

XIX

ROVANIEMEN
HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN

LAATU HANKKEEN

TYÖRYHMÄRAPORTTEJA
XIX

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN LAATUHANKKEEN
TYÖRYHMÄRAPORTTEJA XIX**

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke

Toimituskunta:

Kari Turtiainen, Kaisa Teivaanmäki, Laura Ansamaa,
Anne Muranen, Maija Mononen, Mirja Seppänen,
Heikki Juntunen, Anne Moilanen, Anu Pogreboff,
Emmi Keränen ja Salla Erola.

Toimittaja:

Kaisa Teivaanmäki

Ulkoasu ja taitto:

Greystone Oy

ISBN 978-951-53-3895-2 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-951-53-3896-9 (PDF)

ISSN 1458-9702

Waasa Graphics Oy 2024

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN LAATUHANKKEEN
TYÖRYHMÄRAPORTTEJA XIX**

SISÄLTÖ

LUKIJALLE	9
ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN TUOMIOISTUINTEN LAINKÄYTÖN LAATUHANKKEEN LAATUPÄIVIEN OHJELMA 23.–24.11.2023	12
I SUULLISEN TODISTELUN TALLEN- TAMINEN JA VASTAANOTTAMINEN	15
1. JOHDANTO	17
2. JÄSENTELY	18
3. RIITA-ASIA	20
3.1 Vaatimus	20
3.2 Vastaus	21
3.3 Työryhmän suositukset	22
4. RIKOSASIA	25
4.1 Haastehakemus	25
4.2 Vaatimukset ja ennakkovastaus	27
5. HAKEMUSASIAT	29
6. LIITTEET	32
Liite 1 Laaja riita, haastehakemus	32
Liite 2 Laaja riita, vastaus	44
Liite 3 Laaja rikos, haastehakemus	53
Liite 4 Laaja rikos, ennakkovastaus	62
Liite 5 Suppea rikos, haastehakemus	67
Liite 6 Suppea rikos, asianomistajan vaatimukset	69
Liite 7 Suppea rikos, ennakkovastaus 1	72
Liite 8 Suppea rikos, ennakkovastaus 2	74
Liite 9 Hakemusasia, hakemus	76
Liite 10 Hakemusasia, lausuma	79

II RIKOSPROSESSIN TEHOSTAMINEN JA NOPEUTTAMINEN – SYYT RIKOSASIOIDEN KÄSITTELYN VIIPYMISEEN JA KEINOT NIIDEN POISTAMISEKSI SEKÄ AIHETTA KÄSITTELEVÄN KOULUTUSPÄIVÄN SUUNNITTELU VUODELLE 2024	83
1. JOHDANTO	86
2. AIHEEN RAJAUS	87
3. AIEMMAT LAATUHANKEAINEISTOT JA MUU AINEISTO	88
4. OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ RAPORTIN TEEMAAN JA KEINOIHIN LIITTYEN	91
5. SYYT JA KEINOT	93
5.1 Syyt rikosasioiden käsittelyn viipymiseen	93
5.1.1 Esitutkinta	93
5.1.2 Syyteharkinta	93
5.1.3 Tuomioistuin	94
5.2 Keinot rikosasioiden käsittelyn viiveiden poistamiseksi	95
5.2.1 Esitutkinta	95
5.2.2 Syyteharkinta	96
5.2.3 Tuomioistuin	97
5.2.4 Kaikissa viranomaisissa käytettävissä olevia muita keinoja	105

6. MENETTELYTAPASUOSITUKSET	106
7. LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITTÄMINEN	107
8. KOULUTUSPÄIVÄN SUUNNITTELU VUODELLE 2024	108

III LIIKENNERIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ	111
--	------------

1. JOHDANTO	113
2. LÄHTEITÄ RANGAISTUSKÄYTÄNNÖSTÄ	114
3. TIELIIKENNELAIN SEURAAMUS- JÄRJESTELMÄ	115
4. YLEISTÄ RANGAISTUKSESTA	117
5. LIIKENNETURVALLISUUDEN VAARANTAMINEN	123
6. RATTIJUOPUMUSRIKOKSET	127
7. KULKUNEUVON KULJETTAMINEN OIKEUDET	141
8. JATKOSSA	143

IV RIKOSTUOMIOIDEN LAATIMINEN	145
1. KOULUTUSMETODI	147
2. KOULUTUS- JA KESKUSTELU- TILAISUUKSIEN TOTEUTUS	147
3. RIKOSTUOMION RAKENNE, ULKOASU JA LUETTAVUUS	150
4. RIKOSTUOMION SISÄLTÖ	153
5. NÄYTTÖRATKAISUN PERUSTELEMINEN RIKOSASIOISSA	157

LUKIJALLE

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke on toiminut vuodesta 1999 lähtien. Laatuhankkeen tavoitteena on parantaa ja kehittää tuomioistuinten työtä niin, että oikeudenkäynti täyttää oikeudenmukaisuuden kriteerit, ratkaisut ovat perusteltuja ja oikeudenmukaisia sekä tuomioistuinten palvelut ovat kustannustensa puolesta ihmisten saavutettavissa.

Keskeinen osa laatuhanketta on laatutyöryhmytyöskentely, jossa hovioikeuspiirin tuomarit ja sidosryhmien edustajat sekä kansliahenkilöstön edustajat työstävät lainkäytön laadun kehittämistee- moja. Työryhmät laativat raportit, jotka esitellään vuosittain pidet- tävillä laatupäivillä. Työryhmien raporteista laaditut laaturaportit on julkaistu vuosittain kirjoina ja hovioikeuden nettisivuilla.

Työryhmytyöskentelyssä on vuosina 2010–2015 käyty läpi eri asiaryhmien työprosesseja. Aiheista on julkaistu kirjoina ja hovioi- keuden nettisivuilla käsittelijän oppaat rikos-, riita-, lapsi-, pakko- keino- ja velkajärjestelyasioissa. Rikosasioiden käsittelijän opas on päivitetty vuonna 2020.

Vuosina 2016–2022 laatutyöryhmien aiheet ovat koskeneet

- työprosessien yhtenäistämistä ja kehittämistä edunvalvon- ta-asioissa, nopeasti käsiteltävissä rikosasioissa, työoikeudel- lisissa asioissa ja laajojen riita-asioiden käsittelyn suunnitte- lua,
- todistelua riita- ja rikosasioissa, näyttöratkaisun perustele- mista riita- ja rikosasioissa, ja vastaajan läsnäoloa rikosasia- sa sekä asianomistajan ja hänen läheisensä roolia todistelus- sa, ja suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista
- rangaistuskäytäntöjä omaisuus- ja pahoinpitelyrikoksissa sekä ampuma-aserikoksissa,
- yhteisen rangaistuksen määräämistä,
- oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa,
- sähköisten välineiden käyttöä tuomioistuimessa, etäosallis- tumista ja videoyhteyden käyttöä oikeudenkäynnissä,

- oikeudenkäynnin julkisuutta, kuvaamista ja taltiointia, tuomion julkisuutta ja julkisen selosteen laatimista, tiedottamista ja yhteydenpitoa mediaan, sosiaalisen median vaikutuksellisuutta ja tietojen luovuttamista.

Vuonna 2019 on julkaistu myös Helsingin hovioikeuspiirin ja Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhankeiden yhteisen työryhmän raportti huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksia koskevasta rangaistuskäytännöstä. Lisäksi sähköisestä oikeudenkäynnistä on laadittu video, joka on hovioikeuden nettisivuilla.

Vuonna 2023 Rovaniemen hovioikeuspiirin ja Itä-Suomen hovioikeuspiirin tuomioistuimet ovat jatkaneet lainkäytön laatuhankeeseen liittyvää yhteistyötä. Itä-Suomen hovioikeuspiirin tuomioistuimet osallistuivat laatuhankeeseen koulutuksiin ja hovioikeuspiirien tuomioistuimet muodostivat yhteisen laatutyöryhmän aiheesta ”Rikosprosessin tehostaminen ja nopeuttaminen – syyt rikosasioiden käsittelyn viipymiseen ja keinot niiden poistamiseksi sekä aiheesta käsittelevän koulutuspäivän suunnittelu vuodelle 2024” ja ”Liikenne rikosten rangaistuskäytäntö”. Näiden lisäksi yhden laatutyöryhmän aiheena on ollut ”Suullisen todistellun tallentaminen ja vastaanottaminen”, jatkaen vuonna 2022 työskentelynsä aloittaneen työryhmän työtä.

Laatutyöryhmien laatimat raportit on esitelty Rovaniemellä 23.–24.11.2023 toteutetuilla lainkäytön lautupäivillä.

Laatuhanke on järjestänyt vuonna 2023 koulutusta aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottamisesta ja jäämistöoikeudesta tuomioistuinmenettelyssä. Lisäksi vuonna 2023 toteutettiin edellisenä vuonna pilotoitun metodin mukaisesti koulutus- ja keskustelutilaisuudet, joiden aiheena oli rikostuomion laatiminen. Koulutukset toteutettiin Oulussa ja Rovaniemellä keskustelutilaisuuksina, joita alustettiin tuomarin, syyttäjän ja avustajan puheenvuoroilla.

Kiitoksia laatutyöryhmien puheenjohtajille ja sihteereille sekä kaikille muille laatutyöskentelyyn osallistuneille laadukkaasta työstänne lainkäytön laadun edistämiseksi.

Tähän kirjaan on koottu vuoden 2023 laatutyöryhmien raportit. Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhankeeseen julkaisuja voi tilata Oulun käräjäoikeudesta (oulu.ko@oikeus.fi). Laatuhankeeseen työryhmäraportit löytyvät myös Rovaniemen hovioikeuden [nettisivuilta](#) otsikolla Laatuhankeet-Quality Projects.

Kari Turtiainen
laamanni,
laatuhankeeseen kehittämis-
työryhmän puheenjohtaja

Kaisa Teivaanmäki
käräjätuomari,
laatukoordinaattori

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN TUOMIOISTUINTEN
LAINKÄYTÖN LAATUHANKKEEN LAATUPÄIVIEN OHJELMA
23.–24.11.2023**

23.11.2023 Fellman -sali, Lapin yliopisto

12.00–12.45 Lautupäivien avaus

presidentti Jyrki Kiviniemi
Rovaniemen hovioikeus

Oikeusministeriön tervehdys

Osastopäällikkö, ylijohtaja Antti Leinonen

Tuomioistuinviraston tervehdys

Ylijohtaja Riku Jaakkola, Tuomioistuinvirasto

12.45–13.15 Ajankohtaiskatsaus Rikos AIPA:sta

AIPA-hankkeen hankejohtaja Marko Loisa,
Tuomioistuinvirasto

**13.15–14.15 Laatutyöryhmä I/2023: Suullisen todistelun
tallentaminen ja vastaanottaminen**

käräjätuomari Laura Ansamaa, Oulun kärjäoikeus

14.15–14.45 Kahvitauko

**14.45 Voiman oikeutus: Geopolitiikan paluu ja
Suomen turvallisuuspoliittinen vastaus**

johtava tutkija Charly Salenius-Pasternak,
Ulkopoliittinen instituutti

Puheenjohtaja: käräjätuomari Mari-Lea Kovanen
Lapin kärjäoikeus

18.00 Iltajuhla Rovaniemen hovioikeudessa

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN TUOMIOISTUINTEN
LAINKÄYTÖN LAATUHANKKEEN LAATUPÄIVIEN OHJELMA
23.–24.11.2023**

24.11.2023 Fellman -sali, Lapin yliopisto

**9.00–10.00 Laatusyöryhmä II/2023: Rikosprosessin
tehostaminen ja nopeuttaminen – syyt rikos-
asioiden käsittelyn viipymiseen ja keinot niiden
poistamiseksi**

käräjätuomari Maija Mononen, Lapin käräjäoikeus

**10.00–10.45 Laatusyöryhmä III/2023: Liikennerikosten
rangaistuskäytäntö**

käräjätuomari Anne Moilanen, Kainuun käräjäoikeus

10.45–12.00 Lounastauko

12.00–13.30 Vuorovaikutusta oikeussalissa – etänä ja läsnä

FT, HM, oikeussaliviestinnän dosentti, Tuula-Riitta
Välikoski, Tampereen yliopisto

**13.30–14.30 Interaktiivisten koulutustilaisuuksien purku:
Rikostuomioiden laatiminen**

käräjätuomari Salla Erola, Lapin käräjäoikeus
käräjätuomari, laatukoordinaattori Kaisa Teivaanmäki,
Kainuun käräjäoikeus

14.30–14.45 Laatusyöryö vuonna 2024

käräjätuomari, laatukoordinaattori Kaisa Teivaanmäki,
Kainuun käräjäoikeus

14.45 Laatusyöryöiden päätössanat

presidentti Jyrki Kiviniemi
Rovaniemen hovioikeus

15.00 Kahvit

Puheenjohtaja: hovioikeudenneuvos Pasi Oikonen
Rovaniemen hovioikeus

I SUULLISEN TODISTELUN TALLENTAMINEN JA VASTAANOTTAMINEN

Työryhmän II/2002 työn jatkaminen

Laatutyöryhmä I/2023

Työryhmän jäsenet

käräjätuomari Laura Ansamaa, Oulun käräjäoikeus (puheenjohtaja)
käräjätuomari Anne Muranen, Lapin käräjäoikeus (laatusihteri)
käräjätuomari Janne Anttila, Lapin käräjäoikeus
käräjätuomari Mari-Lea Kovanen, Lapin käräjäoikeus
laamanni Jyrki Rinnemaa, Kainuun käräjäoikeus
käräjätuomari Anne Moilanen, Kainuun käräjäoikeus
käräjätuomari Kaisa Teivaanmäki, Kainuun käräjäoikeus
käräjätuomari Pekka Louhelainen, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Markku Hämäläinen, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Tuula Hiukka-Poikela, Lapin käräjäoikeus
käräjätuomari Päivi Markus, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Jyrki Määttä, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Timo Mäkeläinen, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Kauko Kemppainen, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Ahti Kontturi, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Liisa Männikkö, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Minna Leikas, Oulun käräjäoikeus
käräjätuomari Henna Luomaranta, Oulun käräjäoikeus
maaoikeusinsinööri Sauli Ojala, Lapin käräjäoikeus
käräjäsihteri Laura Varajärvi, Lapin käräjäoikeus
käräjäsihteri Anu Hentinen, Oulun käräjäoikeus
käräjäsihteri Jenni Mäkitalo, Oulun käräjäoikeus
käräjäsihteri Reetta Kurttila, Oulun käräjäoikeus
käräjäsihteri Minna Heikkinen, Lapin käräjäoikeus
käräjäsihteri Satu Keränen, Lapin käräjäoikeus
käräjäsihteri Antti Heikkinen, Kainuun käräjäoikeus
virastomestari Vesa Kannisto, Kainuun käräjäoikeus
hovioikeuden esittelijä Mikko Lindroos, Rovaniemen hovioikeus
hovioikeudenneuvos Maarit Tukiainen, Rovaniemen hovioikeus
aluesyyttäjä Meri Manner, Syyttäjälaitos, Pohjois-Suomen syyttäjälue
aluesyyttäjä Henna Väyrynen, Syyttäjälaitos, Pohjois-Suomen syyttäjälue
aluesyyttäjä Miia Holappa, Syyttäjälaitos, Pohjois-Suomen syyttäjälue
julkinen oikeusavustaja Päivi Isomaa, Lapin oikeusaputoimisto
asianajaja Marja-Riitta Immonen, Asianajotoimisto Marja-Riitta Immonen Oy
asianajaja Essi Viitanen, Asianajotoimisto Essi Viitanen
asianajaja Antti Hyvönen, Asianajotoimisto Arctica Oy
rikoskomisario Eveliina Karjalainen, Oulun poliisilaitos

1. JOHDANTO

Työryhmän tehtävänä on jatkaa laatutyöryhmän II/2022 aloittamaa työtä, jossa valmistaudutaan suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädäntöuudistuksen (HE 133/2021 vp) aiheuttamiin muutoksiin oikeudenkäynnissä. Uudistuksen tarkoituksena on keskittää näytön vastaanottaminen käräjäoikeuksiin siten, että todistelu taltioidaan hovioikeuskäsittelyä varten.

Tavoitteena on helpottaa uudistukseen siirtymistä ja yhdenmukaistaa työtapoja, jotta uudistuksen edellyttämän jäsennellyn oikeudenkäynnin järjestämiseen osallistuvat kaikki oikeudenkäynnin osapuolet, ja työmallit palvelevat jäsenneltyä käsittelyä.

Edelleen osa riita-asioiden haastehakemuksista ovat liian laajoja, ja niissä on seikkaperäisesti selostettu riidan taustoja, tapahtumien vaiheita sekä todisteiden sisältöä. Käsiteltävän asian jäsentymättömyys on toistunut vastauksissa ja vielä tuomioissa. Epäselvä valmistelu voi pahimmillaan johtaa siihen, että kaikkia ratkaisun kannalta olennaisia seikkoja ei tuoda esiin oikeudenkäynnissä tai ratkaisun perusteet ovat osapuolelle yllätykselliset. Rikosasioissa uudistuksen vaikutuksena arvioidaan suullisten valmistelutuntien määrän kasvavan ja kirjallisten yhteenvedojen määrän lisääntyvän. Rikosasioissa erityisesti riidattomien seikkojen kartoittamisella voidaan merkittävästi tehostaa oikeudenkäyntiä ja torjua tarpeettoman todistelun vastaanottamista.

Työryhmän työssä tässä vaiheessa on keskitytty käräjäoikeudessa viireille tulevan ja viireillä olevan asian jäsentelyyn (viireilletuloasiakirja ja vastaus), ja niissä todistelun nimeämiseen ja teemoittamiseen jäsennellyn todistelun vastaanottamista varten. Työskentelytavaksi on valikoitunut esimerkkien kautta työskentely, jotta työ olisi käytännönläheistä, ja työryhmän suositukset hyödynnettävissä käytännön työssä. Esimerkkitapaukset ovat olleet osittain keksittyjä ja osittain käsiteltyjen asioiden asiakirjoista muokattuja.

Yksi selvittävä asia on, mitä henkilötietoja henkilöstä saa/tulee ilmetä käräjäoikeuteen toimitettavista asiakirjoista.

Työryhmä kokoontui aloituspalaverin lisäksi hakemus- ja riitaasioiden parissa viisi kertaa (29.5., 12.6., 4.9., 25.9., 13.10.) ja rikosasioiden parissa kolme kertaa (14.8., 11.9., 9.10.).

2. JÄSENTELY

Pääkäsittely on suullista, välitöntä sekä keskitettyä. Oikeudenkäymiskaaren 6:2 a §:ssä on säädetty, että tuomioistuimen on valvottava, että asia käsitellään jäsennellysti ja että käsittelyssä noudatetaan selvyttä ja järjestystä. Lisäksi tuomioistuin voi määrätä, että asian erilliset kysymykset tai erilliset osat käsitellään erikseen. Myöhemmin voimaan tulevan lain muutoksen myötä (96/2022) lakiin on kirjattu myös tuomioistuimen velvollisuus valvoa, että asia tulee perusteellisesti käsitellyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Epäselvissä tilanteissa tuomioistuimen on tehtävä riita-kysymysten selvittämiseksi tarpeelliset kysymykset. Rikosasioiden käsittelystä on säädetty saman sisältöisesti (ROL 6:5 §).

Jäsentelyssä yksi tärkeimmistä tavoitteista on sopia menettelytavoista asianosaisten kanssa. Tämä jäsenntely käsittely ohjaa asianosaisten sekä tuomioistuimen toimintaa koko oikeudenkäyntimenettelyn ajan. Valmistelun tulisi edetä olennaisiin seikkoihin painottuen välittömässä vuorovaikutuksessa asianosaisten/asianajajien kanssa, jotta yhtäjaksoinen käsittely pääkäsittelyssä olisi mahdollista. Ratkaistavana olevat kysymykset käsitellään pääkäsittelyssä johdonmukaisessa järjestyksessä ja siten, että eri kokonaisuudet erottuvat toisistaan riittävästi. Mitä vaikeammin hallittavasta asiasta on kyse ratkaistavana olevien oikeuskysymysten lukuisuudesta taikka suuresta todistelumäärästä johtuen, sitä enemmän on syytä kiinnittää huomioita jäsentämiseen. Todistelu tulisi tarvittaessa ottaa vastaan ja käsitellä asiaa muutoinkin teema-kohtaisina kokonaisuuksina johdonmukaisessa järjestyksessä.

Todistelutallenteiden indeksointi on yleensä tarpeen vain laajoissa asioissa, joissa on tarve tunnistaa kertomusten sisältämät toisistaan

erilliset todistusteemat. Todistelutalenneuudistuksen perehdyttämismuistion 23.1.2023 mukaan, jos käräjäoikeudessa on onnistuttu pääkäsittelyn jäsentämisessä, on todennäköistä, että suullisen todistelun indeksointi voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla prosessisuunnitelman ja sitä vastaavien pöytäkirjamerkin-
töjen mukaisesti.

Jäsentelyn ohella tulee myös huomioda, että käräjäoikeudella on velvollisuus edistää sovintoa ja käräjäoikeuden on pyrittävä saamaan asianosaiset sopimaan asioista. Myös hyvää asianajatapaa koskevien ohjeiden 5.6 ja 7.1 kohtien ja lakimiesten eettisten ohjeiden kohta 10 velvoittavat pyrkimään asian sovinnolliseen selvittämiseen.

Tuleva muutos (96/2022) korostaa tuomarin prosessinjohtovelvollisuuksia ja sitä, että jo asian valmisteluvaiheessa selvitetään sovellettavien oikeusohjeiden tarkempi sisältö, asian ratkaisemisen kannalta merkitykselliset riidattomat seikat ja riitaisiksi jäävistä seikoista esitettävä todistelu. Jäsentelyn tarkempi sisältö määräytyy kulloinkin ratkaistavana olevan asian erityispiirteiden perusteella.

Petteri Korhonen ja Jurkka Jämsä ovat teoksessaan Sähköinen prosessi hovioikeudessa havainnollistaneet jäsentelyä jaotellen jäsentelyä oikeudenkäynnin ja asian käsittelyn jäsentämisen sekä todistelun jäsentämisen kautta, jolloin 1) tiettyjä asiassa ratkaistavia asiakokonaisuuksia (esimerkiksi yksittäisiä riitakysymyksiä tai joihinkin vastaajiin kohdistuvia syytteitä) voidaan käsitellä keskitetysti omina kokonaisuuksinaan ja tällöin niiden osalta toteutetaan kaikki pääkäsittelyn vaiheet alkupuheenvuoroista loppulausuntoihin asti, 2) yhtenä kokonaisuutena käsiteltävässä asiassakin todistelua voidaan jäsentää, jolloin esimerkiksi tiettyä teemaa tai syytekohtaa koskevat todisteet otetaan vastaan yhdellä kertaa keskitetysti, 3) yksittäinen todistajankuulustelu voidaan jäsentää siten, että pää- ja vastakuulustelut toimitetaan keskitetysti erikseen kustakin temasta, syytekohtasta tai muusta itsenäisestä asiakokonaisuudesta. Lisäksi on todettu, että näitä jäsentämistapoja voidaan myös yhdistellä, mikäli se palvelee asian selkeää ja ymmärrettävää käsittelyä.

3. RIITA-ASIA

Riita-asioita on käsitelty aiemmissa työryhmissä seuraavasti: Työryhmä 4/2001 on laatinut raportin juttujen hallinnoinnista (case management) laajoissa riita-asioissa ja siitä on laadittu myös seurantatyöryhmän raportti 2/2002 (Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeen työryhmäraporttien julkaisu III ja IV). Esimerkkihaastehakemuksen ja vastauksen laatimista on käsitelty työryhmässä 4/2003 (laatuhankkeen julkaisu V). Asianosaisvalmistelun näkökulmasta riita-asioiden käsittelyä on tarkasteltu puolestaan työryhmän 3/2004 ja seurantatyöryhmän 3/2006 toimesta (laatuhankkeen julkaisu VI ja VIII). Lisäksi aiheeseen liittyvinä voidaan pitää haastehakemuksen ja vastauksen sekä valituksen ja vastauksen laatimista koskevaa laatutyöryhmän 3/2014 raporttia ja riita-asioiden käsittelijän opasta vuodelta 2015. Työryhmän I/2020 aiheena on ollut laajojen riita-asioiden käsittelyn suunnittelu.

3.1 VAATIMUS

Haastehakemuksesta on ilmentävä kantajan vaatimukset (vaatimistaakka) sekä oikeudellisen seuraamuksen kannalta välittömästi merkitykselliset tosiseikat eli oikeustositseikat (väittämistaakka) sekä todisteet ja todistusteemat.

Vaatimukset on yksilöitävä siten, että siitä ilmenee yksiselitteisesti vaaditun oikeusseuraamuksen sisältö (suoritus-, vahvistus- vai muotoamistuoimio). Lisäksi vaatimuksen laatu ja määrä on yksilöitävä mahdollisimman tarkasti.

Kantajan on haastehakemuksessa ilmoitettava mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka hän aikoo kanteensa tueksi esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen. Vaihtoehtoisesti kantaja voi vedota siihen, että todistamisvelvollisuus kuuluu vastaajalle, jolloin kantaja esittää tarpeellista näyttöä vastaajan ilmoittamien todisteiden jälkeen. Toisinaan valmistelun aikana voi ilmetä tarve täydentää todistelua.

Haastehakemuksessa ilmoitettavista todistusteemoista ilmenee mikä todiste todistaa oikeustositseikan tai kantajan väitteen oikeaksi tai mitä väitettä se tukee. Nämä todistusteemat ovat sellaisia, joita kantajan käsityksen mukaan vastaaja ei tunnusta riidattomiksi vaan tulee kiistämään.

Laatuhankkeen työryhmäraportteja V:ssa on työryhmä suositannut haastehakemuksessa oikeustositseikkoihin vetoamisen yhteydessä samalla ilmoittamaan, millä keinoilla kukin oikeustositseikka näytetään tarvittaessa toteen esimerkiksi joko sulkeissa tai alaviitteessä viitataan väitteen todeksi osoittavaan välittömään tai välilliseen todisteeseen. Vaihtoehtoisesti pienempien juttujen kohdalla on todettu, että todisteet voi ilmoittaa haastehakemuksen lopussa todistusteemoittain. Todisteet tulee merkitä selkeällä tavalla osoittaen niiden lukumäärän ja tarvittaessa liittää niistä luettelo kansilehdeksi.

3.2 VASTAUS

Vastaajaa kehoitetaan vastauksessa ilmoittamaan myöntääkö vai vastustaako hän kannetta sekä ilmoittamaan perusteet vastustamiselle. Vastauksen tulee olla yhtä kattava ja vastaavasti jäsennelty kuin haastehakemus. Vastauksessa tulee vastata perustellen täsmällisesti ja konkreettisesti kantajan vaatimukseen. Vastauksessa on ilmoitettava selvästi, mitkä seikat kanteessa ovat riidattomia ja mitkä riitaisia. Kanteen vastustaminen voi perustua näyttöväitteeseen (kanneperusteen todenperäisyys), oikeusväitteeseen (kanneperusteesta ei lain mukaan voi seurata vaatimuksessa esitettyä oikeusseuraamusta) ja vetoamalla vastatositseikkaan. Lisäksi vastustaminen voi perustua oikeudenkäynti- eli prosessiväitteeseen.

Pätevästä syystä joskus on tarpeen pyytää kirjallinen lausuma kantajalta vastauksen johdosta (erityisesti käänteisen todistustaan tilanteessa). Mikäli kirjallista lausumaa pyydetään, tulisi sitä pyytää yksilöitynä tarpeellisista seikoista. Tavanomaisesti kirjallista lausumaa ei tule pyytää silloin, kun kantajan kannanotto voidaan selvittää suullisessa valmistelussa.

3.3 TYÖRYHMÄN SUOSITUKSET

Selostus asiasta / taustaa – kohta koostuu riidattomista seikoista tai riidan kannalta olennaisista taustatiedoista. Kohdassa ei tule kuitenkaan selostaa tapahtumankulkua tai selostaa lyhyesti kanteen tai vastauksen sisältöä. Kaikissa kirjelmissä on syytä pidättäytyä esittämästä samaa asiaa moneen kertaan.

Oikeudenkäymiskaaren mukaan haastehakemuksessa ei tarvitse ilmoittaa, mihin lakiin tai oikeudelliseen perusteeseen kanne perustuu. Työryhmän mukaan hyvänä toimintatapana on kuitenkin pidetty, että haastehakemuksesta ilmenee lainkohdat ja muut oikeudelliset kanneperusteet sekä vedotut ennakkoratkaisut yksilöityinä mainintoina, mutta niiden sisällön avaamiseen ei ole tarvetta. Haastehakemuksessa voi esittää kantajan käsityksen mukaiset riidattomat seikat.

Työryhmässä käytiin laaja keskustelu siitä, voisiko todisteiden merkitsemisestä tekstiin luopua, koska osan mielestä merkinnät tekevät tekstistä sekavan. Yleisesti kuitenkin todettiin, että todisteen merkitseminen väitteen perään on vähintäänkin vastaajan kannalta kannatettavaa. Todisteen merkitsemisellä koettiin olevan tekstiä jäsentävä ja napakoittava vaikutus, koska jokainen lause tai väite pakottaa miettimään, millä näyttää väitteen toteen. Aikaisempi laaturaportti on suosittanut todisteiden merkitsemistä tekstiin. Työryhmämme suositus on, että henkilötodistelua ei vastaavalla tavalla merkitä, vaan teemoitus ilmenee kunkin kuultavan kohdalla todistelulistauksesta.

Työryhmän suosituksen mukaan tulisi merkitä lauseen perään kirjallinen todiste, joka todistaa väitteen muodossa (K1, K2 ...). Sivunumeroa ei ole tarpeen merkitä. Käräjäoikeudelle toimitettavaan kirjalliseen todisteeseen on merkittävä kohdat, joihin vedotaan. Asiakirjoissa on käytettävä henkilöiden nimiä kantajan ja vastaajan sijasta.

Jokainen asiakirja merkitään omalla todistenumerolla (esim. useat raportit).

Työryhmässä oli eri näkemyksiä siitä, onko perusasiakirja (sopimus, kauppakirja) liitettävä todisteisiin. Osa oli sitä mieltä, että asiakirjaa ei tule liittää, jos siitä ei ilmene mitään sellaista, mistä olisi riitaa, koska todistelua esitetään vain riitaisista seikoista. Enemmistö työryhmän jäsenistä oli sitä mieltä, että käräjäoikeuden käytössä on oltava perusasiakirja, mihin riita perustuu.

Työryhmässä oli myös eri näkemyksiä siitä, kuinka todisteet tulisi listata asiakirjoihin. Osa pitää hyvänä tällä hetkellä vallitsevaa tapaa eli sitä, että todisteet on listattu siinä järjestyksessä kuin perustelut etenevät.

Osan mielestä teemakohtainen listaus on parempi vaihtoehto ja työryhmän suositus on, että tähän tulisi jatkossa pyrkiä.

Esimerkki teemakohtaisesta todistelusta:

K4. Teema: Kaupan kohde ei vastaa sovittua. Kaupan kohde on kunnoltaan merkittävästi huonompi kuin kantajilla on aihe edellyttää. Mikrobivauriot

- seinän eristeessä
- puunrungossa
- alaohjauspuussa
- keittiön alapohjassa
- välipohjassa
- pesuhuoneen ja aulan ulkoseinässä
- takapihan ulkonurkassa

K5. Teema: Mikrobikasvustolöydökset, joista sisäilmayhteys

- keittiön muhaeriste
- kellarin seinän eriste
- aulan ulkoseinä
- pesuhuoneen ulkoseinä

Mikrobikasvustolöydökset

- takapihan ulkonurkka

Tällä tavoin ilmoitettuna asian käsittely kokonaisuudessaan helpottuisi ja selkeytyisi. Mikäli todistelu ilmoitettaisiin edellä mainitusti, toimisi se samalla tarkistuslistana, mistä todisteesta kyseessä oleva seikka ilmenee. Myös käräjäoikeuden ratkaisu olisi koottavissa helpommin ja paremmin tätä toimintatapaa noudattaen. On kuitenkin huomattava, että teemapreklusiota ei ole, joten uuden teeman voi lisätä valmistelun edetessä ja myös suullisen käsittelyn aikana.

Työryhmä suosittelee, että käräjäoikeuden tietoon on saatettava ennen pääkäsittelyä kenelle todistajalle ja mitä kirjallista todistelua aiotaan näyttää, jotta kirjaukset saadaan oikein tehtyä (esimerkki: K9. Valokuvia 14 kappaletta Teema: Rakennusvirheiden ilmeneminen (Esitetään myös henkilöiden 1 ja 2 kuulemisen yhteydessä). Näiden ilmoittamista ei pidetty kuitenkaan tarpeellisina haastehakemuksessa, vastauksessa eikä yhteenvedossa.

Henkilötodistelun osalta todettiin, että vallitsevan tilanteen mukaisesti asianosaisten kohdalla on sallittu ilmoittaa teemaksi ”kaikki riitakysymykset”, mutta koskaan todistajan kohdalla tätä ei ole hyväksytty. Työryhmän pohdintojen perusteella vallitsevaan käytäntöön ei suositeltu muutosta.

Henkilötodistajien teemat on mietittävä tarkasti. Asiantuntijaa ei voi nimetä kuultavaksi, jos hän ei ole toimittanut kirjallista lausumaa. Kirjallinen lausuma nimetään kirjalliseksi todisteeksi kuten myös asiantuntijan kuuleminen henkilötodisteluun. Valmistelussa tarkistetaan, onko asiantuntijan henkilökuuleminen tarpeen.

Vastauksessa on ilmoitettava, että vastustaako vastaaja kannetta ja vaatiiko, että kanne hylätään /mitkä ovat vastaajan vaatimukset asiassa. Työryhmässä oli tästä erimielisyyttä, kun osan kanta oli, ettei erillistä vastausta kanteeseen tarvitse antaa, jos vastaajan vaatimus on kanteen hylkääminen. Toiset taas katsoivat, että vastauksessa tulisi ilmoittaa erikseen vastaus sekä vaatimukset. Tärkeintä on, että vastaus on sisäisesti johdonmukainen suhteessa perusteluihin sekä selkeä, ja että siinä vastataan kaikkiin vaatimuskohtiin.

Vastausasiakirjamallia muutettiin monilta osin ja tiivistettiin tekstiä alkuperäistä huomattavasti lyhyemmäksi. Vastauksessa on olennaista vastata haastehakemuksessa esitettyihin väitteisiin ja vaatimuksiin. Tämä toteutuu parhaiten haastehakemuksen järjestystä, kuten väliotsikointia noudattaen, jolloin vastauksesta ilmenee kannanotto kaikkiin esitettyihin väitteisiin, ja vastauksessa ilmenee selkeästi myös se, mikä on riidatonta. Tarpeen mukaan väliotsikoita voidaan myös yhdistää, jos vastaajan kannanotto niihin on samanlainen. Vastausperusteiden edellyttäessä uutta väliotsikkoa, voidaan sellainen lisätä. Joka tapauksessa tulee välttää toistoa, ja jäsentää vastauksen perusteet selkeästi. Työryhmän mukaan turhaa toistoa tulisi välttää, joten vastausta ei tulisi rakentaa siten, että vastauksessa kiistetään haastehakemuksen väitteet yksilöimättä mihin kiistäminen kohdistuu. Esimerkiksi kiistetäänkö seikan olemassaolo vai väitetty oikeudellinen seuraamus tai joku muu.

Lisäksi työryhmän suosituksena on, että väitteet esitetään ytimekkäinä pääauseina, jolloin vastaukseen ei kirjata ”Vanamot kiistävät, että...” tai ”Kataja katsoo, että...” vaan suoraan kirjoitetaan esimerkiksi, että ”Rakennuksessa ei ole terveydelle vaarallisia mikrobeja.”. Kyseessä on oikeudenkäynnin osapuolen väite. Myöskään sitä, mihin perustuen väitteitä esitetään, ei tule selostaa kirjelmässä, vaan se ilmenee todisteviittauksesta tai kun todistelu otetaan vastaan.

4. RIKOSASIA

4.1 HAASTEHAKEMUS

Tulevan uudistuksen myötä todistelun jäsennelty vastaanottaminen myös rikosasioissa edellyttää, että käräjäoikeus pyytää useammin ennakkovastauksia, laatii yhteenvetoja ja toimittaa valmisteluistuntoja. Jo esitutkinnassa tulisi ennakoida asian jäsenneltyä käsittelyä käräjäoikeudessa.

Työryhmässä nousi esille, että olisi hyvä, jos avustajille varattaisiin esitutkinnassa mahdollisuus esittää täydentäviä kysymyksiä myös muissa kuin nuorten kuultavien jutuissa tai jutuissa, joissa todis-

telu tullaan vastaanottamaan tallenteelta. Syyttäjät ovat ilmoittaneet, että yksilöityjä lausuntopyyntöjä on voitu laatia jutuissa, joissa on ollut esitutkintayhteistyötä poliisin ja syyttäjän välillä. Edelleen suurin osa jutuista tulee syyttäjille valmiina ilman esitutkintayhteistyötä.

Kaikissa rikosasioissa oikeudenkäynnin jäsentely alkaa syyttäjän haastehakemuksen jäsentämisestä. Syytteen teonkuvauksen tulee sisältää tunnusmerkistön edellyttämät väitteet, ja tapahtumankulkujen selostaminen ei ole perusteltua. Jäsentämisen vaikutukset korostuvat laajoissa rikosasioissa, joissa jäsennellyn teonkuvauksen sekä riidattomien seikkojen ilmoittamisen lisäksi syyttäjällä on tarvittava tieto aikatauluehdotuksen, henkilöiden kuulemisjärjestyksen ja muiden jäsennellyn käsittelyn turvaavien tietojen välittämiseksi käräjäoikeudelle.

Työryhmän mukaan syyttäjän tulisi merkitä haastehakemukseen ehdotuksensa, mikäli tietty kirjallinen todiste on tarkoitus käydä läpi henkilökuulemisen yhteydessä, tai jos kirjallinen todiste on tarkoitus käydä läpi erikseen. Lisäksi mikäli juttu sisältää useita esitutkintapöytäkirjoja haastehakemuksessa kirjallisen todisteen kohdalle tulee merkitä myös esitutkintapöytäkirjan numerosta loppuosa ja esitutkintapöytäkirjan sivunumero.

Henkilöiden nimet henkilötodistajien kohdalla tulee merkitä muodossa etunimi ja sukunimi. Todistajat tulisi numeroida.

Työryhmässä on todettu, että syyttäjien välillä on eroa siinä, kuinka todiste ja teema merkitään. Osa merkitsee ensin todisteen ja sitten teeman, osa merkitsee päinvastoin. Esimerkimmällin mukainen tapa laajoissa rikosasioissa todettiin työryhmässä hyväksi.

Riidattomat seikat on myös syytä numeroida, koska viittaus numeroihin voi helpottaa pääkäsittelyssä asiaesittelyä.

Mikäli saman syytekohdan alla todisteita on poimittu useammasta esitutkintapöytäkirjasta, on todisteen yhteyteen merkittävä esitutkintapöytäkirjan numero vähintään sen yksilöintinumeroa käyttäen (esim. 1. sähköposti 21.2.2020 (etpk 12345, s.3315)).

Haastehakemuksesta on ilmentävä pakkokeinoihin liittyvät vaatimukset, vapaudenmenetyksajat sekä seuraamuskananotto.

Syyttäjälaitoksesta (Pohjois-Suomen syyttäjäläyly) saadun tiedon mukaan haastehakemukseen ei merkitä lisätietokohtaan, mistä esitutkinta-aineisto on tilattavissa yhteystietoineen, koska tämä tieto olisi syyttäjälaitoksen merkittävä manuaalisesti. Tieto asianomistajan ja vastaajan oikeudesta saada itselleen esitutkintapöytäkirja poliisilta käyttöön löytyy kutsun ja haasteen Ohjeita vastaajalle -liitteestä.

Syyttäjän tulee laajoissa rikosasioissa laatia ehdotus käsittelysuunnitelmaksi sen jälkeen, kun ennakkovastaukset ja muiden asianosaisten nimeämät todisteet ovat tiedossa. Käsittelysuunnitelma on yleensä laadittu vasta siinä vaiheessa, kun edellä mainitut tiedot on saatu tai vasta suullisen valmistelun jälkeen. Laatimisen ajankohdassa on eroja riippuen siitä, miten laaja juttu on kyseessä. Käsittelysuunnitelmasta ilmenee eri käsittelyvaiheet yksityiskohteisesti siinä järjestyksessä, missä syyttäjä haluaa esittää tarjoamansa kirjallisen ja suullisen todistelun. Lisäksi syyttäjän tulee merkitä ehdotukseen eri käsittelyvaiheisiin sekä henkilöiden kuulemiseen syyttäjän arvion mukaan tarvittava aika. Syyttäjän on myös arvioitava tarvittavien istuntopäivien ja varapäivien määrä.

4.2 VAATIMUKSET JA ENNAKKOVASTAUS

Asiakirjoista tulisi ilmetä, jos asianosaiselle on määrätty avustaja, puolustaja tai, että oikeusapua on myönnetty. Myös tiedossa olevat asianosaiset avustajineen on syytä kirjoittaa näkyviin.

Laajoissa rikosasioissa ennakkovastaukset ovat tarpeellisia ja niiden merkitys on suuri.

Ennakkovastauksen alussa ilmoitetaan ensin myöntääkö vai kiistääkö vastaaja teon. Ennakkovastauksessa tulisi käsitellä ensin myönnettyt kohdat ja riidattomat seikat ja tämän jälkeen edetä riitaisten kohtien käsittelemiseen. Työryhmän mukaan ennakkovastauksessa olisi otettava kantaa myös teon kvalifointiperusteisiin, mikäli se on mahdollista ennen todistelun vastaanottamista.

Ennakkovastausten perusteella osasta todistelua voidaan luopua tai niiden perusteella huomataan, että on tarpeen hankkia lisätodistelua. Joskus käsittelyn aikana ilmenevää lisätutkinnan tarvetta joudutaan peilaamaan käsittelyn aikataulupaineeseen. Työryhmässä keskusteltiin siitä, että aikataulupaineen ei tulisi yksistään kuitenkin sanella lisätutkinnan laajuutta ja nopeutta vaan on hyväksyttävä se tosiasia, että osa lisätutkinnasta vaatii aikaa.

Avustajat ovat tuoneet esille, että joskus puolustajana on pyydettyä lisäkuulemisia asiakkaan pyynnöstä jutun hoitamiseksi, vaikka käräjäoikeuskuulemisen jälkeen todistajaa ei ole tarpeellista nimeä hovioikeudessa kuultavaksi.

Lisätutkintapyyntöön on liitettävä henkilöt yhteystietoineen, joita on tarpeen kuulla asiassa, ja lisäksi merkittävät teemat, joista heitä kuullaan.

Avustajat ovat myös kokeneet välillä hankalaksi, että lopullinen esitutkintapöytäkirja on avustajien käytössä vasta lähellä käsittelyajankohtaa.

Käsittelyaikataulun laatimisen yhteydessä varapäivien varaaminen ennakkoon sujuvoittaa käsittelyä verrattuna siihen tilanteeseen, että käsittelyn aikana aletaan sopia lisäpäivistä.

Käytännössä on havaittu tarvetta lisätutkinnalle, kun on kuultu oikeudessa henkilöä, joka kertoo enemmän kuin esitutkinnassa. Välttyäkseen tällaisilta tilanteilta kertomuksia olisi kirjattava esitutkinnassa kattavammin. Kuulustelua selkeyttäisi, jos teemat, mistä todistajaa on tarpeen kuulla, olisivat selvillä jo varhaisessa vaiheessa ja kuulustelu suoritettaisiin teemoittain.

Syyttäjälle toimitettavassa jakelun saatteessa on ilmentävä syyttäjän diaarinro ja ennakkovastaus tulee toimittaa aina syyttäjälaitoksen alueelliseen virastopostiin (pohjois-suomi.syyttaja@oikeus.fi).

Rikosasioissa kysymyksenasettelun kannalta merkitykselliset riittaiset seikat selviävät usein vasta pääkäsittelyssä. Toisaalta suositeltavaa on, että mahdolliset uudet väitteet asiassa esitettäisiin jo

ennakkovastauksessa, jolloin niiden käsittelyyn voidaan riittävällä tavalla varautua ja oikeudenkäynti etenisi tehokkaasti ja keskittyisi ratkaistavien kysymysten kannalta olennaisten seikkojen selvittämiseen.

Rikosasioissa asianajajan taktiikka puolustaa asiakastaan eli vastaajaa, voi pitkälti perustua siihen, että varhaisessa vaiheessa ei paljasteta tai myönnetä liikaa asioita, vaan odotetaan tietoa siitä, millaista esitutkinta-aineistoa on saatu kerättyä. Avustajat ovat myös esittäneet kritiikkiä siitä, että vetoamalla tutkinnallisiin syihin puolustukselta salataan aineistoa mahdollisimman pitkään. Laajoille rikosasioille on muutoinkin hyvin tyypillistä, että jutut elävät käsittelyn aikana ja lopussa juttu on erinäköinen kuin alussa (mm. tehdään lisätutkintaa prosessin aikana, kuullaan henkilöitä). Erityisesti vangitun jutuissa aikataulupaine vaikuttaa syyttäjävetoiseen asian jäsentelyyn. Asiassa ei tule myöskään unohtaa syyttäjän ja vastaajan puolustajan vapaamuotoisen ennakkokeskustelun merkitystä ennen istuntoa, mikä voi sujuvoittaa käsittelyä saaden seikkoja riidattomiksi ja todistelua karsituksi.

5. HAKEMUSASIAT

Jäsennellyn käsittelyn vaatimus koskee myös yksinkertaisempia asioita, joista esimerkkinä työryhmä on käsitellyt hakemusasioita. Jäsentelyn kannalta olennaiset elementit tulevat laista, jotka määrittävät sitä mitä voidaan vaatia, ja minkä oikeustositseikkojen väittämistä ja toteen osoittamista edellytetään. Lainkohta toimii vaatimuksen sisällön ja perusteen määrittäjänä, ja mikäli laissa on useita eri perusteita, on hakemuksesta käytävä ilmi, mihin niistä vedotaan.

Hakemuksen käsittely edellyttää asianosaisten yksilöintiä ja mahdollisesti myös sen osoittamista, millä perusteella kyseiset henkilöt ovat asianosaisia sekä heidän yhteystietojensa ilmoittamista tai vaihtoehtoisesti sitä, mihin toimiin on ryhdytty yhteistietojen selvittämiseksi. Osapuolista esitetty tieto tulee olla sellainen, että se yksilöi riittävällä tavalla henkilön, jolloin pelkkä nimi ei välttämättä riitä, kun taas nimi ja osoite yhdessä osoittavat oikean henkilön.

Työryhmän suositus on, että lyhyessä hakemusasiassa ei tarvitse erikseen merkitä riitaisia ja riidattomia seikkoja, vaikka ne auttavat jäsentelyssä. Mikäli hakemus riitaantuu ja asian käsittely siirtyy riita-asian käsittelyjärjestykseen, tulee riidattomien ja riitaisten seikkojen selvittäminen osaksi yhteenvedon laatimista.

Suurin osa työryhmästä oli sitä mieltä, että hakemusasioissa tulisi merkitä näkyviin lainkohta, mihin hakemus perustuu kirjoittaen lainkohdan sisältöä näkyviin. Esimerkimmallisesti: Eräistä yhteisomistussuhteista annetun lain 9 § 2 momentin mukaan yhteisomistajalla on oikeus vaatia oikeudelta yhteisesti omistetun omaisuuden myyntiä, mikäli esineen jakaminen ei ole mahdollista, tai se aiheuttaisi suhteettoman kalliita kustannuksia. Myös hakemuksessa pyydetyn määräyksen tarve on perusteltava.

LIITTEET

Malliasiakirjat:

Riita-asian haastehakemus ja vastaus (liite 1 ja 2)

Rikosasian (laaja) haastehakemus ja vastaus (liitteet 3 ja 4)

Rikosasian (suppea) haastehakemus, asianomistajan korvausvaatimus ja ennakkovastaukset (liitteet 5, 6, 7 ja 8)

Hakemusasian hakemus ja lausuma (liitteet 9 ja 10)

LÄHTEET

Fredman Markku - Kanerva Janne - Tolvanen Matti - Viitanen Marko: Esitutkinta ja pakkokeinot. 6., uudistettu painos, 2020, Liettua

Hölttä Olavi: Asianajon taito – Opas riitajuttujen hoitamiseen. 2019, E-kirja

Korhonen Petteri - Jämsä Jurkka: Sähköinen prosessi hovioikeudessa. 2022, E-kirja

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankeeseen työryhmäraportteja V – Esimerkkihaastehakemuksen ja vastauksen laatiminen annettujen faktojen pohjalta riita-asiassa

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankeeseen työryhmäraportteja XVI – Laajojen riita-asioiden käsittelyn suunnittelu sekä Rikosasioiden käsittelijän oppaan päivittäminen

Oikeudenkäynti rikosasioissa Käsittelijän opas, 2013

Oikeudenkäynti riita-asioissa Käsittelijän opas, 2015

HE 133/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

LaVM 2/2018 vp. Lakivaliokunnan mietintö. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

LaVM 16/2021 vp. Lakivaliokunnan mietintö. Hallituksen esitys eduskunnalle suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

PeVL 5/2018 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 43/2021 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto. Hallituksen esitys eduskunnalle suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Todistelutallenneuudistuksen perehdyttämismuistio 23.1.2023

6. LIITTEET

LIITE 1

HAASTEHADEMUS

KANTAJA

Kaija Kataja, Paikkakunta

Kantajan avustaja ja prosessiosoite

Asianajaja 1

Prosessiosoite

Sähköpostiosoite

VASTAAJAT

Ville Vanamo, Kotipaikka

Venla Vanamo, Kotipaikka

Vastaajien avustaja ja prosessiosoite

Asianajaja 2

Prosessiosoite

Sähköpostiosoite

ASIA

Kiinteistön kaupan virhe, riitainen asia

OIKEUSPAIKKA

Vanamon kotipaikan käräjäoikeus OK 10:1 mukaisesti

VAATIMUKSET

Kaija Kataja vaatii, että

1. hänen ja Vanamoiden välillä 29.2.2022 tehty kiinteistökauppa koskien kiinteistöä KIINTEISTÖ 364-364-36-4 puretaan ja Vanamot velvoitetaan yhteisvastuullisesti palauttamaan Katajalle kauppahinta 150 000,00 euroa korkolain 4 § 1 momentin mukaisine korkoineen 28.10.2022 lukien,
2. Vanamot velvoitetaan yhteisvastuullisesti korvaamaan tarpeellisina ja hyödyllisinä kustannuksina 1 500 euroa korkolain 4 § 1 momentin mukaisine korkoineen siitä lukien kun 30 päivää on kulunut haasteen tiedoksiannosta,
 - a. toissijaisesti Vanamoiden velvoitetaan korvaamaan hänelle vahingonkorvauksena 1 500 euroa korkolain 4 § 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen siitä lukien kun 30 päivää on kulunut haasteen tiedoksiannosta,

3. Vanamot velvoitetaan yhteisvastuullisesti suorittamaan Katajalle vahingonkorvauksena 11 500,00 euroa korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine korkoineen siitä lähtien, kun 30 päivää on kulunut haasteen tiedoksiannosta, ja
4. mikäli vaatimus 1 kaupan purkamisesta hylätään, Vanamot velvoitetaan yhteisvastuullisesti maksamaan Katajalle hinnanalennuksena 101 400,00 euroa korkolain 4 § 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen siitä lukien kun 30 päivää on kulunut haasteen tiedoksiannosta sekä
5. Vanamoiden velvoittamista yhteisvastuullisesti korvaamaan hänen oikeudenkäyntikulunsa asiassa korkolain 4 § 1 momentin mukaisine korkoineen siitä lukien kun kuukausi on kulunut päätöksen antamisesta. Oikeudenkäyntikulujen määrä haastehakemusta jätettäessä on ollut 3 500,00 euroa.

SUOSTUMUS TUOMIOISTUIN SOVITTELUUN

Kataja suostuu asian käsittelyyn tuomioistuinsovittelessa.

PERUSTEET

Selostus asiasta

Kaupan kohde on KIINTEISTÖ 364-364-36-4 sillä olevine rakennuksineen. Tilan pinta-ala on 1,364 ha. Asuinrakennuksen huoneistoala on yhteensä 100 m². Asuinrakennuksen lisäksi kiinteistöllä on vanha navetta ja ulkosauna. Osoite on Kiinteistökatu 36, Paikkakunta. Kauppakirja allekirjoitettiin 29.2.2022.

Kataja maksoi Vanamoille kauppahinnan 150 000,00 euroa 3.3.2022. Omistusoikeus siirtyi Katajalle kauppahinnan maksua vastaan. Hallinto-oikeus kaupan kohteeseen siirtyi 1.4.2022.

Ennen kauppaa, 20.1.2021 kohteessa oli toteutettu osapuolten yhdessä tilaama aistinvarainen kuntotarkastus, jonka raportissa ei ilmennyt vaurioihin viittaavia havaintoja. Rakenneavauksia ei oltu tehty. Sittenmin Kataja on saanut tiedon, että kohteessa oli jo kaksi vuotta aiemmin tehty homekoiraturtkimus. Vanamot olivat tietoisia talon vaurioista. Kellarin pintoja oli käsitelty niin, ettei siellä ollut merkkejä kosteudesta.

Pian muuton jälkeen kävi ilmi, että Vanamoiden antamat tiedot rakennuksesta eivät pitäneet paikkaansa. Talon kellariin kertyy jatkuvasti vettä, asunnossa on jatkuvaa tuulettamista edellyttämää tunkkaista hajua, rakenteet ovat virheellisiä siten, että niissä on merkittäviä kosteus- ja mikrobivaurioita, jotka ovat yhteydessä sisäilmaan. Lisäksi keittiön viemäri oli rakennusmää-

räysten vastainen, mikä oli aiheuttanut vuotovahingon. Asuinrakennuksen vaurioiden takia Katajalle ja hänen perheenjäsenillensä on aiheutunut terveyshaitta, ja heillä on ollut toistuvaa hengitysteiden tukkoisuutta, tulehdustiloja ja päänsärkyä. Kunto & Tarkastus Oy oli tehnyt taloon rakenneavauksia ja mikrobiutkimuksia.

Rakennusluvan edellyttämää lopputarkastusta ei ole suoritettu, joten kaupassa on myös taloudellinen virhe. Sen vuoksi taloon ei voi saada kotivaikutusta.

Laatuvirheet

Kiinteistökauppaa rasittaa seuraavat maakaaren (540/1995) 2 luvun 17 §:n kohtien 1, 2 ja 3 tarkoittamat laatuvirheet. Kaikki kohteen virheet muodostavat vähintään 5 kohdan mukaisen salaisen virheen kaupassa. Laatu-poikkeama siihen, mitä ostajat ovat voineet edellyttää on merkittävä virheen vaikutuksellisuus kohteen käyttöön sekä korjauksen kustannus huomioiden.

Maakaaren 2 luvun 17 §:n 1 kohdan mukainen virhe on, koska kohde ei ole ominaisuuksiltaan sellainen kuin oli sovittu. Kauppahinta on vähintään hyväkuntoisen omakotitalokiinteistön hinta Paikkakunnalla. Sopimuksen mukaan asuinrakennuksen kunto on hyvä ja se soveltuu välittömästi asumistarkoitukseen, mutta korjaamattomien mikrobi- ja kosteusvaurioiden vuoksi se ei siihen sovellu.

Myöskin keittiössä oli virheellisesti asennettu viemäri. Ostajalle oli annettu lain 2 kohdan mukainen virheellinen tieto oli rakennuksen kunnosta kellarin sekä seinärakenteen osalta sekä salaojien tarpeettomuudesta. Lisäksi lain 3 kohdan tarkoittamalla tavalla Vanamot eivät olleet kertoneet ostajalle, että heitä oli kehoitettu selvittämään rakenteen mikrobivaurioita.

Rakenne

Asuinrakennuksen ulkoseinien ja perustusten rakenne on virheellinen siten että kosteus tiivistyy rakenteeseen ja nousee sitä pitkin mahdollistaen mikrobikasvuston asuinrakennuksen seinän eristeessä, puurungossa ja alaohjauspuussa. Asuinrakennuksen rakenteissa on mikrobivaurioita keittiön alapohjassa, kellarin välipohjassa, pesuhuoneen ja aulan ulkoseinässä sekä takapihan ulkonurkassa, joista osassa on sisäilmayhteys. (K4)

Asuinrakennuksen rakenteessa kohonnut kosteuspitoisuus mitattiin makuuhuoneen sivuseinässä, kellarissa, alaohjauspuussa ja keittiön ulkoseinässä. (K6) Rakenne ei ole sen mukainen kuin Katajalle kerrottiin ennen kauppaa. Mikrobi- ja kosteusvauriot ovat mahdollistuneet seinän ja perustusten rakenteen virheellisestä toteutuksesta johtuen.

Keittiö

Rakenneavaus keittiön alapohjan muhaeristeestä osoitti kosteusvaurioita indikoivan kasvuston *Scopulariopsis* ja *Penicillium* – sienistä runsailla (+++) pitoisuuksilla viitaten vaurioihin. Rakenteesta on sisäilmayhteys. (K5)

Puurungossa keittiön ulkoseinällä havaittiin kohonneita kosteuksia ja kosteusjälkiä. Alaohjauspuun alapinnan kosteus 20,5 pp%, joka on koholla. (K5)

Kellari

Kellarin seinän eristeestä otettu mikrobinäyte osoitti kosteusvaurioita indikoivan kasvuston *Chaetomium* ja *Penicillium* – sienistä runsailla (+++) pitoisuuksilla viitaten vaurioihin. Rakenteesta on sisäilmayhteys. (K5)

Kellarissa havaittiin kosteuden nousujälkiä seinissä ja kohonnutta kosteutta (19–24 %) seinissä ja lattioissa pintakosteusmittarilla mitattuna. (K6)

Takapihan ulkonurkka

Takapihan puoleiseen ulkonurkan rakenneavauksessa puurungossa havaittiin kohonneita kosteuksia puunkosteusmittarilla mitattuna. Alaohjauspuun alapinnan kosteus on 20.0 pp% joka on koholla. Alaohjauspuusta otetussa mikrobi näytteessä 3 todettiin pitoisuuksien olevan kohtalaiset (++) ja lajistosta tunnistettiin kosteusvauriota indikoiva sienisukuja *Chaetomium* (1-2pmy), *Ulocladium* (2-6pmy), *Eurotium* (3pmy) ja *Aktinobakteerit* (3pmy). Valtalajina näytteessä todettiin olevan *Ulocladium*. (K5)

Aulan ulkoseinä

Aulan ulkoseinällä alaohjauspuusta otetussa mikrobinäytteessä todettiin kohtalaiset pitoisuudet (++) lajistoltaan kosteusvauriota indikoiva sienisukuja *A.restricti* (8my), *Chaetomium* (2-3 pmy) ja *Stachybortys* (4pmy). Valtalajina näytteessä todettiin olevan *A.restricti*. Rakenteesta on sisäilmayhteys asuintilaan, koska höyrysulku on asennettu lattiamateriaalin alle. (K5)

Pesuhuoneen ulkoseinä

Pesuhuoneen alaohjauspuusta otetussa mikrobinäytteessä todettiin pitoisuuksien olevan niukat (+) ja lajistosta tunnistettiin kosteusvaurioita indikoivia sienisukuja *A.vericolor* (1 pmy), *Chaetomium* (3-4 pmy), *Sphaeropsidales* (2-3 pmy) ja *Stachybortys* (6pmy), joka oli myös valtalajina. Alkuperäisen ilmatiiveysmittauksien perusteella rakenneosasta on sisäilmayhteys asuintilaan. (K5)

Löydökset ovat Asumisterveysasetuksen soveltamisohjeen mukaan heikkoja viitteitä vauriosta.

Kaikista edellä mainituista mikrobinäytteistä oli tunnistettu myös *Penicillium* niukoin tai kohtalaisin pitoisuuksin, joka ei varsinaisesti ole kosteusvaurioita indikoiva sienisuku, mutta sen tiedetään kasvavan myös mikrobivaurioituneessa rakenneosassa.

Alaohjauspuu

Alaohjauspuun alapinnan kosteus on mitattu 25,3 pp% joka on koholla. Pitempiaikainen yli 18 pp% kosteus mahdollistaa puurakenteen vaurioitumisen ja mikrobikasvuston syntymisen. (K6)

Makuuhuoneen seinä

Puurungossa makuuhuoneen ikkunan kohdalla seinässä havaittiin kohonneita kosteuksia puunkosteusmittarilla mitattuna ja kosteusjälkiä.

Pitempiaikaisena yli 18 pp% kosteus puurakenteessa mahdollistaa vaurioitumisen ja mikrobikasvuston syntymisen. (K6)

Keittiön vuotovahinko

Asuinrakennuksen keittiössä havaittiin viemärivereden vuotovahinko 31.9.2022, joka johtui altaan hajulukon putken ja viemäriputken liitoksen rakennusmäärysten vastaisesta virheellisyydestä. Liitosta oli tiivistetty masalla. Vuodon seurauksena lattian eristetila oli kastunut noin 2,5 m2 alueelta ja ulkoseinän alaosa noin 2 metrin matkalta. (K7, K8)

Terveyshaitta

Kataja ja hänen perheenjäsenensä alkoivat muuton jälkeen kärsiä pitkittyneistä flunssaoireista, kuten oireista hengitysteissä, kurkkukivusta, päänsärystä ja väsymyksestä. (K11) Terveystarkastaja Tere Keron lausunnon mukaan asunnossa on terveydensuojelulain 27 § tarkoittama terveyshaittaa asukkaille aiheuttava olosuhde, joten omistajan on ryhdyttävä toimenpiteisiin virheiden korjaamiseksi. (K12)

Kataja ja erityisesti hänen lapsensa ovat altistuneet mikrobeille ja niiden aiheenvaihduntatuotteille asuinrakennuksessa oleskellessaan, mistä heille on aiheutunut terveydensuojelulain mukainen terveyshaitta. (K12)

Vallintavirhe

Paikkakunnan rakennuslautakunta on rakennusluvan myöntämistä koskevassa päätöksessään 31.4.1988 § 35 edellyttänyt pakollisena valvontatoimenpiteenä kohdassa 9.4 salaojakatselmuksen toimittamista, kun perustus on valettu ja salaojat asennettu, ennen niiden peittämistä ja kohdassa 9.12 pohjaviemäreiden, ulkoisten viemäreiden, salaojien, vesijohtojen ja tarkastuskaivojen tarkastusta ennen kuin ne on peitetty. (K17) Rakennusluvassa edellytetyjä katselmuksia ei ole toimitettu, joten rakennuslupa on rauennut. (K18) Tämä rajoittaa oleellisesti Katajalle myönnettävää vakuutusturvaa, ja sen vuoksi Katajalta on eväty vakuutuskorvaus. (K19, K20)

Kyse on maakaaren 2 luvun 18 §:n kohdan 5 tarkoittamasta vallintavirheestä.

Vanamoiden tuottamus ja tietoisuus

Kellariin oli kertynyt kosteutta jo Vanamoiden asumisaikana, eivätkä he olleet kertoneet siitä Katajalle ennen kauppaa. Vanamot ovat kellariin kosteuden kertymisen ja kosteusjälkien piilottamisen osalta menetelleen kunnianvastaisesti ja arvottomasti tai törkeän huolimattomasti, kun eivät ole kertoneet tietoa Katajalle ennen kaupan tekoa, joten he eivät vapaudu vastuusta maakaaren 2 luvun 25 § 1 ja 2 momentin tilanteissa. Vanamot ovat olleet myös tietoisia, että asuinrakennuksessa on korjaamattomia home- ja mikrobiperäisiä vaurioita ja heille oli suositeltu jatkotutkimuksia niiden selvittämiseksi. (K16)

Ostajan selonottovelvollisuus ja tietoisuus

Kataja on itse maallikkona huolellisesti ja parhaan kykynsä mukaan selvittänyt asuinrakennuksen kuntoa ja siitä kerrottua. Väittäjän mukaan kaikki oli kunnossa eikä ongelmia ollut. Katajan apuna tarkastukseen osallistui 24 vuotta alalla ollut Kerkko Kaveri. Kataja on tiennyt, että salaojia ei ole asennettu. Veeti Vanamo kertoi, että ne ovat tarpeettomat, ja että Vanamoiden asumisen aikana vettä tuli kellariin kahdesti. Mitään merkittäviä korjaustoimia, vaurioita tai niihin viittaavaa asuinrakennuksessa ei havaittu. Kataja tutki kellaria tarkoin, koska kellarissa kosteuden aiheuttamat vauriot olisivat havaittavissa. Erityistä tarkastusvelvollisuutta ei ole syntynyt.

Reklamaatiot

Kataja reklamoi Vanamoille 31.12.2022 ja lisäksi täydensi reklamaatiota 31.3.2023. Reklamointi on tehty kohtuullisessa ajassa ja asianmukaisesti.

Korjauskustannukset

Korjaustapa

Home & Korjauksen toimenpidesuosituksissa (K13) suositellaan:

- kengityskorjausta alkuperäisien ulkoseinien osalle erillisen suunnitelman mukaisesti.
- maanvaraisen koolatun puulattian ja koolatun välipohjan korjausta erillisen suunnitelman mukaisesti, laajuus selviää korjaustöiden tai lisätutkimuksien yhteydessä
- kellarin puurakenteiden korjaamista sekä sulkemaan sisäilmayhteys huonetiloihin.
- salaojien asentamista erillisen suunnitelman mukaisesti.
- ulkoseinän alaosan tiivistyskorjausta laajennuksen osalle seuraavan peruskorjauksen yhteydessä.
- yläkerran osalta mikrobivaurioituneen välipohjan korjaaminen mikrobikorjauksiin soveltuvin tuottein erillisen suunnitelman mukaisesti
- yläkerran osalta välipohjan kannattavuuden kokonaistarkastelu, koska välipohjapalkki katkaistu wc:n viemärin kohdalta

Kustannusten määrä

Asuinrakennukseen on tehtävä merkittäviä korjaustoimenpiteitä.

Home & Korjaus arvioi asuinrakennuksen vaurioiden takia tarpeellisten korjausten kustannukseksi 87 500 euroa. (K13) Keittiövuodon osalta korjauskustannusarvio on 9 200 euroa eli yhteensä 96 700 euroa. (K15)

Korjauskustannuksen jakautuminen

- salaojat 32 000 euroa (alv 0 %)
- seinärakenteen kengitystyö 14 369,00 euroa (alv 0 %),
- lattian uusiminen 14 432,00 euroa (alv 0 %)
- Väliseinien korjaaminen 4 025 euroa (alv 0 %) ja
- rakennuksen ulkopuoliset työt 22 674,00 euroa (alv 0 %)

Virheen olennaisuus ja kaupan purku

Virhe on maakaaren 2 luvun 17§:n 2 momentin ja sen esitöiden tarkoittamalla tavalla olennainen ja oikeuttaa kaupan purkamiseen. Kataja ei voi käyttää asuinrakennusta aikomallaan tavalla asumistarkoitukseen. Virhe ei ole korjattavissa kohtuullisessa ajassa eikä ainakaan kohtuullisin kustannuksin. Tarpeellisten korjausten kustannus on 96 700,00 euroa, mikä on yli 60 % Katajan maksamasta kauppahinnasta.

Korvaus tarpeellisista ja hyödyllisistä kustannuksista

Kataja asensi kiinteistölle maakaaren 2 luvun 33 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla uuden öljykattilan ja poisti vanhan, mistä aiheutui 1 500 euron hankinta-, asennus- ja vanhan hävittämiskustannus. (K14)

Toissijaisesti öljykattilan vaihdosta syntynyt kustannus vaaditaan vahingonkorvauksena, koska kysymyksessä on joka tapauksessa suoranainen Katajalle aiheutunut meno.

Vahingonkorvaus

Kataja vaatii maakaaren 2 luvun 17 §:n 2 momentin ja 18 §:n 2 momentin mukaisena vahingonkorvauksena yhteensä 11 500,00 euroa. Kohtuullinen korvaus terveyshaitasta kanteen tiedoksiantoon saakka on Katajan osalta 4 000 euroa ja Katajan lapsen osalta 6 000 euroa. Katajalle aiheutuu vahinkoa ylimääräisistä muuttamisesta aiheutuvana kustannuksena 1 500 euroa.

Hinnanalennus

Mikäli kauppa ei pureta, on virheen seurauksena määrättävä maakaaren 2 luvun 17 §:n 2 momentin, 18 §:n 2 momentin ja 2 luvun 31 §:n mukaisena hinnanalennuksena yhteensä 101 400 euroa. Kataja vaatii hinnanalennuksen korjauskustannuksen osalta 87 500 ja keittiön osalta 9.200 euroa.

Kataja vaatii hinnanalennuksena 4 700 euroa perustuen korjauksen aikaiseen sijaisasumisen kustannukseen (800 euroa kuukaudessa, 4 kuukautta) lisättynä ylimääräisellä muuttokustannuksella (1 500 euroa).

Hinnanalennuksen määrä täsmentyy, kun viemäriverkoston korjaamisesta aiheutunut kustannus selviää.

Asumishyöty

Kysymys on lyhytaikaisesta asumisesta, ja kohteessa on terveyshaitta, joten jos kysymys olisi vuokratilanteesta, määrättäisiin asumiskielto. Määrällisesti asumishyödyn määrä on korkeintaan 500 euroa kuukaudessa.

TODISTELU

Kirjalliset todisteet

K1 Kauppakirja 21.9.2020

Teema: ostajalle annetut tiedot, vauriot ja salaojien puute ei ilmene kauppakirjasta

K2 Myyntiesite 23.6.2020

Teema: Kaupan kohteen kunto sovittiin olevan hyvä. ostajalle annetut tiedot, ostajalle ei ole kerrottu vaurioista

K3 Asuntokaupan kuntotarkastus 17.9.2021

Teema: Ostajalle annetut tiedot, ostajalle ja kuntotarkastajalle ei ole kerrottu vaurioista

K4 Kunto & Tarkastus raportti 31.11.2022

Teema: Mikrobivauriot

- seinän eristeessä
- puurungossa
- alaohjauspuussa
- keittiön alapohjassa
- välipohjassa
- pesuhuoneen ja aulan ulkoseinässä
- takapihan ulkonurkassa

K5 Kunto & Tarkastus raportti 14.12.2022

Teema: Mikrobikasvustolöydökset, joista sisäilmayhteys

- keittiön muhaeriste,
- kellarin seinän eriste,
- aulan ulkoseinä,
- pesuhuoneen ulkoseinä,

Mikrobivauriot

- takapihan ulkonurkka

K6 Kunto & Tarkastus raportti 21.2.2023

Teema: Kohonnut kosteuspitoisuus

- makuuhuoneen sivuseinässä
- kellarissa
- alaohjauspuussa
- keittiön ulkoseinässä
- takapihan ulkonurkka

K7 Kuivaus & Korjaus Oy:n tarkastusraportti 12.10.2022

Teema: keittiön viemäriakenteen virheellisyys, vauriot

K8 Rakennusmääräyskokoelma D1; kiinteistön vesi- ja viemärlaitteistot
Teema: keittiön viemäri ei vastannut rakennusmääräyksiä

K9 Valokuvia 14 kappaletta
Teema: Rakennusvirheiden ilmeneminen

K10 Keron lausunto 27.8.2022
Teema: Katajille aiheutuu terveyshaitta, joka aiheutuu mikrobialtistuksesta.

K11 Lääkärintodistuksia
Teema: Katajalle ja hänen lapselleen aiheutuneet terveysongelmat

K12 Assi Asiantuntijan asiantuntijalausunto xx.x.2023
Teema: Mikrobivauriot ja löydökset, terveyshaitan olemassaolo

K13 Home & Korjauksen kustannusarvio 26.8.2022
Teema: Vahingonkorvauksen määrä. Hinnanalennuksen määrä.

K14 Laskuja.
Teema: Vahingonkorvauksen määrä. Hinnanalennuksen määrä.

K15 Korjauskustannusarvion täydennys 31.11.2022
Teema: korjauskustannusten määrä keittiön osalta

K16 Homekoirakartoitus 31.2.2018
Teema: tiedonantovirhe, Vanamoiden oma tietoisuus laatuvirheestä

K17 Ote pöytäkirjasta 29.6.1989 ja Paikkakunnan rakennusvalvonnan sähköposti
Teema: Rakennusluvassa edellytetyjen pakollisten katselmusten suorittaminen on laiminlyöty, joten rakennuslupa on rauennut

K18 Paikkakunnan vahvistus lopputarkastuspöytäkirjan puuttumisen osalta 29.10.2022
Teema: Lopputarkastuspöytäkirjan puuttuminen

K19 Vakuutusyhtiön päätös 3.10.2022
Teema: Kataja ei saa vakuutusta katselmusten laiminlyönnin ja rakennusluvan laiminlyönnin vuoksi

K 20 Mittaturvavakuutusehdot
Teema: Kataja ei saa normaalia vakuutusturvaa, koska rakennuslupaa ei ole

Henkilötodistelu

1. Kaija Kataja

Teema: kaikki riitakysymykset.

2. Tuisku Kataja

Teema: terveydellinen oireilu ja sen yhteys rakennuksessa oleskeluun, kellariin kosteuden kertymisestä annettu virheellinen tieto, Katajan selonottovelvollisuuden täyttäminen

3. Todistaja rakennusinsinööri Riku Tuora

Teema: Asuinrakennuksessa on kosteusvaurioita ja mikrobivaurioita.

Kosteusvauriot

- makuuhuoneen sivuseinässä
- kellarissa
- alaohjauspuussa
- keittiön ulkoseinässä
- takapihan ulkonurkka

Mikrobivauriot

- seinän eristeessä
- puurungossa
- alaohjauspuussa
- keittiön alapohjassa
- välipohjassa
- pesuhuoneen ja aulan ulkoseinässä
- takapihan ulkonurkassa
- keittiön muhaeriste,
- kellarin seinän eriste,
- aulan ulkoseinä,
- pesuhuoneen ulkoseinä,

Sisäilmayhteys vaurioituneista rakenteista

4. Todistaja Lauri Yläpaula

Teema: Vanamot ovat antaneet virheellistä tietoa Katajalle kellariin kosteuden kertymisestä, ja sen piilottelu

5. Asiantuntija Assi Asiantuntija

Teema: Mikrobivauriot ja löydökset, terveyshaitan olemassaolo

6. Todistaja Tere Kero

Teema: terveyshaitta ja sen edellyttämät toimenpiteet

7. Todistaja Kiia Lätti

Teema: Välittäjän suullisesti ostajille antamat tiedot, vaurioista ei kerrottu ostajille

8. Todistaja Kunto Tarkastaja

Teema: ostajalle ja kuntotarkastajalle annetut tiedot

9. Todistaja Kerkko Kaveri

Teema: Ostaja on tutkinut kohteen huolellisesti

Paikkakunnalla 29.8.2023

Asianajaja 1, Paikkakunta

Kaija Katajan asiamiehenä

LIITE 2

VASTAUS

VASTAAJAT

Ville Vanamo, Kotipaikka

Venla Vanamo, Kotipaikka

Vastaajien avustaja ja prosessiosoite

Asianajaja 2

Prosessiosoite

Sähköpostiosoite

KANTAJA

Kaija Kataja, Paikkakunta

Kantajan avustaja

Asianajaja 1

Prosessiosoite

Sähköpostiosoite

ASIA

Kiinteistön kaupan virhe, L 00/2023/1

VASTAUS

Veeti ja Venla Vanamo kiistävät kanteen perusteeltaan.

Vanamot kiistävät vaatimukset määrältään muutoin, mutta myöntävät:

- vaatimuskohdan 2. tarpeellisina kustannuksina 1 500 euroa
- vaatimuskohdan 3. osalta muuttokustannuksina 1 500 euroa
- vaatimuskohdan 5. hinnanalennuksen määräksi tasonparannus vähennettynä 8 400 euroa.

Korkovaatimusten alkamisajankohdat ovat riidattomat.

Vaatimukset

Veeti ja Venla Vanamot vaativat, että:

- Kanne hylätään
- Kataja velvoitetaan korvaamaan heidän asianosais- ja oikeudenkäyntikulunsa korkolain 4 § 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen siitä lukien, kun kuukausi on kulunut käräjäoikeuden ratkaisun antamisesta. Oikeudenkäyntikulujen määrä vastausta annettaessa on 5 500,00 euroa.

- Mikäli kauppa puretaan, tulee Kataja velvoittaa suorittamaan Vanamoille korvausta asumishyödyistä 1 500 euroa / kuukausi 1.4.2022 lukien tuomion antamiseen saakka korkolain 4 § 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen siitä lukien kun kuukausi on kulunut kärräjoikeuden ratkaisun antamisesta.

SUOSTUMUS TUOMIOISTUINSOVITTELUUN

Vanamot eivät suostu asian käsittelyn tässä vaiheessa tuomioistuinsovitte-
luun.

PERUSTEET

Selostus asiasta

Katajan esittämät kaupan olosuhteet ovat kanteessa esitetyn kaltaiset.

Kiinteistöllä oleva asuinrakennus koostuu vuonna 1952 valmistuneesta vanhasta osasta ja vuonna 1991–1992 rakennetusta laajennuksesta. Vanamot olivat itse muuttaneet taloon vuonna 2014. Rakennus on väitettyjen virheellisten rakenteiden osalta kauppaa tehtäessä ollut lähes 70 vuotta vanha ja rakennuksen edellisestä remontistakin oli kulunut lähes 30 vuotta.

Laatuvirheet

Kiinteistössä ei ole maakaaren 540/1995 2 luvun 17 §:n kohtien 1, 2 ja 3 tarkoittamia laatuvirheitä eikä edes 5 kohdan tarkoittamaa salaista virhettä. Materiaalinäytteissä havaitut mikrobilöydökset ovat tavanomaisia vanhassa rakennuksessa. Esitettyjä mittaustuloksia rakenteiden osalta ei sinänsä riitauteta, mutta ne eivät muodosta laatuvirhettä. Rakennuksessa ei ole todettu terveyshaittaa, eikä sitä ole määrätty asumiskieltoon.

Rakenne

Asuinrakennuksen seinärakennetta ja perustuksia ei ole toteutettu virheellisesti. Puurakenteiden alaosien kosteus on peräisin maaperästä kapilaarisesti nousseesta kosteudesta ja seurausta salaojien puuttumisesta. Rakennuksessa ei ole mikrobi- ja kosteusvauriota. Kysymys on vuonna 1952 silloisen rakennustavan mukaisesti toteutetusta rakenteesta. Asuinrakennuksen seinärakenne ei poikkea ennen kauppaa annetuista tiedoista.

Rakennuksessa oleva kosteus on normaalia, eikä hieman kohonnut kosteus muutamissa kohdissa rakennetta osoita rakenteen vaurioituneen. Todetut mikrobit ovat tavanomaisia vanhoissa rakennuksissa ja ympäristössä, eivät toksisia.

Keittiö

Muhaeristeessä on ollut mitattu kasvusto, mutta siitä ei ole sisäilmayhteyttä.

Alaohjauspuu ei ole kosteusvaurioitunut. Kosteutta oli mitattu vain sen alapinnassa yhdestä kohtaa, mistä ajoittainen kosteuden kohoaminen on tavanomaista.

Kellari

Kellarin seinän eristeessä on ollut mitattu kasvusto, mutta siitä ei ole sisäilmayhteyttä.

Kellarissa havaittu kosteus on riidatonta.

Takapihan ulkonurkka, Aulan ulkoseinä, Pesuhuoneen ulkoseinä

Rakenteissa on ollut mitatut kasvustot, mutta niistä ei ole sisäilmayhteyttä.

Puurunko ja alaohjauspuu eivät ole kosteusvaurioituneita. Kosteutta oli mitattu vain alaohjauspuun alapinnassa yhdestä kohtaa, mistä ajoittainen kosteuden kohoaminen on tavanomaista.

Alaohjauspuu

Alaohjauspuu ei ole kosteusvaurioitunut, koska kosteutta oli mitattu vain sen alapinnassa yhdestä kohtaa, mistä ajoittainen kosteuden kohoaminen on tavanomaista. Muilta osin kosteusarvo oli normaali, eikä mittausta oltu tehty alaohjauspuun keskivaiheille tai yläosaan. Kyse on 70 vuotta vanhasta rakenteesta, jossa kosteuden kohoaminen ajoittain ja sen jättämät jäljet ovat tavanomaisia. Alaohjauspuussa ei ole aktiivista toksista mikrobikasvustoa, vaan tavanomaisia mikrobeja.

Makuuhuoneen seinä

Makuuhuoneen seinän mittaustulokset kosteuden ja rakenteen sisäiset kosteusjäljet ovat riidattomia. Ne eivät muodosta virhettä, koska kyse on vanhojen ikkunoiden epätiiviydestä aiheutuneesta paikallisesta kosteudesta.

Keittiön vuotovahinko

Riidatonta on, että keittiön viemäri on vuotanut, mutta ei ole myyjän vastuupiiriin kuuluva seikka. Vuoto on johtunut huollon laiminlyönnistä johtuneesta harmaavesikaivon tulvimisesta, ei liitoksen virheellisyydestä. Kataja on saanut tiedon, että harmaavesikaivon täyttymistä tulee tarkkailla ja se tulee tyhjentää liasta, mikäli alkaa tulvimaan.

Terveyshaitta

Vanamot kiistävät väitteet. Selvitystä Katajalle tai hänen perheenjäsenilleen aiheutuneesta terveyshaitasta ei ole esitetty. Terveystarkastajan lausunnossa ei ole todettu terveyshaittaa, vaan terveyshaittaa aiheuttava olosuhde, mikä tarkoittaa mahdollista terveyshaittaa. Lausunnon mukaan tutkimuksia ei oltu tehty asumisterveysasetuksen vaatimalla tavalla RTA-ammattilaisen toimesta. Terveystarkastaja ei ollut tarkastuskäynnillä havainnut poikkeavaa hajua sisäilmassa.

Vallintavirhe

Kaupassa ei ole vallintavirhettä. Vanamot ovat itse ostaneet kiinteistön vuonna 2014, joten lopputarkastus ei ole ollut heidän vastuullaan. Ostajat ovat kaupantekohetkellä tienneet, ettei kiinteistöön ole suoritettu lopputarkastusta. Näin ollen Katajat eivät voi virheenä vedota lopputarkastuksen puuttumiseen. Vaikka laajennusosan lopputarkastus olisi tekemättä, ei tämä merkitse sitä, että kiinteistöllä olevaan rakennukseen ei ole tarvittavaa lupaa. Valvontatoimenpiteet eivät tarkoita sitä, että rakennuslupa olisi edellyttänyt salaojitusta tai salaojituskatselmusta. Katselmukset on tehty. Katselmuksen tekemättä jättäminen ei estä vakuutuskorvauksen maksamista.

Vanamoiden tuottamus ja tietoisuus

Vanamot ovat ennen kauppaa kertoneet kaikki tiedossaan olevat kauppaan vaikuttavat tiedot ostajalle, he eivät ole salanneet tai jättäneet kertomatta mitään tiedossaan olleita seikkoja, eivätkä ole antaneet väärää tietoa rakennuksesta tai rakennuksen lopputarkastuksesta.

Vanamot eivät ole olleet tietoisia, että rakennuksessa on korjaamattomia kosteus- ja mikrobivaurioita eikä heille ei ole suositeltu jatkotutkimuksia.

Vanamot kiistävät väitteen siitä, että kellarin seiniä tai siellä olevia kalusteita olisi käsitelty jotenkin ennen kauppaa. Kellaria ei ole käsitelty millään aineella, eikä sellainen olisi mahdollista.

Vanamot olivat vuonna 2014 teettäneet homekoirakartoituksen ennen kuin he ovat itse hankkineet kyseisen kiinteistön. Koiran merkkaukset eivät ole olleet merkittäviä, vaan ovat aiheutuneet maakellarista tulleesta ja viemäriputken ilmavirtauksista, joilla ei ole ollut merkitystä kaupan kannalta eikä se ole aiheuttanut jatkotutkimusten tarvetta. Raporttia ei ole salattu eikä se ole sellainen seikka, joka objektiivisesti tai Vanamoiden kannalta subjektiivisesti katsoen vaikuttaisi kauppaan. Asiassa ei ole tuottamusta, mitä kunnianvastainen ja arvoton menettely edellyttäisi. Vanamot eivät ole pitäneet raporttia merkityksellisenä itse kiinteistöä ostaessaan, eikä se ole sitä ollut 7 vuotta myöhemmin sitä myytäessä.

Ostajan tietoisuus ja selonottovelvollisuus

Kataja on ennen kauppaa saanut tietoon kohteen iän, ja sen, että rakennuksen vanha osa on ollut rakenteiltaan alkuperäiskunnossa. Katajan on täytynyt olla tietoinen, että rakennus on toteutettu rakentamisajankohdan mukaisin tavoin ja menetelmin ja sen ajan määräysten mukaan. Pelkkä sen mukainen rakennustapa ei ole laatuvirhe.

Rakennuksen perustusten ja kellarin altistumisesta kosteudelle, puuttuvista salaojista ja kellarin ajoittaisesta tulvimisesta Kataja on saanut tiedon ennen kauppaa. Katajalle on syntynyt MK 2 luvun 22 §:n mukainen erityinen selonottovelvollisuus asiasta, jonka mukaisesti Katajan olisi tullut selvittää onko em. seikat aiheuttaneet kosteusvaurioita. Kataja on laiminlyönyt tämän velvoitteen ja siten on menettänyt oikeuden virheenä vedota mahdollisiin kellarin yläpuolisissa puurakenteissa oleviin mikrobivaurioihin.

Tieto kellarin kosteudesta on antanut ostajille aiheen epäillä, että kellarin kosteus on voinut levitä kellarin yläpuolisiin alapohjarakenteisiin tai asuinkerroksen seiniin ja aiheuttaa niissä vaurioita, koska yleinen tieto on, että puu ja siitä valmistetut rakennusmateriaalit voivat vaurioitua altistuessaan liialliselle kosteudelle. Tarkastusvelvollisuus on ollut korostunut siltä osin. Raporttien perusteella väitettyjen virheiden syy on kellaritilan kosteus ja kellarin seinien materiaali.

Ostajan selonottovelvollisuudesta viitataan MK 2 luvun 22 §:n, ennakkopäätösratkaisuihin KKO 2019:16, KKO 2020:23 ja lain esitöihin HE 120/1994 s. 56–57.

Reklamaatiot

Reklamaatiota ei ole tehty kohtuullisessa ajassa virheen havaitsemisesta maa-kaaren 2 luvun 25 § edellyttämällä tavalla, vaan myöhässä ja siten ostajat ovat joka tapauksessa menettäneet oikeutensa vedota virheeseen.

Kataja oli reklamoinut veden tulosta kellariin 31.12.2022. Hänen olisi tullut reklamoida viimeistään lokakuussa 2022, koska Kataja on ilmoittanut keväällä 2022 havainneensa veden kertymisen kellariin, hän ja hänen lapsensa alkoivat kärsiä tuolloin hengitysoireista ja asunnossa oli havaittu makeaa tunkkaista hajua.

Reklamaatiota oli tunkkaisen hajun ja mikrobilöydösten osalta täydennetty 31.3.2023, noin 8 kuukautta ongelmien havaitsemisesta. Muilta osin virheisiin oli vedottu vasta haastehakemuksessa. Reklamaatio ei ole edellyttänyt mitään tutkimuksia tms., joten ei ole erityistä syytä sille, että reklamointi on kestänyt lähes vuoden.

Korjauskustannukset

Korjaustapa

Katajan esittämä korjaustapa hyväksytään muiden paitsi alkuperäisien ulkoseinien ja väliseinien korjausten osalta, joiden osalta tehokas ja kustannuksiltaan alempi kapselointikorjaus on riittävä.

Kustannusten määrä

Korjauskustannusten määrät kiistetään. Edellä esitetyllä tavalla toteutettuna korjauskustannusten määrä on huomattavasti vähäisempi.

Määrällisesti riidattomina pidetään (alv 0 %)

- salaojat 15 000 euroa,
- seinärakenteen kengitystyö 4 500 euroa,
- lattian uusiminen 3 000 euroa,
- väliseinien korjaaminen 1 500 euroa, ja
- rakennuksen ulkopuoliset työt 13 000,00 euroa.

Korjauskustannusten määräksi katsotaan yhteensä korkeintaan 35 500 euroa (V4).

Keittiön putkivuodon korjauskustannukset ja siihen liittyvä hinnanalennusvaatimus

Putkivuodon korjauskustannukset ja siihen liittyvä hinnanalennusvaade 9 200 euroa (K15) on päällekkäinen jo vaaditun väitetyin mikrobivaurioiden korjauskustannuksen ja siihen liittyvän hinnanalennuksen kanssa. Kirjallisen todisteen K13 (ulkoseinien kengityskorjaus) mukaan korjaus on tarkoitus suorittaa uusimalla ulkoseinien alaosa, väliseinät ja koko alakerran lattiarakenne eristyksineen muuttamalla se maanvaraiseksi betonilaataksi. Samalla korjataan myös viemäriputken tukkeutumisesta aiheutunut keittiön mahdollinen kosteusvaurio.

Keittiön korjauksen osalta riidattomana pidetään toissijaisesti 4 000 euron kustannusta.

Virheen olennaisuus ja kaupan purku

Virhe ei ole olennainen eikä Katajalla ole oikeutta kaupan purkuun. Vaikka katsottaisiin, että rakennuksessa on väitetyt virheet ja Kataja olisi oikeutettu edellä esitetyt seikat huomioiden niihin vetoamaan, Katajan selvitys korjauskustannuksista ei vielä osoita, että virhe on olennainen.

Korvaus tarpeellisista ja hyödyllisistä kustannuksista

Mikäli kauppa puretaan, on ostajilla oikeus saada korvaus sellaisista hyödyllisistä kustannuksista, jotka lisäävät kiinteistön arvoa, jolloin Katajalla on oikeus saada korvaus öljysäiliön asennuksesta 1 500 euroa.

Vahingonkorvaus

Katajalla ei ole oikeutta vahingonkorvaukseen, koska Vanamoilta puuttuu tuottamus. Katajan vaatimus terveyshaitasta 10 000 euroa on riittävä määrältään ja perusteiltaan. Muuttokustannusten osalta 1 500 euroa määrältään on riittävä, mutta perusteelta riittävä.

Hinnanalennus

Hinnanalennusvaatimus sisältää sijaisasumisen kustannusta 3 200,00 euroa ja muuttokuluja 1 500,00 euroa, minkä osalta vaatimus ei perustu lakiin, ja tulee kaikissa tapauksissa hylätä.

Hinnanalennusta maakaaren 2 luvun 33 §:n mukaisesti ja virheellisen kiinteistön arvoa määriteltäessä virheiden korjauskustannus tai arvio korjauskustannuksista on yksi suuntaa-antava keino, johon hinnanalennus ei voi yksin perustua. Korjausten jälkeen vanhan rakennuksen arvo on korkeampi kuin kaupantekohetkellä, joten kustannuksista on tehtävä tasonparannusvähenys.

Tasonparannuksen osuus on yhteensä 27 100,00 euroa, joka koostuu:

- salaojien osalta 100 % eli 15 000 euroa koska kyse on täysin uudesta rakenteesta,
- lattian uusimisen osalta 75 % eli 2 250 euroa, koska parkettilattia oli 30 vuoden ikäisenä käyttöikänsä päässä, ja olisi tullut muutoinkin vaihdettavaksi,
- väliseinien korjaamisen osalta 50 % eli 750 euroa, koska korjaus johtaa pintamateriaalin uudistamiseen nykyaikaiselle tasolle,
- rakennuksen ulkopuolisista töistä 70 % eli 9 100,00 euroa, koska korjaukset johtavat rakenteen nykyaikaistamiseen ulkoseinien osalta, joka on luonteeltaan peruskorjaukseen verrattavaa.

Hinnanalennuksen määräksi muodostuu korjauskustannukset (35 500 euroa) vähennettynä tasonparannuksen osuudella (27 100,00 euroa) eli määrällisesti myönnetty 8 400,00 euroa.

Asumishyöty

Asumishyötyä vaaditaan Maakaaren 2 luvun 33 §:n 2 momentin perusteella hallinnan luovuttamisesta lukien, ja vaadittu 1 500 euroa kuukaudessa on paikkakunnalla vallitsevaa vuokratasoa vastaava määrä.

TODISTELU

Kirjalliset todisteet

V1. Kunto & Tarkastus Oy:n raportti 31.11.2022 (K4)

Teema: Puurakenteiden alaosien kosteus on peräisin maaperästä kapilaarisesti nouseesta kosteudesta ja seurausta salaojien puuttumisesta (katsottava onko vastauksen sisällä muita teemoja)

V2. Asuntokaupan kuntotarkastus 17.9.2021 (K3)

Teema: Ostaja on tiennyt, että rakennuksesta puuttuvat salaojat ja rakennuksen kellariin tulee vettä, ostaja on tiennyt ettei lopputarkastusta ole toimitettu, ei vallintavirhettä

V3. Asiantuntijalausunto Lari Jaala 19.1.2023

Teema: Rakennuksessa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia mikrobivaurioita, korjaustapa ja korjauskustannukset, RI Tuora ei täytä terveydensuojelulain 49 §:n edellyttämää pätevyyttä, tasonparannuksen määrä,

V4. Tare Korten lausunto korjaustavasta ja korjauskustannuksista

Teema: Kapselointikorjaus on riittävä korjaustapa

V5. KH 90-00403

Teema: tasonparannuksen määrä, sisä rakenteiden käyttöiät

V6. Neljä valokuvaa lattiasta (K9: kuvat 4, 6–8) (Käsitellään Lari Jaalan kuulemisen yhteydessä)

Teema: tasonparannuksen määrä, lattian käyttöikänsä päässä

Henkilötodistelu

1. Veeti Vanamo

Teema: Ostajalle on annettu kaikki tiedossa olleet kaupan kannalta merkitykselliset tiedot, ei ole annettu väärää tietoa, Lopputarkastuksesta ei ole annettu väärää tietoa.

2. Venla Vanamo

Teema: Ostajalle on annettu kaikki tiedossa olleet kaupan kannalta merkitykselliset tiedot, ei ole annettu väärää tietoa.

3. Todistaja Lari Jaala, Rakennusterveysasiantuntija

Teema: Rakennuksessa ei ole todettu terveyshaittaa, korjaustapa ja korjauskustannukset

4. Todistaja Paju Gutt, Koira & Kuono Ky

Teema: Homekoirakartoituksen 31.2.2018 kulku, löydösten merkitys ja Vanamoille annetut tiedot, Vanamoiden tietoisuuden ja tuottamuksen puute

5. Asiantuntija Tare Korte, rakennusinsinööri

Teema: 50-luvun rakennustapa ja sen vaikutus vaurioiden syntyyn, putki-
vuodosta johtuneen korjaustarpeen päällekkäisyys kengityskorjauksen kans-
sa, Väliseinien korjaustapana kapselointikorjaus riittävä, tasonparannuksen
osuus ulkoseinien korjauksessa,

6. Todistaja Niila Luuka, kiinteistönvälittäjä

Teema: Asumishyödyn määrä, paikkakunnan vuokrataso

Paikkakunnalla 29.9.2023

Asianajaja 2, Paikkakunta

Ville ja Venla Vanamon asiamiehenä

LIITE 3

POHJOIS-SUOMEN SYYTTÄJÄALUE

HAASTEHAKEMUS

Ruokaskatu 2 a
96200 ROVANIEMI
Puhelin 029 562 9000

29.5.2023

Asianro
R 22/85

Lapin käräjäoikeus

(Dno R 23/90)

Syyttäjä	Sanni Syyttäjä Erikoissyyttäjä	
Vastaajat	Virtanen Veli Antero Möttönen Matti Kalervo Suomalainen Simo Einari	Syytekohtissa 1,2 1,2 1,2
Asianomistajat	Rahasto Ky	2

SYYTE Vaadin vastaajille rangaistusta seuraavista rikoksista:

1. TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS

(5800/R/0012345/21)

Rikoslaki 30 luku 9a § 1

Rikoslaki 5 luku 3 §

1.1.2020-31.12.2020 SAVUKOSKI

Teonkuvaus

Veli Virtanen on toiminut Raksarakennus Oy:n toimitusjohtajana ja yhtiön hallituksen jäsenenä. Matti Möttönen on toiminut Raksarakennus Oy:n hallituksen puheenjohtajana. Simo Suomalaisella ei ole ollut virallista asemaa Raksarakennus Oy:n hallinnossa. Suomalainen on Raksarakennus Oy:n virallisten hallintoelinten jäsenten ohella käyttänyt yhtiössä todellista määräys- ja päätösvaltaa.

Rahasto Ky on rahoittanut Raksarakennus Oy:n rakennuttamia rakennushankkeita. Rahasto Ky:hyn sijoitetuilla varoilla on ollut määrä rakentaa As Oy Pilvenpiirtäjä, As Oy Lofthouse ja As Oy Tunturimaja. Näistä on valmis- tunut Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse.

Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden rakennusurakka on tilattu pääosin Kota Oy:ltä.

Raksarakennus Oy:n suoritukset Kota Oy:lle on tammikuuhun 2020 saakka kirjattu hyväksymisketjun kautta rakennushankkeiden kuluiksi. 1.1.2020 alkaen suoritukset Kota Oy:lle on alettu kirjaamaan tasetilille menoennakoiksi tilille 1561 ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta. Ajalla 1.1.2020–15.12.2020 ennakkomaksuiksi kirjattuja suorituksia Raksarakennus Oy:n kirjanpidossa on ollut noin 4,51 miljoonaa euroa. Ennakkomaksuja ei ole käsitelty kulutilien kautta eikä kohdistettu työmaiden kustannuksiksi pois lukien kolme erillistä kuittautapahtumaa määrältään yhteensä 1,55 miljoonaa euroa. Siltä osin kuin ennakkomaksuja ei ole kirjattu kuluksi eikä kohdistettu työmaille, kulut eivät ole ilmenneet ajantasaisesti kirjanpidon kuluina ja työmaiden kustannuksina, eivätkä nämä kustannukset ole siten ilmenneet kirjanpitoon perustuvissa Rahasto Ky:lle toimitetuissa kustannus-seurannan raporteissa.

Edellä mainituista Raksarakennus Oy:n Kota Oy:n tekemistä suorituksista ei ole Raksarakennus Oy:n kirjanpidossa kirjanpitolain 2 luvun 5 §:n vaatimukset täyttäviä menotositteita.

31.8.2020 päivätyillä kirjauksilla Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -hankkeiden tonttikustannuksia on siirretty 4,017 miljoonaa euroa tasetilille menoennakoiksi tulevien hankkeiden tonttikustannuksia varten.

30.9.2020 päivätyn muistiotositteen perusteella Pilvenpiirtäjän ja Lofthousen kustannuksia on siirretty 1 121 867 euron määräinen kustannussiirto K 21 -kohteelle ja 217 476 euron siirto Tunturimajoille.

Kota Oy:lle tehtyjen Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteisiin liittyvien suoritusten kirjaaminen menoennakoiksi ja edellä mainitut kustannusten siirrot pois Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse kohteilta ovat perusteettomia, ja ne on tehty tarkoituksella saada Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden taloudellinen tulos näyttämään todellista paremmalta.

Virtanen, Möttönen ja Suomalainen ovat yhdessä kirjanpitovelvollisen edustajina merkinneet Raksarakennus Oy:n kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja sekä laiminlyöneet liiketapahtumien kirjaamista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia, ja siten vaikeuttaneet oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen taloudellisesta tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Väärin tai harhaanjohtavien tietojen määrä Raksarakennus Oy:n kirjanpidossa on ollut huomattavan suuri ja ne ovat koskeneet suuria summia. Väärin kirjanpidon tekemisen tarkoituksena on ollut Raksarakennus Oy:n rakennushankkeiden rahoittajien erehdyttäminen myöntämään suuri määrä rahoitusta rakennushankkeille. Kirjanpitorikosta on näistä syistä ja edellä mainituin perustein muutenkin pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Riidattomat seikat

Veli Virtasen vastuuasema Raksarakennus Oy:ssä
 Matti Möttösen vastuuasema Raksarakennus Oy:ssä
 Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden menoja on kirjattu menoennakoiksi
 Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden kustannuksia on siirretty muiden
 Raksarakennus Oy:n kohteiden kustannuksiksi

Kirjalliset todisteet

Todistusteema: Simo Suomalainen on Raksarakennus Oy:n virallisten vastuuhenkilöiden ohella käyttänyt yhtiössä todellista määräys- ja päätösvaltaa

1. sähköposti 7.2.2019 (etpk 12345, s. 3190–3191)
2. sähköposti 2.5.2018 (s. 3198)
3. sähköposti 8.11.2019 (s. 3198)
4. sähköposti 11.6.2018 (s. 3223)
5. sähköposti 12.6.2020 (s. 3224–3225)
6. sähköposti 12.6.2018 (s. 3247–3249)
7. sähköposti 13.2.2020 (s. 3263)
8. sähköposti 15.7.2020 (s. 3282)
9. sähköposti 17.2.2019 (s. 3285)
10. sähköposti 20.5.2019 (s. 3304)
11. sähköposti 21.2.2020 (s. 3315)
12. sähköposti 21.5.2019 (s. 3318–3319)
13. sähköposti 25.2020 (s. 3328)
14. sähköposti 29.4.2020 (s. 3359)
15. sähköposti 30.9.2018 (s. 3371)
16. sähköposti 31.5.2019 (s. 3372)

Todistusteema: Raksarakennus Oy:n kirjanpitoon on merkitty väärää tietoa, kuluja on kirjattu menoennakoiksi ja kustannuksia on perusteetta kirjattu muiden kohteiden kuluiksi, liiketapahtumista ei ole ollut kirjanpitolain vaatimukset täyttäviä tositteita

17. Raportti Raksarakennus Oy:n erityistarkastuksesta 8.10.2021 liitteineen/Timo Tarkastaja (etpk 12345, s. 726–870).
18. Raksarakennus Oy:n konkurssipesän velallisen tilien ja hallinnon erityistarkastus 3.7.2021 liitteineen (s. 871–1010)

Todistusteema: Raksarakennus Oy:n kirjanpitoon merkityt väärät tiedot ovat vaikeuttaneet oikean ja riittävän kuvan saamista yhtiön taloudellisesta tilanteesta ja taloudellisesta asemasta

17. Raportti Raksarakennus Oy:n erityistarkastuksesta 8.10.2021 liitteineen/Timo Tarkastaja (s. 726–870)
18. Raksarakennus Oy:n konkurssipesän velallisen tilien ja hallinnon erityistarkastus 3.7.2021 liitteineen (s. 871–1010)

Henkilötodistelu

Todistusteema: Simo Suomalainen on Raksarakennus Oy:n virallisten vastuuhenkilöiden ohella käyttänyt yhtiössä todellista määräys- ja päätösvaltaa

1. asianomistajan edustaja Ritva Rahasto
2. todistaja Vilho Koskela
3. todistaja Laura Keränen
4. todistaja Kalle Kristo
5. todistaja Seppo Seppälä

Todistusteema: Raksarakennus Oy:n kirjanpitoon on merkitty vääriä tietoja, kuluja on kirjattu menoennakoiksi ja kustannuksia on perusteetta kirjattu muiden Raksarakennus Oy:n kohteiden kuluiksi, liiketapahtumista ei ole ollut kirjanpitolain vaatimukset täyttäviä tositteita

6. todistaja Timo Tarkastaja
7. todistaja Niina Niemi
8. todistaja Paavo Puumala
9. todistaja Saija Saukko
10. todistaja Verner Väättäjä

2. TÖRKEÄ PETOS

(5800/R/0012345/21)

Rikoslaki 36 luku 2 § 1

Rikoslaki 5 luku 3 §

1.1.2020-31.12.2020 SAVUKOSKI

Teonkuvaus

Rahasto Ky on rahoittanut Raksarakennus Oy:n rakennuttamia rakennushankkeita. Rahasto AB:hen sijoitetuilla varoilla on ollut määrä rakentaa As Oy Pilvenpiirtäjä ja As Oy Lofthouse ja As Oy Tunturimaja. Näistä on valmistunut Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse.

Rahoitus on hankittu sijoittajilta, joista on sijoitustensa kautta tullut kommandiittiyhtiön äänettämiä yhtiömiehiä. Sijoittajille kertyvän tuoton on ollut määrä muodostua rakentamisen katteesta, jota jaetaan voitonjakolainojen korkona kommandiittiyhtiölle.

Rahasto Ky:n rahoittamien kohteiden rakennuttajana on toiminut Raksarakennus Oy. Veli Virtanen on toiminut Raksarakennus Oy:n toimitusjohtajana ja yhtiön hallituksen jäsenenä. Matti Möttönen on toiminut Raksarakennus Oy:n hallituksen puheenjohtajana. Simo Suomalaisella ei ole ollut virallista asemaa Raksarakennus Oy:n hallinnossa. Simo Suomalainen on Raksarakennus Oy:n virallisten hallintoelinten jäsenten ohella käyttänyt yhtiössä todellista määräys- ja päätösvaltaa.

Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden rakennusurakka on tilattu pääosin Kota Oy:ltä.

Rahasto Ky on myöntänyt Raksarakennus Oy:lle 29.10.2018 päivätyn sopimuksen mukaan 20 000 000 euron voitonjakolainan. Laina on maksettu Raksarakennus Oy:lle. Viimeinen erä lainasta 7 500 000 euroa on maksettu Raksarakennus Oy:lle 20.8.2020.

Rahasto Ky on myöntänyt Raksarakennus Oy:lle 14.8.2020 päivätyn sopimuksen mukaan 4 500 000 euron voitonjakolainan. Laina on maksettu Raksarakennus Oy:lle 26.8.2020.

Raksarakennus Oy:n ja Rahasto Ky:n välisissä laina- ja voitonjakosopimuksissa on määritelty Raksarakennus Oy:n tiedonantovelvollisuudesta kuukausi- ja kvartaaliraporttein rakentamiseen liittyvistä keskeisistä seikoista kuten aikatauluista, kustannuksista ja asuntojen myyntitilanteesta. Rahoittajien kannalta raportointi rakennushankkeiden ja niiden kustannusten toteutumisesta on ollut oleellista, koska rakentamisesta syntyvä kate on määrittänyt sijoittajan saaman tuoton. Raporttien perusteella sijoittajat ovat myös arvioineet sen, onko jatkorahoituksen myöntämiselle ja lainaerien maksamiselle edellytyksiä. Raksarakennus Oy:n velvollisuus on ollut antaa rahoittajille rakennushankkeiden tilanteesta oikeat tiedot.

Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden rakentamisessa on alkanut ilmetä ongelmia vuonna 2019. Kustannukset ovat nousseet arvioituista kustannuksista ja hankkeiden kate on pienentynyt ja mennyt lopulta negatiiviseksi. Raksarakennus Oy:n vastuuhenkilöt ovat tässä tilanteessa ryhtyneet piilottamaan Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden rakentamiskustannuksia Raksarakennus Oy:n kirjanpidosta tarkoituksella saada kohteiden toteutuneet kustannukset näyttämään todellisuutta alhaisemmilta.

Raksarakennus Oy:n suoritukset Kota Oy:lle on tammikuuhun 2020 saakka kirjattu hyväksymisketjun kautta rakennushankkeiden kuluiksi. 1.1.2020 alkaen suoritukset Kota Oy:lle on alettu kirjaamaan tasetilille menoennakoiksi tilille 1561 ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta. Ajalla 1.1.2020–15.12.2020 ennakkomaksuiksi kirjattuja suorituksia Raksarakennus Oy:n kirjanpidossa on ollut noin 4,51 miljoonaa euroa. Ennakkomaksuja ei ole käsitelty kulutilien kautta eikä kohdistettu työmaiden kustannuksiksi pois lukien kolme erillistä kuittaustapahtumaa määrältään yhteensä 1,55 miljoonaa euroa. Siltä osin kuin ennakkomaksuja ei ole kirjattu kuluksi eikä kohdistettu työmaille, kulut eivät ole ilmenneet ajantasaisesti kirjanpidon kuluina ja työmaiden kustannuksina, eivätkä nämä kustannukset ole siten ilmenneet kirjanpitoon perustuvissa Rahasto Ky:lle toimitetuissa kustannusseurannan raporteissa.

31.8.2020 päivätyillä kirjauksilla Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse-hankkeiden tonttikustannuksia on siirretty 4,017 miljoonaa euroa tasetilille menoennakoiksi tulevien hankkeiden tonttikustannuksia varten.

30.9.2020 päivätyn muistiotositteen perusteella Pilvenpiirtäjän ja Lofthousen kustannuksia on siirretty 1 121 867 euron määräinen kustannussiirto K 21 -kohteelle ja 217 476 euron siirto Tunturimajoille.

30.6.2020 Raksarakennus Oy:n antamassa kvartaaliraportissa kohteiden toteutuneet kustannukset on ilmoitettu noin 7,6 miljoonaa euroa todellisia kustannuksia pienemmäksi. 30.9.2020 annetussa kvartaaliraportissa kohteiden toteutuneet kustannukset on ilmoitettu noin 9,1 miljoonaa euroa todellisia kustannuksia pienemmäksi.

Virtanen, Möttönen ja Suomalainen ovat yhdessä hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä erehdyttäneet Rahasto Ky:n myöntämään ja maksamaan Raksarakennus Oy:lle 12 miljoonan euron määräiset voitonjakolainat antamalla edellä kerrotut väärät tiedot hankkeiden toteutuneista rakennuskustannuksista Rahasto Ky:lle ja siten aiheuttaneet ensisijassa Rahasto Ky:lle 12 miljoonan euron määräisen taloudellisen vahingon.

Virtanen, Möttönen ja Suomalainen ovat tavoitelleet petoksella huomattavaa taloudellista hyötyä ja aiheuttaneet petoksella huomattavaa ja erittäin tuntuvaa vahinkoa. Petosta on tämän vuoksi ja edellä mainittujen seikkojen perusteella pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Riidattomat seikat

Raksarakennus Oy on toiminut syytteessä kuvattujen kohteiden rakennuttajana

Veli Virtasen vastuuasema Raksarakennus Oy:ssä

Matti Möttösen vastuuasema Raksarakennus Oy:ssä

Rahasto Ky:n Raksarakennus Oy:lle lainaamien varojen määrä

Raksarakennus Oy:n ja Rahasto Ky:n välisissä laina- ja voitonjakosopimuksissa on määritelty Raksarakennus Oy:n tiedonantovelvollisuudesta kuukausi- ja kvartaaliraporttein rakentamiseen liittyvistä keskeisistä seikoista kuten aikatauluista, kustannuksista ja asuntojen myyntitilanteesta

Rahoittajien kannalta raportointi rakennushankkeiden ja niiden kustannusten toteutumisesta on ollut oleellista, koska rakentamisesta syntyvä kate on määrännyt sijoittaman saaman tuoton

Raporttien perusteella sijoittajat ovat myös arvioineet sen, onko jatkorahoituksen myöntämiselle ja lainaerien maksamiselle edellytyksiä.

Raksarakennus Oy:n velvollisuus on ollut antaa rahoittajille rakennushankkeiden tilanteesta oikeat tiedot

Kirjalliset todisteet

Todistusteema: Suomalainen on Raksarakennus Oy:n virallisten vastuuhenkilöiden ohella käyttänyt yhtiössä todellista määräys- ja päätösvaltaa

1. sähköposti 7.2.2019 (etpk 12345, s. 3190–3191)
2. sähköposti 2.5.2018 (s. 3198)
3. sähköposti 8.11.2019 (s. 3198)
4. sähköposti 11.6.2018 (s. 3223)
5. sähköposti 12.6.2020 (s. 3224–3225)
6. sähköposti 12.6.2018 (s. 3247–3249)
7. sähköposti 13.2.2020 (s. 3263)
8. sähköposti 15.7.2020 (s. 3282)
9. sähköposti 17.2.2019 (s. 3285)
10. sähköposti 20.5.2019 (s. 3304)
11. sähköposti 21.2.2020 (s. 3315)
12. sähköposti 21.5.2019 (s. 3318–3319)
13. sähköposti 25.2020 (s. 3328)
14. sähköposti 29.4.2020 (s. 3359)
15. sähköposti 30.9.2018 (s. 3371)
16. sähköposti 31.5.2019 (s. 3372)

Todistusteema: Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden kustannuksia on kirjattu menoennakoiksi, ja kustannuksia on kirjattu muiden Raksarakennus Oy:n kohteiden kuluiksi, Rahasto Ky:lle on annettu vääriä tietoja Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse hankkeiden toteutuneista rakentamiskustannuksista

17. Raportti Raksarakennus Oy:n erityistarkastuksesta liitteineen/Timo Tarkastaja 8.10.2021 (etpk 12345, s. 726–870). Todiste käydään läpi todistajan kuulemisen yhteydessä.
18. Raksarakennus Oy:n konkurssipesän velallisen tilien ja hallinnon erityistarkastus 3.7.2021 liitteineen (s. 871–1010)

Henkilötodistelu

Todistusteema: Suomalainen on Raksarakennus Oy:n virallisten vastuuhenkilöiden ohella käyttänyt yhtiössä todellista määräys- ja päätösvaltaa

1. asianomistajan edustaja Ritva Rahasto
2. todistaja Vilho Koskela
3. todistaja Laura Keränen
4. todistaja Kalle Kristo
5. todistaja Seppo Seppälä

Todistusteema: Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden kustannuksia on kirjattu menoennakoiksi, ja kustannuksia on kirjattu muiden Raksarakennus Oy:n kohteiden kuluiksi, Rahasto Ky:lle on annettu vääriä tietoja Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse hankkeiden toteutuneista rakentamiskustannuksista

6. todistaja Timo Tarkastaja
7. todistaja Niina Niemi
8. todistaja Paavo Puumala
9. todistaja Saija Saukko
10. todistaja Verner Väättäjä

SYYTÄJÄN MUUT VAATIMUKSET

Todistelukustannusten korvaaminen

Veli Virtanen, Matti Möttönen ja Simo Suomalainen on velvoitettava yhteisvastuullisesti korvaamaan valtiolle todistelukustannukset kohdassa 1–2. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 9 luku 1 §

Rikosuhrimaksu syytekohtassa 1

Veli Virtanen on velvoitettava suorittamaan rikosuhrimaksu 80 euroa.
Matti Möttönen on velvoitettava suorittamaan rikosuhrimaksu 80 euroa.
Simo Suomalainen on velvoitettava suorittamaan rikosuhrimaksu 80 euroa.
Laki rikosuhrimaksusta 2 §, 3 § ja 4 §

Muu vaatimus

LIIKETOIMINTAKIELTOVAATIMUS

Vaadin, että Veli Virtanen määrätään liiketoimintakieltoon, koska hän on liiketoiminnassa syylistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä. Virtasen toimintaa on myös kokonaisuutena arvioiden pidettävä erityisesti velkojien ja sopimuskumppaneiden kannalta vahingollisena. Lainkohdat: laki liiketoimintakiellosta 1 §, 3 §

Muu vaatimus

LIIKETOIMINTAKIELTOVAATIMUS

Vaadin, että Matti Möttönen määrätään liiketoimintakieltoon, koska hän on liiketoiminnassa syylistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä. Möttönen toimintaa on myös kokonaisuutena arvioiden pidettävä erityisesti velkojien ja sopimuskumppaneiden kannalta vahingollisena. Lainkohdat: laki liiketoimintakiellosta 1 §, 3 §

Muu vaatimus**LIIKETOIMINTAKIELTOVAATIMUS**

Vaadin, että Simo Suomalainen määrätään liiketoimintakieltoon, koska hän on liiketoiminnassa syylistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä. Suomalaisen toimintaa on myös kokonaisuutena arvioiden pidettävä erityisesti velkojien ja sopimuskumppaneiden kannalta vahingollisena. Lainkohdat: laki liiketoimintakiellosta 1 §, 3 §

LISÄTIETOJA**Muut pakkokeinot**

Asiassa on voimassa olevat vakuustakavarikot PK21/1020, PK 21/1021 ja PK 21/1022.

Seuraamuskannanotto

Vaadin, että Veli Virtanen tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Vaadin, että Matti Möttönen tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Vaadin, että Matti Möttönen tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Allekirjoitus

Sanni Syyttäjä
Erikoissyöttäjä

Luettelo haastehakemuksen yhteydessä tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta

5800/R/0012345/21 Lapin poliisilaitos

LIITE 4

LAPIN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ENNAKKOVASTAUS ASIASSA R 23/90, (sjän dnro R 22/85)

Vastaaja Veli Virtanen

Asiamies ja prosessiosoite

AA Paula Puolustaja

AAAtsto

Osoite

Postipaikka

Puhelin xxxxxxxxxxxx

Sähköposti xxxx@xxxxxxx

Puolustajamääräys Virtaselle on määrätty puolustaja tässä asiassa H 23/123.

Syyttäjä Sanni Syyttäjä

VASTAUS SYYTEKOHTIIN

Syytekohta 1

Virtanen kiistää syytteen törkeästä kirjanpitorikoksesta.

Virtanen on ollut Raksarakennus Oy:n toimitusjohtaja 1.1.2020–31.12.2020 ja 16.9.2020 alkaen Raksarakennus Oy:n hallituksen jäsenenä.

Virtanen kiistää, että

- Raksarakennus Oy:n Kota Oy:lle maksamia suorituksia olisi syytteen teonkuvauksen mukaisesti kirjattu menoennakoiksi ja että suoritusten kirjaaminen menoennakoiksi olisi ollut perusteetonta;
- kirjanpitolain 2 luvun 5 §:ssä tarkoitetut menotositteet olisivat puuttuneet tai että sellaisten menotositteiden mahdollinen puuttuminen osoittaisi väitetyn törkeän kirjanpitorikoksen tapahtumista taikka että sellaisten menotositteiden puuttumien täyttäisi törkeän kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön;
- As Oy Pilvenpiirtäjä ja As Oy Lofthouse -hankkeiden tonttikustannusten siirrot 4.017 miljoonaa euroa tulevien hankkeiden tonttikustannuksia varten olisivat olleet perusteettomia;
- As Oy Pilvenpiirtäjän ja As Oy Lofhousen kustannusten siirrot 1 121 867 euroa K21-kohteelle ja 217 476 euroa Tunturimajoille olisivat olleet perusteettomia;
- Raksarakennus Oy:n Kota Oy:lle maksamien suoritusten kirjaaminen menoennakoiksi tai tonttikustannusten siirrot tulevien hankkeiden tonttikustannuksia varten olisi tehty tarkoituksella saada Pilvenpiirtäjä- ja Lofthouse -kohteiden taloudellinen tulos näyttämään paremmalta;
- Raksarakennus Oy:n kirjanpidossa olisi ollut vääriä tai harhaanjohtavia tietoja;

- Virtanen olisi yksin tai yhdessä muiden vastaajien kanssa merkinnyt Raksarakennus Oy:n kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai laiminlyönyt liiketapahtumien kirjaamista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia;
- Virtanen olisi yksin tai yhdessä muiden vastaajien kanssa vaikeuttanut oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen taloudellisesta tuloksesta ja -asemasta;
- syyttäjän vääriksi tai harhaanjohtaviksi väittämien tietojen määrä Raksarakennus Oy:n kirjanpidossa olisi ollut suuri ja että ne olisivat koskeneet suuria summia;
- syyttäjän väärin tehdyksi väittämän kirjanpidon tekemisen tarkoituksena olisi ollut Raksarakennus Oy:n rakennushankkeiden rahoittajien erehdyttäminen myöntämään suuri määrä rahoitusta rakennushankkeille;
- haastehakemuksessa 29.5.2023 kuvattu menettely täyttäisi törkeän kirjanpitorikoksen tunnusmerkistää.

Kannanotto riidattomiin seikkoihin

Virtasen vastuuasema Raksarakennus Oy:ssä on riidaton.

Menojen kirjaaminen menoennakoiksi Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteissa ei ole riidatonta, vaan Virtanen kiistää sen.

Syytekohta 2

Virtanen kiistää syytteen törkeästä petoksesta.

Virtanen kiistää, että

- Raksarakennus Oy:n Kota Oy:lle maksamia suorituksia olisi syytteen teonkuvauksen mukaisesti kirjattu menoennakoiksi ja että suoritusten kirjaaminen menoennakoiksi olisi ollut perusteetonta tai virheellistä;
- As Oy Pilvenpiirtäjä- ja As Oy Lofthouse -hankkeiden rakentamisen kulujen kohdentaminen olisi ollut Raksarakennus Oy:n tehtävä kesäkuuhun 2020 asti;
- Rahasto-yhtiöt eivät olisi tienneet As Oy Pilvenpiirtäjä- ja As Oy Lofthouse -hankkeen rakentamisen kustannusten tilanteesta;
- menoennakoiden kirjaamisella olisi ollut merkitystä Rahasto Ky:n ja Raksarakennus Oy:n väliseen voitonjakolainasopimukseen perustuneen lainan erän maksamiselle ehtojen mukaisesti;
- As Oy Pilvenpiirtäjä ja As Oy Lofthouse -hankkeiden tonttikustannusten siirrot 4.017 miljoonaa euroa tulevien hankkeiden tonttikustannuksia varten olisivat olleet perusteettomia;
- As Oy Pilvenpiirtäjän ja As Oy Lofhousen kustannusten siirrot 1 121 867 euroa K21-kohteelle ja 217 476 euroa As Oy Tunturimajalle olisivat olleet perusteettomia;

- 30.6.2020 tai 30.9.2020 raporteissa Rahastolle olisi ilmoitettu liian alhaiset kustannukset tai että ne Virtasen toimin olisi laadittu sisällöltään virheelliseksi huomioon ottaen raportin laatimishetkellä Virtasen tiedossa olleet As Oy Pilvenpiirtäjä- ja As Oy Lofthouse -rakennushankkeiden kustannukset tai että raporttien laatimisen aikana Virtanen olisi tiennyt As Oy Pilvenpiirtäjä- ja As Oy Lofthouse -hankkeiden rakentamiskustannusten olleen raporteissa esitetyistä tiedoista poikkeavat;
- raportilla 30.9.2020 on merkitystä väitetyn syytteen arvioinnissa;
- Rahasto Ky olisi myöntänyt Raksarakennus Oy:lle lainaa syytteessä väitettyä törkeän petoksen tekoaikana;
- Raksarakennus Oy:llä olisi ollut tiedonantovelvollisuus syytteen teonkuvauksen mukaisesti;
- raportointi rakennushankkeiden ja niiden kustannusten toteutumisesta olisi ollut rahoittajien kannalta oleellista;
- As Oy Pilvenpiirtäjä- ja As Oy Lofthouse kohteisen rakentamiskustannukset olisivat nousseet arvioidusta ja hankkeiden kate pienentynyt ja mennyt negatiiviseksi;
- Virtanen olisi yksin tai yhdessä muiden vastaajien kanssa hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä erehdyttänyt Rahasto Ky:tä maksamaan Raksarakennus Oy:lle 12 miljoonan euron määräiset voitonjakolainat antamalla Rahastolle syytteen teonkuvauksessa annetuiksi väitettyjä ja vääriksi väitettyjä tietoja toteutuneista As Oy Pilvenpiirtäjä ja As Oy Lofthouse -hankkeiden toteutuneista rakennuskustannuksista;
- Virtanen olisi yksin tai yhdessä muiden vastaajien kanssa syytteen teonkuvauksessa väitetyllä erehdyttämisellä aiheuttanut ensi sijassa Rahastolle 12 miljoonan euron vahingot;
- Virtanen olisi yksin tai yhdessä muiden vastaajien kanssa tavoitellut syyttäjän väittämällä petoksella huomattavaa taloudellista hyötyä ja aiheuttaneet syyttäjän väittämällä petoksella huomattavaa ja erittäin tuntuvaa vahinkoa; ja että
- haastehakemuksessa 29.5.2023 kuvattu menettely täyttäisi törkeän petoksen tunnusmerkistön.

Virtasen yhtiöoikeudellisella vastuuasemalla ei ole oikeudellista merkitystä väitettyä petosrikosta arvioitaessa.

SYYTTÄJÄN MUUT VAATIMUKSET

Liiketoimintakielto

Virtanen kiistää vaatimuksen liiketoimintakieltoon määräämisestä. Asiassa ei ole liiketoimintakiellosta annetun lain mukaisia edellytyksiä tai perusteita määrätä Virtasta liiketoimintakieltoon.

VIRTASEN OMAT VAATIMUKSET

Virtanen vaatii, että Suomen valtio velvoitetaan korvaamaan hänen oikeudenkäynti- ja asianosaiskulunsa korkoineen.

TODISTELU

Kirjallinen todistelu

- 1) Kaupparekisteriote Rahasto Ky
- 2) Rahasto Ky:tä koskeva esite 22.8.2018 (s. 4388)
- 3) Seppo Seppälä 14.3.2019, kuukausiraportti helmikuu 2019 (s. 3889)
- 4) Seppo Seppälä 15.1.2020, Kvartaaliraportti, joulukuu 2019 (s. 3917)
- 5) Sopimus voitonjakolainasta / Rahasto Ky 17.9.2018 (s. 2064)
- 6) Liite voitonjakolainasopimukseen 17.9.2018 (s. 2070)
- 7) Ostotarjous / Raksarakennus Oy ja Rahasto Ky 8.3.2018
- 8) Kiinteistökaupan esisopimus 30.10.2018
- 9) Ns. Viro-kaupan kauppakirjaluonnos 16.4.2021
- 10) Pöytäkirja Raksarakennus Oy:n hallituksen kokouksesta 9.6.2021
- 11) Viro-kaupan liite
- 12) KHT Tero Tarkastajan laatima tarkastuskertomus 8.10.2021 liitteineen (s. 726)
- 13) Lainhuutotodistus, kiinteistötunnus 999-888-77-66

Teema:

Raksarakennus Oy:n kirjanpitoon ei ole kirjattu väärä tietoja (syytekohta 1);

- kuluja ei ole kirjattu menoennakoiksi perusteetta ja kustannuksia ei ole perusteetta kirjattu muiden kohteiden kuluiksi;
- liiketapahtumista on ollut kirjanpitolain vaatimukset täyttävät tositteet;

Virtanen ei ole hankkinut tai pyrkinyt hankkimaan itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä (syytekohta 2);

- Virtanen ei ole erehdyttänyt Rahasto Ky:n myöntämään ja maksamaan Raksarakennus Oy:lle 12 miljoonan euron määräiset voitonjakolainat antamalla Rahasto Ky:lle väärä tietoja hankkeiden toteutuneista rakennuskustannuksista;
- Virtanen ei ole antanut Rahasto Ky:lle väärä tietoja Pilvenpiirtäjä - ja Lofthouse -hankkeiden toteutuneista rakentamiskustannuksista;
- Virtanen ei ole aiheuttanut Rahasto Ky:lle 12 miljoonan euron määräistä taloudellista vahinkoa;

Henkilötodistelu

- 1) Veli Virtanen todistelutarkoituksessa

2) Kaija Kirjaaja

Teema: Raksarakennus Oy:n kirjanpitoon ei ole kirjattu väärää tietoa kuluja ei ole kirjattu menoennakoiksi perusteetta ja kustannuksia ei ole perusteetta kirjattu muiden kohteiden kuluiksi, liiketapahtumista on ollut kirjanpitolain vaatimukset täyttävät tositteet

3) Lauri Lausuja

Teema: Virtanen ei ole antanut Rahasto Ky:lle väärää tietoa Pilvenpiirtäjä - ja Lofthouse-hankkeiden toteutuneista rakentamiskustannuksista, Rahasto Ky on järjestänyt Pilvenpiirtäjä ja Lofthouse -kohteiden rakentamisen valvonnan Pro Oy:n / Lauri Lausujan kautta, Rahasto Ky on saanut tietoa rakentamisen aikataulusta ja kustannuksesta em. kautta, Rahasto Ky:lle raportoidut tiedot Pilvenpiirtäjä – ja Lofthouse -hankkeiden toteutuneista kustannuksista ovat perustuneet projektinjohtokonsultin Davis Group Oy:n tietoihin, Davis Group Oy:n tiedot ovat olleet Pro Oy:n käytettävissä

4) Teppo Toteaja

Sama teema kuin Lausujalla

5) Jukka Jankuttaja

Teema: Virtanen ei ole erehdyttänyt Raksarakennus Oy:n rakennushankkeita Rovaniemen Bankpankkia, Rahasto Ky on sitoutunut rahoittamaan hankkeen, Rovaniemen Bankpankki on luottanut Raksarakennus Oy:tä Rahasto Ky:n pääoman ja rahaston antaman sitoumuksen perusteella

6) Minna Mietteliäs

7) Heikki Haaveilija

Lisätutkinnassa

Teema: As Oy Pilvenpiirtäjä- ja As Oy Lofthouse kohteiden rakentamiskustannukset ovat nousseet arvioidusta ja hankkeiden kate pienentynyt ja mennyt negatiiviseksi

Virtanen pyytää, että käräjäoikeus kutsuu todistajat. Todistajien yhteystiedot ilmenevät saatteesta.

Päiväys ja allekirjoitus

Rovaniemellä x.x.2023

Veli Virtanen

Laati Paula Puolustaja
asianajaja, Rovaniemi

Jakelu - käräjäoikeus / s-posti
- syyttäjän virastoposti/ s-posti

LIITE 5

POHJOIS-SUOMEN SYYTTÄJÄALUE

Torikatu 34 – 40
90100 OULU
Puhelin 029 562 9000

HAASTEHAKEMUS

Asianro
29.5.2023 R 22/86

Oulun käräjäoikeus (R 23/123)

Syyttäjä	Salli Syyttäjä Aluesyyttäjä	Syytekohtissa
Vastaajat	Matti Möttönen Pekka Päätaalo	1 1
Asianomistajat	Aleksi Asiallinen	1
SYYTE	Vaadin vastaajille rangaistusta seuraavasta rikoksesta:	

1. PAHOINPITELY

(5770/R/0012345/22)

Rikoslaki 21 luku 5 §

Rikoslaki 5 luku 3 §

1.6.2022 OULU

Matti Möttönen ja Pekka Päätaalo ovat yhdessä tehneet ruumiillista väkivaltaa Aleksi Asianomistajalle Torikadulla Oulun keskustassa.

Matti Möttönen ja Pekka Päätaalo ovat suusanallisen riidan päätteeksi jähdannut Aleksi Asianomistajaa takaa. Matti Möttönen on saanut Aleksi Asianomistajan kiinni, riuhtonut Aleksi Asianomistajaa ja kaatanut tämän maahan. Aleksi Asianomistaja on noussut ylös, jolloin molemmat, sekä Matti Möttönen että Pekka Päätaalo, ovat lyöneet Aleksi Asianomistajaa nyrkillä kaksi-neljä kertaa kasvojen alueelle. Aleksi Asianomistaja on kaatunut maahan Matti Möttönen ja Pekka Päätaalon lyöntien voimasta. Pekka Päätaalo on potkaissut maassa maannutta Aleksi Asianomistajaa reiteen. Tilanteeseen on tullut ulkopuolinen henkilö, jolloin tekijät ovat paenneet paikalta.

Matti Möttönen ja Pekka Päätaalon menettelyn seurauksena Aleksi Asianomistajalle on aiheutunut kipua, verenvuotoa nenästä, mustelmia ja turvotusta kasvoihin sekä kookas mustelma reiteen.

Riidattomat seikat

Poliisi on tavannut Matti Möttösen ja Pekka Päätalon tapahtumapaikan lähistöltä.

Kirjalliset todisteet

Teema: tekijät, vastaajat ovat yhdessä poistuneet tekopaikalta kiireellä

1. valvontakameran tallenne (erillinen liite)

Teema: tehty ruumiillinen väkivalta, vammat

2. lääkärinlausunto (liite 1)

3. valokuva liite (liite 2)

Henkilötodistelu

Tehty ruumiillinen väkivalta, tekijät, yhdessä toimiminen, aiheutuneet vammat

1. Asianomistaja Aleksi Asianomistajan kuuleminen

2. Todistaja Tiina Todistajan kuuleminen

SYYTTÄJÄN MUUT VAATIMUKSET

Todistelukustannusten korvaaminen

Matti Möttönen ja Pekka Päätalo on velvoitettava yhteisvastuullisesti korvaamaan valtiolle todistelukustannukset kohdassa 1.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 9 luku 1 §

Rikosuhrimaksu syytekohtassa 1

Matti Möttönen on velvoitettava suorittamaan rikosuhrimaksu 80 euroa.

Pekka Päätalo on velvoitettava suorittamaan rikosuhrimaksu 80 euroa.

Laki rikosuhrimaksusta 2 §, 3 § ja 4 §

LISÄTIETOJA

Seuraamuskannanotto

Vaadin, että Matti Möttönen tuomitaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Vaadin, että Pekka Päätalo tuomitaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Allekirjoitus Sanni Syyttäjä

Aluesyyttäjä

Luettelo haastehakemuksen yhteydessä tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta

5770/R/0012345/22 Oulun poliisilaitos

LIITE 6

OULUN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ASIANOMISTAJAN KIRJALLINEN VAATIMUS ASIASSA R 23 / 123

Asia	Pahoinpitely
Asianomistaja	Aleksi Asianomistaja Asiamies ja prosessiosoite AA X AAAtsto Osoite Postipaikka Puhelin xxxxxxxxxxxx Sähköposti xxxx@xxxxxxx
Vastaajat	Matti Möttönen Asiamies AA..... Pekka Päätal Asiamies
Oikeusapu	Aleksi Asianomistajalle on myönnetty oikeusapu tässä asiassa 20 %:n osakorvauksella. Päätös sisältää avustajan määräyksen.

VAATIMUKSET

Rangaistusvaatimus

Aleksi Asiaomistaja vaatii vastaajille rangaistusta ja yhtyy syyttäjän rangaistusvaatimukseen.

Korvausvaatimukset

Aleksi Asianomistaja vaatii, että vastaajat veloitetaan yhteisvastuullisesti korvaamaan hänelle

- kivusta, särystä ja tilapäisestä haitasta 1 200 euroa
 - tilapäisestä psyykkisestä haitasta 500 euroa ja
 - vereentyneistä vaatteista 100 euroa,
- molemmat summat korkolain 4 §:n mukaisine viivästyskorkoineen tekopäivästä 1.6.2022 lukien.

Oikeudenkäyntikuluvaatimus

Aleksi Asianomistaja vaatii, että vastaajat velvoitetaan yhteisvastuullisesti korvaamaan hänelle oikeudenkäyntikuluina oikeusapumaksu ja omavastuuosuus oikeusavusta korkolain 4 §:n mukaisine viivästyskorkoineen kuukauden kuluttua tuomion antamisesta.

Perustelut

Rangaistusvaatimus

Vastaajat ovat syyllistyneet pahoinpitelyyn menettelemällä syytteen teonkuvauksessa kuvatulla tavalla.

Korvausvaatimukset

Aleksi Asianomistajalle on aiheutunut teosta syytteen teonkuvauksessa kuvatut vammat. Hänelle on aiheutunut runsaasti kipua tekohetkellä sekä kipua ja särkyä kolmen viikon ajan.

Mustelmat ja turvotus kasvoissa sekä mustelma reidessä ovat aiheuttaneet runsaasti myös tilapäistä kosmeettista haittaa, joka etenkin kasvoissa on ollut huomiota herättävää.

Aleksi A on ollut tilanteessa yksin kahta vastaajaa vastaan, eikä hän ole yrityksestä huolimatta päässyt pakenemaan. Tilanne on ollut pelottava ja hänelle on jäänyt tapahtuneesta pelkotila ja ahdistusoireita. Hän on saanut keskusteluapua mielenterveysasemalta ja rikosuhripäivystyksestä. Oireilu on helpottanut muutaman viikon kuluttua, mutta alkanut uudelleen oikeudenkäynnin lähestyessä.

Menettelystä on aiheutunut Aleksi Asianomistajalle tilapäistä haittaa kivun, säryn, toiminnallisen haitan, psyykkisen haitan sekä kosmeettisen haitan muodossa.

Vastaajat ovat aiheuttaneet vahingot tahallisella teolla ja ovat siten velvollisia korvaamaan aiheuttamansa vahingot täysimääräisesti.

Määrällisesti esitetty korvausvaatimus perustuu Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositusten kohtiin xxx

TODISTELU

Kirjalliset todisteet	Kuten syyttäjällä. Lääkärinlausunnon todistusteemaksi Aleksi Asianomistaja lisää tilapäisen haitan laatu ja määrä
Henkilötodistelu	Kuten syyttäjällä. Oman kuulemisensa teemaksi Aleksi Asianomistaja lisää tilapäisen haitan laatu ja määrä
Päiväys ja allekirjoitus	Aleksi Asianomistaja
Laati	Alli Asianajaja asianajaja, varatuomari, Kemi
Jakelu	- käräjäoikeus / s-posti - aluesyyttäjä / s-posti

LIITE 7

OULUN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

VASTAUS ASIASSA R 23 / 123

Asia Pahoinpitely

Vastaaja Matti Möttönen
Asiamies ja prosessiosoite
AA.....

Muut asiaan osalliset

Vastaaja Pekka P
Asiamies ja prosessiosoite

Asianomistaja Aleksi A
Asiamies ja prosessiosoite

Oikeusapu Matti Möttöselä on myönnetty oikeusapu tässä asiassa omavastuuosuudetta. Päätös sisältää avustajan määräyksen.

VASTAUS PERUSTELUINEEN

Rangaistusvaatimus

Matti Möttönen kiistää menetelleensä syytteen teonkuvauksessa kuvatulla tavalla ja syyllistyneensä pahoinpitelyyn.

Hän kiistää toimineensa millään tavalla yhdessä toisen vastaajan kanssa.

Asiassa on riidatonta, että Matti Möttönen on tönäissyt asianomistajaa ja tämä on kaatunut tuossa tilanteessa. Tönäisystä ja kaatumisesta ei ole aiheutunut vähäistä suurempia vammoja asianomistajalle.

Tällä menettelyllään Matti Möttönen myöntää syyllistyneensä lievään pahoinpitelyyn.

Syyttäjän muut vaatimukset Matti Möttönen kiistää perusteeltaan ja myöntää määrältään ne oikeaksi lukuunottamatta todistelukustannuksia, joiden määrään otetaan kantaa pääkäsittelyssä.

Korvausvaatimukset

Matti Möttönen vastustaa korvausvaatimusta perusteeltaan syytteen kiistämiseen viitaten. Hänen menettelystään ei ole aiheutunut korvattavaa vahinkoa.

Mikäli hänen katsottaisiin joltain osin toimineen yhdessä toisen vastaajan kanssa, korvausvastuu on jaettava heidän kesken siten, että hän vastaa korkeintaan 1/5 tuomittavasta korvauksesta.

Määrällisesti Matti Möttönen myöntää teonkuvauksessa ja asianomistajan vaatimuksissa kuvatuista vammoista oikeaksi
- tilapäisestä kivusta, särystä ja haitasta 300 euroa

Muut vaatimukset kiistetään myös määrältään.

Asianomistajalle on aiheutunut pinnallisia vammoja, jotka eivät ole vaatineet lääkärinhoitoa. Erikseen korvattavaa psyykkistä haittaa ei ole aiheutunut.

Oikeudenkäyntikuluvaatimus

Matti Möttönen kiistää vaatimuksen perusteeltaan. Määrään otetaan kantaa pääkäsittelyssä.

Toissijaisesti hän vaatii myös tältä osin, että hänen osuudekseen mahdollisesta yhteisvastuullisesta korvauksesta määrätään 1/5.

TODISTELU

Henkilötodistelu

Matti Möttönen haluaa tulla itse kuulluksi asiassa.

Päiväys ja allekirjoitus

Matti Möttönen

Laati

Antti Asianajaja
asianajaja, varatuomari, Oulu

Jakelu - käräjäoikeus / s-posti
- aluesyyttäjä / s-posti

LIITE 8

OULUN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

VASTAUS ASIASSA R 23 / 123

Asia Pahoinpitely

Vastaaja Pekka Päätalo
Asiamies ja prosessiosoite
AA.....

Muut asiaan osalliset

Vastaaja Matti Möttönen
Asiamies ja prosessiosoite

Asianomistaja Aleksi Asianomistaja
Asiamies ja prosessiosoite

Oikeusapu Pekka Päätalolle on myönnetty oikeusapu tässä asiassa 20 %:n omavastuuosuudella. Päätös sisältää avustajan määräyksen.

VASTAUS PERUSTELUINEEN

Rangaistusvaatimus

Pekka Päätalo kiistää menetelleensä syytteen teonkuvauksessa kuvatulla tavalla ja syyllistyneensä pahoinpitelyyn.

Hän kiistää toimineensa millään tavalla yhdessä toisen vastaajan kanssa.

Asiassa on riidatonta, että hän on ollut tilanteessa paikalla, mutta hän ei ole millään tavalla osallistunut pahoinpitelyyn.

Syyttäjän muut vaatimukset Pekka Päätalo kiistää perusteeltaan ja myöntää määrältään ne oikeaksi lukuunottamatta todistelukustannuksia, joiden määrään otetaan kantaa pääkäsittelyssä.

Korvausvaatimukset

Pekka Päätaalo vastustaa korvausvaatimusta perusteeltaan syytteen kiistämiseen viitaten.

Määrällisesti Pekka Päätaalo myöntää teonkuvauksessa ja asianomistajan vaatimuksissa kuvatuista vammoista oikeaksi
- tilapäisestä kivusta, särystä ja haitasta 300 euroa

Muut vaatimukset kiistetään myös määrältään.

Asianomistajalle on aiheutunut pinnallisia vammoja, jotka eivät ole vaatineet lääkärinhoitoa. Erikseen korvattavaa psyykkistä haittaa ei ole aiheutunut.

Oikeudenkäyntikuluvaatimus

Pekka Päätaalo kiistää vaatimuksen perusteeltaan. Määrään otetaan kantaa pääkäsittelyssä.

TODISTELU

Henkilötodistelu

Pekka Päätaalo haluaa tulla itse kuulluksi asiassa.

Päiväys ja allekirjoitus

Pekka Päätaalo

Laati Aune Ahkera
asianajaja, Oulu

Jakelu - käräjäoikeus / s-posti
- aluesyyttäjä / s-posti

LIITE 9

OULUN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ASIA Hakemus uskotun miehen määräämiseksi yhteisomistus-suhteen purkamista varten

HAKIJAT Iin kunnassa sijaitsevan HIEKKALA-nimisen tilan
RN:o 37:3 (kiinteistötunnus xxx-xxx-37:3) omistajat:
1) Roope Rahikka (111213-)
2) Hannu Hoikka (111111-)
3) Tiina Toikka (121212-)
4) Hilja Hoikka (121212-)
5) Ville Vainio (121212-)

HAKIJOIDEN ASIAMIES JA PROSESSIOSOITE

Asianajaja Anni Ahkera
Asianajotoimisto Ahkera Oy
Ahkerantie 10 A 10
90100 Oulu
p. 050 000 000
Anni@ahkera.fi

KUULTAVAT 1) Kalevi Ketola (s. 1.1.2000),
osoite: Kuultavantie 1, 91100 Ii

2) Helena Heikkilä (s. 22.11.1988)
osoite: Heikkiläntie 3, 91100 Ii

3) Maija Mäkelä (s. 22.11.1987)
osoite: Mäkeläntie 1, 91100 Ii

OIKEUSPAIKKA

Oulun käräjäoikeus on kiinteistön sijaintipaikan tuomioistuimena toimivaltainen käsittelemään asiaa.

HAKEMUS

Hakijat pyytävät kunnioittavasti, että Oulun käräjäoikeus määrää yhteisomistussuhteen purkamiseksi asianajaja Kaisa Kukkolan uskottuna miehenä myymään parhaaksi katsomillaan ehdoilla Iin kunnassa sijaitsevan HIEK-KALA-nimisen tilan RN:o 37:3 (kiinteistötunnus xxx-xxx-37-3) ja myynnin jälkeen jakamaan kaupasta saatavat varat omistajille.

Lisäksi hakijat pyytävät, että käräjäoikeus velvoittaa asiaanosalliset korvaamaan kantajien oikeudenkäyntikulut asiassa. Tähän astisten oikeudenkäyntikulujen määrä on 900 euroa.

PERUSTEET

Tilan omistussuhteet

Hakijat ja kuultavat omistavat yhdessä Iin kunnassa sijaitsevan tilan HIEK-KALA RN:o 37:3, kiinteistötunnus xxx-xxx-37-3.

Yhteinen lainhuuto Hiekkala-tilaan on 14.1.1998 myönnetty

Roope Rahikalle,

Hannu Hoikalle,

Tiina Toikalle,

Hilja Hoikalle,

Ville Vainiolle,

Kalevi Ketolalle,

Helena Heikkilälle ja

Maija Mäkelälle.

Tilan realisoinnin mahdollisuus ilman uskotun miehen määräämistä

Eräistä yhteisomistussuhteista annetun lain 9 § 2 momentin mukaan yhteisomistajalla on oikeus vaatia oikeudelta yhteisesti omistetun omaisuuden myyntiä mikäli esineen jakaminen ei ole mahdollista, tai se aiheuttaisi suhteettoman kallista kustannuksia.

Hakijat ja kuultavat ovat neuvotelleet tilan myynnistä, mutta myynnin ehdoista ei ole saavutettavissa yhteisymmärrystä.

Kiinteistön pinta-ala on n. 30 hehtaaria. Yhteisomistajia on yhteensä kahdeksan. Mikäli tilalla toimitettaisiin halkominen, halkomiskustannukset olisivat huomattavan suuret ja kunkin osaomistajan halkomisessa saaman tilan suuruus tulisi olemaan pieni.

Koska tilan jakaminen ilman suhteettomia kustannuksia ja ilman tilan pirstomista ei ole mahdollista, on perusteltua määrätä uskottu mies kiinteistön myyntiä ja kauppahinnan jakamista varten.

Myynti tulee toimittaa vapaalla kaupalla.

TODISTELU

1) Todistus lainhuudosta

Todistusteema: kiinteistön omistajat , kiinteistön pinta-ala

2) <https://www.maanmittauslaitos.fi/hinnasto/maanmittauspalvelut/jakaminen/halkominen-ja-yhteisen-alueen-jako>

Todistusteema: halkomiskustannukset x euroa

Oulussa 28 päivänä huhtikuuta 2023

LAATI

Anni Ahkera
asianajaja, Oulu

Liite suostumus

LIITE 10

OULUN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ASIA Lausuma uskotun miehen määräämiseksi yhteisomistussuhteen purkamista varten

LAUSUMAN ANTAJA, ASIAAN OSALLINEN

Kalevi Ketola (s. 1.1.2000)

Osoite: Kuultavantie 1, 91100 Ii

ASIAMIES JA PROSESSIOSOITE

Asianajaja Venni Vierre

Asianajotoimisto Vierre Oy

Vierreläntie 6 B 13

74200 Vieremä

p. 050 000 000

venni.vierre@Vierrelaw.com

HAKIJAT

- 1) Roope Rahikka
- 2) Hannu Hoikka
- 3) Tiina Toikka
- 4) Hilja Hoikka
- 5) Ville Vainio

KUULTAVAT

- 1) Helena Heikkilä (s. 22.11.1988)
- 2) Maija Mäkelä (s. 22.11.1987)

LAUSUMA

Kalevi Ketola

1. ensisijaisesti vastustaa uskotun miehen määräämistä yhteisomistussuhteen purkamiseksi, koska uskotun miehen määräämiselle ei ole tarvetta,
2. toissijaisesti vaatii, että uskotuksi mieheksi tulee Kaisa Kukkolan sijaan määrätä asianajaja Pekko Pettula,
3. joka tapauksessa vaatii oikeuden määräävän, että kiinteistön kauppahinnan tulee olla vähintään 55 000,00 euroa,
4. Vastustaa häneen kohdistettua oikeudenkäyntikuluvaatimusta ja vaatii sen hylkäämistä perusteettomana.
5. Vaatii, että hakijat veloitetaan korvaamaan hänen asiassa syntyneet oikeudenkäyntikulut, joiden määrä tällä hetkellä on 850,00 euroa, korkolain 4 § 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen siitä lukien kun kuukausi on kulunut päätöksen antamisesta.

Perusteet

Uskotun miehen määräämiselle ei ole tarvetta, koska Ketola on esittänyt ostotarjouksen kiinteistön kanssaomistajille 11.4.2023. Osapuolet olivat aikaisemmin neuvotteleet myynnistä kolmannelle, mistä ei ollut päästy yhteisymmärrykseen, mutta Ketola on jättänyt ostotarjouksen muille omistajille, joka on voimassa 31.7.2023 asti.

Mikäli käräjäoikeus määräisi uskotun miehen myymään kiinteistön, tulisi uskotun miehen olla Pekko Pettula, joka on aikaisemman toimeksiannon vuoksi toiminut Viljo ja Meeri Hoikan kuolinpesien pesänselvittäjänä ja jakajana, ja jolla on sen perusteella jo valmiiksi tietoja ja asiakirjat kiinteistön kohteesta hankittuna, joten uskotun miehen realisointikustannukset jäisivät pienemmiksi kuin uudella asianajajalla.

Joka tapauksessa, jos uskottu mies määrätään, tulee tuomioistuimen määrittää vähimmäiskauppahinnaksi 55 000,00 euroa, mikä vastaa Ketolan ostotarjouksen kauppahintaa koko kiinteistön osalta.

Kyse on hakemusasiasta, jossa osapuolet pitävät omat oikeudenkäyntikulut vahinkonaan, eikä asiassa ole erityisiä perusteita määrätä Ketolaa korvaamaan hakijoille heidän oikeudenkäyntikulujaan. Tarve hakemukselle ei ole johtunut Ketolan menettelystä miltei osin, ja hakemus olisi ollut vältettävissä, jos hakijat olisivat suostuneet Ketolan ostotarjoukseen. Tämä muodostaa perusteen määrätä Ketolalle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut korvattaviksi, koska hakijat ovat aloittaneet turhan oikeudenkäynnin.

Todistelu

1. Ostotarjous 11.4.2023

Teema: Uskotun miehen tarpeettomuus, vähimmäiskauppahintaa koskeva määräys, oikeudenkäyntikuluvaatimuksen erityinen peruste

2. Oulun käräjäoikeuden määräyskirja 15.5.2000

Teema: Uskotun miehen henkilö

Vieremällä 29 päivänä toukokuuta 2023

LAATI

Venni Vierre
asianajaja, Vieremä

Liite

Pekko Pettulan suostumus

**II RIKOSPROSESSIN TEHOSTAMINEN
JA NOPEUTTAMINEN
– SYYT RIKOSASIOIDEN KÄSITTELYN
VIIPYMISEEN JA KEINOT NIIDEN
POISTAMISEKSI SEKÄ AIHETTA
KÄSITTELEVÄN KOULUTUSPÄIVÄN
SUUNNITTELU VUODELLE 2024**

Laatutyöryhmä II/2023

Työryhmän jäsenet

Rovaniemen hovioikeuspiiri

käräjätuomari Maija Mononen, Lapin käräjäoikeus (puheenjohtaja)
 käräjätuomari Mirja Seppänen, Kainuun käräjäoikeus (laatusihteri)
 käräjätuomari Heikki Juntunen, Oulun käräjäoikeus (laatusihteri)
 käräjätuomari Salla Erola, Lapin käräjäoikeus
 käräjätuomari Mari Jaakonsaari, Lapin käräjäoikeus
 käräjäsihteri Marjo Jaatinen, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Johanna Kervinen, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Emmi Keränen, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Johanna Kiviniemi, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Mika Sarkkinen, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Teija Simula-Moberg, Lapin käräjäoikeus
 käräjätuomari Heikki Sneck, Oulun käräjäoikeus
 käräjäsihteri Hanna Tavasti, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Mari Tikkala, Oulun käräjäoikeus
 käräjäsihteri Anu Hentinen, Oulun käräjäoikeus
 käräjäsihteri Viivi Oksala, Oulun käräjäoikeus
 käräjäsihteri Heidi Orava, Oulun käräjäoikeus
 käräjäsihteri Jarkko Päiväniemi, Lapin käräjäoikeus
 käräjäsihteri Elina Suominen, Oulun käräjäoikeus
 käräjäsihteri Maija Sipilä, Oulun käräjäoikeus
 haastemiesten esimies, Juha Lehto, Oulun käräjäoikeus
 aluesyyttäjä Tiina Heikkilä, Syyttäjälaitos,
 Pohjois-Suomen syyttäjäalue
 aluesyyttäjä Outi Janz, Syyttäjälaitos, Pohjois-Suomen syyttäjäalue
 asianajaja Jani Vuoti, Asianajotoimisto Lapsiasiaain Lakitalo Oy
 asianajaja Jaakko Kuparinen, Asianajotoimisto Laki-Forum Oy
 rikoskomisario Jarmo Katila, Oulu poliisilaitos
 rikoskomisario Jan Sormunen, Oulun poliisilaitos

Itä-Suomen hovioikeuspiiri

käräjätuomari Janne Nevala, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus
 käräjätuomari Heli Leinonen, Kymenlaakson kärjäoikeus
 käräjätuomari Nina Wiberg, Etelä-Karjalan kärjäoikeus
 käräjätuomari Joonas Alander, Pohjois-Savon kärjäoikeus
 käräjätuomari Markus Kemppainen, Pohjois-Savon kärjäoikeus
 käräjätuomari Jukka Laine, Etelä-Savon kärjäoikeus
 käräjätuomari Heidi Myllys, Päijät-Hämeen kärjäoikeus
 hovioikeudenneuvos Tiina Pirinen, Itä-Suomen hovioikeus
 hovioikeuden esittelijä Jose Saranpää, Itä-Suomen hovioikeus
 notaari Tarja Styrman-Bark, Itä-Suomen hovioikeus
 käräjäsihteeri Emma Kynäräinen, Kymenlaakson kärjäoikeus
 käräjäsihteeri Katri Kurvinen, Kymenlaakson kärjäoikeus
 aluesyyttäjä Ulla Oinonen, Syyttäjälaitos,
 Itä-Suomen syyttäjäalue
 aluesyyttäjä Annikaisa Kevätmetsä, Syyttäjälaitos,
 Itä-Suomen syyttäjäalue
 rikosylikomisario Juha Junkkari, Kaakkois-Suomen poliisilaitos
 rikosylikomisario Riku Vihtilä, Hämeen poliisilaitos
 rikosylikomisario Jari Kiiskinen, Hämeen poliisilaitos
 rikosylikomisario Saku Tielinen, Kaakkois-Suomen poliisilaitos
 rikosylikomisario Oili Saarelainen, Kaakkois-Suomen poliisilaitos
 rikosylikomisario Tiina Borg, Itä-Suomen poliisilaitos

1. JOHDANTO

Laatutyöryhmän toimeksiantona on ollut laatia raportti rikosprosessin tehostamisesta ja nopeuttamisesta, jossa esitellään syitä rikosasioiden käsittelyn viipymiseen ja keinoja niiden poistamiseksi. Lisäksi työryhmälle on annettu tehtäväksi suunnitella aihetta käsittelevä koulutuspäivä toteutettavaksi laatuhankkeen koulutuksena vuonna 2024.

Raportin työstämisessä ja suositusten ja tavoitteiden asettamisessa on tullut pyrkiä konkreettisuuteen niin, että suositusten ja tavoitteiden toteutumista voidaan myöhemmin seurata ja arvioida.

Laatutyöryhmä on kokoontunut kolmesti (12.5., 1.9. ja 9.10.2023, kaikki etänä). Lisäksi puheenjohtaja ja laatusihteerit ovat työstäneet raporttia sähköpostitse käytyjen lausumakierroksien ja skype-kokousten kautta.

Ensimmäisessä kokouksessa käytiin läpi laatutyöryhmän tehtävänanto, suunniteltiin aiheen rajausta ja painopisteitä, käytiin tarkemmin läpi rikosasioiden viipymisen syitä ja keinoja viipymien poistamiseksi ennen istuntovaihetta. Lisäksi jaettiin käytännön kokemuksia lain toimivuudesta sekä kehitystarpeista. Toisen kokouksen keskusteluissa keskityttiin istuntovaiheen toimenpiteisiin.

Viimeisessä kokoontumisessa keskusteltiin lainsäädännön kehittämistarpeista sekä käytiin raporttiluonnos läpi.

Aineistona raportin laatimisessa on käytetty työryhmän keskustelujen lisäksi rikosprosessisäännöksiä esitöineen, korkeimman oikeuden ratkaisuja sekä aihetta sivuavia aikaisempia työryhmäraportteja. Laatutyöryhmä on myös tutustunut hovioikeuksien, lähinnä Rovaniemen hovioikeuden, ratkaisuihin.

Itä-Suomen hovioikeuspiiri on osallistunut yhteistyön merkeissä laatutyöryhmään.

Laatutyöryhmän raportti on esitelty vuoden 2023 laatupäivillä.

2. AIHEEN RAJAUS

Aihetta on käsitelty laatuhankeessa työryhmän 1/2009 raportissa (laaturaportti XI, s. 141–159). Kyseinen raportti on melko teoreettinen. Tämän työryhmän näkökulma puolestaan on käytännönläheinen. Tarkoituksena on kartoittaa toimivia käytännön keinoja rikosprosessin tehokkaaseen läpivientiin.

Oikeudenkäynnin jäsentelyllä on olennainen merkitys rikosprosessin tehokkaassa läpiviennissä. Työryhmän tarkoituksena ei kuitenkaan ole käsitellä oikeudenkäynnin jäsentelyyn liittyviä kysymyksiä enempää kuin aihe sitä välttämättä edellyttää, koska jäsentelykysymykset ovat esillä työryhmän I/2023 työskentelyssä (henkilötodistelun videotallennukseen liittyvä työryhmä).

Raportin pääpaino on käräjäoikeudessa istunnossa käsiteltävien rikosasioiden syyteharkinta- ja käräjäoikeusvaiheessa. Syyttäjien ja käräjäoikeuksien käytössä olevat keinot hyvin pitkälti sellaisenaan soveltuvat myös hovioikeuksien käyttöön. Esitutinnan viipymisen syitä ja käytössä olevia keinoja voidaan tässä raportissa vain sivuta, lähinnä syyttäjän ja poliisin esitutkintayhteistyöhön liittyen. Työryhmän keskusteluhavainnot esitutinnan viiveistä perustuvat pääosin poliisin havaintoihin.

Kirjallisen menettelyn rikosasioiden käsittelyyn ei erikseen kiinnitetä huomiota, koska esimerkiksi suostumusten saannista johtuva viivästys johtaa tyyppillisesti jutun käsittelemiseen istunnossa.

Ryhmä on lisäksi rajannut tulossa olevan RikosAIPAn toiminnallisuudet tämän työn ulkopuolelle. AIPAn toiminnallisuuksiin viitataan raportissa vain siltä osin, kuin jo tiedetään yksittäisen toiminnallisuuden hyödyttävän rikosasian tehokasta läpivientiä.

Työryhmän toimeksiantoon kuuluvan koulutuspäivän suunnittelu on jätetty puheenjohtajan ja laatusihteerien suunniteltavaksi, koko ryhmälle on vain varattu tilaisuus esittää käsityksensä koulutussaiheista.

3. AIEMMAT LAATUHANKEAINEISTOT JA MUU AINEISTO

Laatuhankeaineistoa

Työryhmän 1/2009 raportissa (XI s. 141–159) on käsitelty syitä keski suurten ja laajojen rikosasioiden käsittelyn viipymiseen ja keinoja niiden poistamiseksi. Tarkastelun kohteena on ollut oikeudenkäynti esitutkinnasta hovioikeuden tuomioon saakka. Työryhmä on pitänyt kokonaiskäsittelyajan seurannan puutetta yhtenä syynä viipymisiin (s. 147). Asian aikaisempi kesto tulisi ottaa huomioon käsittelyaikatauluja laadittaessa. Työryhmä on muun muassa suositellut, että ”laaditaan asian käsittelysuunnitelma asianosaisten kanssa heti esitutkinnan ja valmistelun alussa”.

Työprosessien kehittämis- ja yhtenäistämismenetelmä (metodi) on luotu työryhmän 4/2009 raportissa (laaturaportti XI, s. 195–200). Ensimmäisenä metodin mukaisesti muodostuneena raporttina on julkaistu vuoden 2011 laatupäivillä hyväksytty Oikeudenkäynti rikosasioissa – käsittelijän opas. Opasta on päivitetty laatuhankkeen raportissa XVI (s. 59–133).

Lisäksi laatuhankkeessa on käsitelty nopeasti käsiteltävien rikosasioiden yhdessä käsittelemistä ja rangaistuksen määräämistä laatutyöryhmän II/2019 raportissa (laaturaportti XV, s. 61–101).

Mainittu raportti sisältää hyvin merkityksellisiä ja painavasti perusteltuja näkökohtia myös nyt käsiteltävän rikosprosessin tehostamisen kannalta. Raportissa on käyty perusteellisesti läpi muun muassa sitä, millä edellytyksillä ja missä määrin todistelua voidaan ottaa vastaan poissaolokäsittelyssä (ROL 8:11 ja 8:12) taikka otettaessa todistelua vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella.

Kyseisen raportin sivulta 69 alkaen todetaan muun muassa seuraavaa:

”OK 17 luvun 55 §:n mukaan pääkäsittelyssä, joka on aloitettu vastaajan jäätyä kutsusta huolimatta saapumatta tuomioistuimeen, voidaan hänen poissa ollessaan ottaa vastaan henki-

lötodistelua, jos hän on kutsussa saanut tästä tiedon. Tällaista todistelua ei myöhemmin hänen saapuvilla ollessa oteta vastaan uudelleen ilman erityistä syytä.

OK 17 luvun 59 §:n mukaan myöskään pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotettua todistelua ei oteta uudelleen vastaan pääkäsittelyssä ilman erityistä syytä, vaikka syytetty on ollut pois käsittelystä. Edellytyksenä tälle menettelylle on se, että vastaaja on kutsussa saanut tiedon tästä mahdollisuudesta.

Vastaajan menettelyä koskevien oikeuksien toteutumisen kannalta on olennaista, että hän saa riittävän tiedon asiassa kuultavista henkilöistä ja siitä, että henkilöt voidaan kuulla hänen poissaolostaan huolimatta.”

Saman raportin sivulla 71 todetaan, että ”Tuomarin tulee kussakin yksittäistapauksessa erikseen arvioida sitä, voidaanko rikosasia riittävästi selvittää vastaajan poissaolosta huolimatta. Tuomarin harkintavelvollisuus korostuu sitä enemmän, mitä vakavammasta ja ankarammin rangaistavasta teosta on kysymys (LaVM 2/2018 s. 9). Käytännössä esiintyy runsaasti tilanteita, joissa syytetty on voinut esitutkinnassa kiistää teon, mutta syyte on syytetyn kiistämisestä huolimatta syyttäjän haastehakemuksessa ilmoittamalla syytettyä tukevalla ja yhdenmukaisella todistelulla näytettävissä toteen ilman syytetyn henkilökohtaista läsnäoloa. Asia voidaan tällöin syytetyn poissaolosta huolimatta riittävästi selvittää. Lisäksi on syytä kiinnittää riittävästi huomiota siihen, että sakkojutuissa vastaajan vapauteen kohdistuvien pakkokeinojen käyttäminen hänen paikalle saamiseksi voi olla pakkokeinoja koskevan suhteellisuuspriaatteen vastaista.”

Edelleen sivulla 72 todetaan, että ”ROL 6 luvun 1 §:n mukaan ennen pääkäsittelyn aloittamista tuomioistuimen on selvittävä, voidaanko asia ottaa lopullisesti käsiteltäväksi. Tarvittaessa tuomarin on päätettävä syytteiden erottamisesta ROL 5 luvun 18 §:n mukaisesti, jos tällä turvataan pääkäsittelyn yhtäjaksoinen toimitaminen. ROL 11 luvun 5 §:n mukaan tuomioistuin voi antaa rikosasiassa osatuomion eli ratkaista useista syytteistä jonkin tai jotkut erikseen, vaikka muiden syytteiden käsittely jatkuu. Saman

vastaajan eri syytteet voidaan ratkaista erikseen vain asian käsitte-
lyyn liittyvästä perustellusta syystä.” ja sivulla 73: ”ROL 11 luvun
5 §:n perustelujen mukaan myös silloin, kun samalle vastaajalle on
määrättävä useammasta rikoksesta yhtenäisrangaistus, voi käsillä
olla perusteltu syy osatuomion antamiseen joidenkin syytteiden
osalta. Tällainen perusteltu syy on esimerkiksi silloin, kun vastaa-
ja on syyllistynyt useisiin rikoksiin, joista osa saadaan kokonai-
suudessaan loppuun käsitellyksi ja loppuosassa on kysymys use-
an vastaajan yhdessä tekemästä rikoksesta, jonka käsitteleminen
kestää pidemmän ajan (HE 82/1995 vp. s. 129). Edellä todetun
sääntelyn sanamuoto ja lainsäätäjän tarkoitus mahdollistavat sekä
käytännön oikeudenhoitoon että erityisesti käsittelyn joutuisuu-
teen liittyvien näkökohtien asianmukaisen huomioon ottamisen
tuomarin prosessinjohtossa silloin, kun hän harkitsee vaatimus-
ten yhdessä tai erikseen käsittelemistä rikosprosessin eri vaiheissa
(LaVM 9/1997 vp. s. 19–20). Myös oikeuskäytännössä on tuotu
esille, että eri syytteiden yhdessä ja erikseen käsittelemiseen liittyy
tarkoituksenmukaisuusharkintaa (KKO 2005:90 kohta 8). Viime-
kädessä kysymys on tapauskohtaisesta arviosta.”

Lisäksi em. raportin suositusosiossa todetaan suosituksessa 9, että
”yhteisen rangaistuksen määräämiseen liittyvät näkökohdat ovat
yksi mutta ei ainoa juttujen yhdessä käsittelemiseen vaikuttava
seikka” ja suosituksessa 10, että ”henkilötodistelun vastaanotta-
minen poissaolokäsittelyssä (ROL 8:11 ja ROL 8:12) on syytä
tapauskohtaisesti sallia. Sakkojutuissa on yleensä pakkokeinolain
tarkoittaman suhteellisuusperiaatteen vastaista käyttää syytetyn
vapauteen kohdistuvia pakkokeinoja, jotta hänet saadaan paikalle
tuomioistuimeen.”

Rikosprosessin tehostamisen kannalta merkityksellinen on myös
etäyhteyksien käyttöä käsittelevä raportti (XV s. 103–125) ja siellä
viitattu sähköisen oikeudenkäynnin manuaali oikeus.fi -sivustol-
la).

Muuta ajankohtaista aineistoa

Aiheen kannalta merkityksellisiä näkökohtia sisältyy oikeusminis-
teriön työryhmän muistioon koskien rikosasioiden esitutinnan ja

oikeudenkäynnin sujuvoittamista. Työryhmän tehtävänä on ollut esittää kehittämisehdotuksia rikosasioiden käsittelyn tehostamiseksi. Muistio on valmistunut ja on ollut lausunnoilla 31.8.2023 saakka.

Esitutkintaprosessin ja rikosprosessin sujuvoittaminen - Oikeusministeriö (oikeusministerio.fi)

Rikosprosessin sujuvoittaminen : Työryhmän muistio - Valto (valtioneuvosto.fi)

4. OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ RAPORTIN TEEMAAN JA KEINOIHIN LIITTYEN

Alla esimerkinomaisesti oikeuskäytäntöä raportin teemaan liittyen (ei kattavasti läpikäyty).

KKO 2022:34 – poissaolokäsittelyn edellytykset. Oliko voitu kutsua poissaolouhalla ja oliko voitu tutkia ja ratkaista vastaajan henkilökohtaisesta poissaolosta huolimatta.

KKO 2022:72 – noutomääräys. Selvitysvelvollisuus ja kuulemisperiaate ennen tuotavaksi määräämisiä. Päätös kirjallisena pöytäkirjaan tai erilliseen asiakirjaan. Vastaajalla on oikeus kannella noutomääräyksestä.

Korkeimman oikeuden päätökset oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 § 2 momentin soveltamisesta (aiemmin 17 luvun 11 §:ssä ollut säännös). Huom. 1.1.2016 voimaan tullessa 17 luvun 24 §:n 2 momentissa mahdollisuutta käyttää esitutkintakertomusta todisteena on laajennettu koskemaan tilanteita, joissa lausuman antaja on jäänyt asianmukaisista toimenpiteistä huolimatta tavoittamatta *eikä asian ratkaisemista tulisi enää viivytellä*.

Ratkaisussa **KKO 2007:101** ulkomaalaisia todistajia ei ollut aktiivisista yrityksistä huolimatta tavoitettu. Heidän esitutkintakertomuksiaan sai käyttää todisteina, koska syyksi lukeva tuomio ei ratkaiseviltä osin perustunut näihin esitutkintakertomuksiin.

Ratkaisussa **KKO 2018:54** asianomistaja oli jäänyt saapumatta hovioikeuden käsittelyyn. Syyttäjä oli luopunut asianomistajan henkilökohtaisesta kuulemisesta ja ilmoittanut vetoavansa tämän esitutkintakertomukseen. Vastaaja suostui menettelyyn. Korkein oikeus katsoi, ettei esitutkintakertomusta saanut hyödyntää.

Syy asianomistajan poissaololle kyseisestä hovioikeuden ensikäsittelystä ei ollut tiedossa. Hovioikeus ei ollut ryhtynyt enempiin toimenpiteisiin asianomistajan saamiseksi henkilökohtaisesti kuultavaksi, vaikka asianomistajan kertomuksella oli ollut asiassa keskeinen merkitys. Asian käsittely ei ollut ollut viivästynyt. Myöskään asianomistajan kieltäytyminen kertomuksen antamisesta käräjäoikeuden pääkäsittelystä ei oikeuttanut tämän suullisesta kuulemisesta luopumiseen hovioikeudessa.

KKO 2017:93 on koskenut syyttäjän oikeutta vedota todisteenä vastaajan toimeksiantajiksi väitettyjen henkilöiden kirjallisiin kertomuksiin, jotka ilmenivät kyseisiä henkilöitä koskevasta ulkomaalaisesta tuomiosta. Korkein oikeus totesi, että tuomion hyödyntämiselle todisteenä ei ole estettä, mutta kyseisten henkilöiden kertomusten hyödyntäminen olisi edellyttänyt OK 17:24.2 edellytysten käsillä oloa. Henkilöitä ei ollut edes nimetty henkilökohteisesti kuultavaksi asiassa.

Lisäksi korkein oikeus on antanut **ratkaisun 16.3.2023 nro 420 (dnro R2022/93, ei julkaistu)**. Se on koskenut tappoa koskevassa rikosasiassa hovioikeuden menettelyn oikeellisuutta. Hovioikeus oli hyväksynyt todistajan terveydentilasta johtuvan laillisen esteen ja hyödyntänyt todistajan puhelinkuulemisesta käräjäoikeudessa laadittua tallennetta sekä tämän esitutkintakertomusta näyttönä asiassa. Korkein oikeus hyväksyi menettelyn, ja hovioikeuden tuomio taposta jäi voimaan. Käräjäoikeus oli katsonut tapon jääneen näyttämättä.

Korkein oikeus katsoi, että todistaja oli *pitkään tai pysyvästi kykenemätön* saapumaan todistajana kuultavaksi. Näin ollen todistajan poissaololle oli hyväksytty syy, eikä todistajanlausunto ollut *ainoa tai ratkaiseva peruste* syyksi lukemiselle. Vaikka hovioikeus oli pitänyt todistajankertomusta vahvana näyttönä syytteen puolesta, myös *puolustuksen oikeuksia tasapainottavia tekijöitä* oli ollut riittävästi.

Puolustus oli voinut kärkeäoikeudessa vastakuulustella todistajaa, hovi-oikeus oli voinut äänitteen kuuntelemalla tehdä täsmälleen samat havainnot todistajan kertomuksesta kuin kärkeäoikeus ja hovioikeus oli kuullut todistajaa välittömästi tapahtumapaikalla kuulustellutta poliisia todistajana asiassa. Lisäksi syytettä tukevana näyttönä oli esitetty valokuvat, rikostekniset tutkimukset ja kuolemansyylausunto siitä ilmenevine vammamekanismeineen.

5. SYYT JA KEINOT

5.1 SYYT RIKOSASIOIDEN KÄSITTELYN VIIPYMISEEN

5.1.1 Esitutkinta

Keskusteluissa nousi esille, että esitutkinnan viivästymisen pääasiallinen syy on resurssipula. Lisäksi tuotiin esille, että koulutusmäärätään eivät välttämättä olleet riittävällä tasolla. Kaikkia rikostutkinnan paikkoja esimerkiksi Itä-Suomen hovioikeuspiirin alueella ei ole viime aikoina saatu täytettyä.

Lisäksi tuotiin esille, että rikosteknisen laboratorion tai muiden asiantuntijalausuntojen saaminen saattaa viivästyttää esitutkintaa etenkin laajemmissa jutuissa. Lausuntojen saaminen kestää entistä pidempään. Myös laitetutkinta ja muu tekninen tutkinta kestää poliisilla pidempään kuin aikaisemmin johtuen tekniikan kehittymisestä.

Sähköisen työskentelyn hidasteena koettiin esitutkintapöytäkirjan koostaminen pdf-editorilla, mikä on ”hidasta ja kankeaa”.

5.1.2 Syyteharkinta

Syyteharkinnan viivästymisen syyksi keskusteluissa nousi esille sekä sidosryhmien toiminnasta että syyttäjälaitoksen sisäisistä työjärjestelyistä/resursseista johtuvia syitä.

Syyttäjillä on paljon juttuja syyteharkinnassa ja kiireellisten, vanhemmassa olevien taikka muiden priorisoitavien asioiden hoitaminen viivästyttää muiden asioiden syyteharkintaa. Syyttäjien

vaihtuminen aiheuttaa työmäärän lisääntymistä. Mikäli syyteharkinnan on tehnyt eri syyttäjä, joka toimii istunnossa, vie istuntoon valmistautuminen aikaa muulta syyteharkinnalta.

Esitutkintaviranomaisen toiminnasta johtuvina viivästymisen syinä nostettiin esille esitutkinnan laadusta johtuva viivästys. Puutteellisesti suoritettu esitutkinta aiheuttaa syyteharkinnan viivästymistä, koska syyteharkintaa ei voida suorittaa yhtäjaksoisesti. Asian laittaminen lisätutkintaan ja siihen perehtyminen uudelleen lisätutkinnan jälkeen viivästyttää syyteharkintaa. Ongelmalliseksi oli koettu myös se, että kaikkia samaan asiakokonaisuuteen liittyviä asioita ei siirretty syyttäjälle samanaikaisesti vaan syyteharkinnassa jouduttiin odottamaan toisen asian esitutkinnan valmistumista. Tätä ns. juttujen sarjoittamisen pyrkimystä ei aina riittävästi otettu huomioon esitutkinnassa. Lisäksi haasteena oli ollut se, että kaikkia sovitteluun sopivia juttuja ei ohjattu sovitteluun jo esitutkintavaiheessa, vaan vasta syyteharkinnassa, mikä johti syyteharkinta-ajan pidentymiseen.

Tuomioistuimista johtuvina syyteharkinnan viivästymisen syinä nostettiin esille istuntopäivien lukumäärä sekä istuntopäivien järjestämiseen liittyvät seikat. Kiireellisesti istunnossa käsiteltävien asioiden lukumäärä oli suuri (vangitun jutut, nuorten vastaajien sekä 1.10.2023 alkaen myös nuorten asianomistajien jutut). Mitä enemmän istuntopäiviä syyttäjällä on, sitä vähemmän hän ehtii tehdä syyteharkintaa. Vajaat istuntopäivät johtivat jossain määrin tyhjäkäyntiin.

5.1.3 Tuomioistuin

Tuomioistuimessa rikosasioiden viivästymisen syyksi koettiin ensinnäkin se, että asioiden laatu on muuttunut aikaisempaa vaikeammiksi, laajemmiksi ja kansainvälisemmäksi. Lisäksi kiireellisesti käsiteltäviä asiaryhmiä on paljon, mikä viivästyttää muiden asioiden käsittelyä.

Työryhmässä todettiin, että henkilöiden, yleensä vastaajien, taivoittamattomuus on merkittävä syy rikosasioiden käsittelyn viivästymiseen. Lisäksi nostettiin esille, että juttujen sarjoittaminen

ei tuomioistuinten kannalta ole välttämättä omiaan nopeuttamaan käsittelyaikoja, vaikka se asioiden hahmottamiseksi ja jäsentämiseksi onkin usein ainakin jossain määrin tarpeellista. Laajoissa jutukokonaisuuksissa, erityisesti huumausainerikoskokonaisuuksissa tai muissa vastaavissa useamman vastaajan muodostamissa kokonaisuuksissa käsittely saattaa usein viivästyä henkilöiden tavoittamisesta johtuen.

Osassa työryhmän tuomioistuinissa on käytössä ns. runkopäivämalli, mikä tarkoittaa sitä, että istuntopäivät sovitaan syyttäjien kanssa ennalta seuraavan vuoden ajaksi ja juttuja haastetaan istuntopäiville sitä mukaa kun niitä syyttäjältä saapuu. Runkopäivämallin haasteeksi on koettu se, että istuntopäivät saattavat jäädä vajaiksi, ellei syyttäjiltä tulekaan riittävästi juttuja, jotta päivät saataisiin haastettua täyteen.

Tuomioistuinten näkökulmasta ”tarpeettomina” oikeudenkäynteinä pidettiin asioita, jotka olisi voitu käsitellä sakkomenettelyssä sekä asioita, joissa vastaajalla on aikaisempi, konkurrenssissa oleva verrattain pitkä ehdoton vankeusrangaistus, jolloin jo ennen pääkäsittelyä saattaa olla tiedossa, että lisärangaistusta ei ole vastaajalle tulossa. Laaja näytön vastaanottaminen koettiin tällaisessa tapauksessa tarpeettomaksi, etenkin ellei asiassa ollut myöskään yksityisoikeudellisia intressejä.

Yhtenä seikkana oikeudenkäyntien pitkittymiseen nostettiin esille myös seuraamusselvityslausuntojen puuttuminen tilanteissa, joissa vastaajan aikaisempia rangaistuksia ei ollut syyteharkinnassa otettu riittävällä tavalla huomioon. Mikäli vasta pääkäsittelyssä huomataan lausunnon tarve, joudutaan pääkäsittelyä lykkäämään selvityksen hankkimiseksi.

5.2 KEINOT RIKOSASIOIDEN KÄSITTELYN VIIVEIDEN POISTAMISEKSI

5.2.1 Esitutkinta

Poliisin on tarkoitus syksyn 2023 aikana uudistaa rikostutkinnan sektoria kokonaisuudessaan siten, että esitutkintaa tehostetaan

keskittymällä tutkinnassa olennaiseen ja välttämällä ns. ”juttujen ylitutkimista”. Esitutinnan laadun osalta tärkeää on esitutkintaviranomaisten kouluttaminen siten, että tutkinta kyetään kohdistamaan oikein kunkin rikostunnusmerkistön olennaisiin seikkoihin.

Esitutinnan osalta todettiin syyttäjien ja esitutkintaviranomaisten välisen esitutkintayhteistyön olevan tärkeää sekä tutkinnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi, turhan työn välttämiseksi että asioiden ohjaamiseksi sovitteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa rikosprosessia. Esitutkintayhteistyön avulla voidaan välttää esimerkiksi tarpeettomien asiantuntijalausuntojen pyytäminen, mikä jouduttaa paitsi yksittäistä tutkintaa myös helppottaa mahdollista ruuhkaa lausunnon antajien taholla. Myös tutkinnan oikea-aikaisuuden tunnistettiin parantuvan esitutkintayhteistyön avulla. Tärkeäksi koettiin myös se, että avustajat otetaan mukaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esitutkintaa. Tämä vähentää lisätutkinnan tarvetta myöhemmin. Avustajien tulisi jo esitutkinnan aikana pyrkiä selvittämään asiaa pyytämällä tarpeelliseksi katsomiaan tutkintatoimenpiteitä. Hyvänä toimintatapana ainakin Hämeessä ja Lapin alueella oli koettu se, että esitutkintamateriaali laajemmissa, esitutkintayhteistyötä edellyttävissä asioissa toimitetaan syyttäjälle rutiininomaisesti loppulausuntovaiheessa, jotta syyttäjä voi tarkistaa jo tässä vaiheessa, onko esitutkinta suoritettu riittävässä laajuudessa.

Syyttäjien osalta esitutkintayhteistyö on koettu tärkeäksi tutkinnan keston lyhentämiseksi ja lisätutkinnan tarpeen vähentämiseksi. Toisaalta esitutkintayhteistyö vaati merkittävässä määrin syyttäjän ajankäyttöä, mikä on poissa esimerkiksi istuntoihin käytettävästä ajasta.

5.2.2 Syyteharkinta

Syyteharkinnan keinovalikoiman laaja ja tarkoituksenmukainen käyttö vähentää ”tarpeettomia” oikeudenkäyntejä. Tarkoituksena ei ole dekriminialisoida mitään rikoksia vaan pyrkiä siihen, että oikeudenkäynnit kohdentuisivat sellaisiin tekoihin, jotka eivät ole ratkaistavissa kevyemmässä menettelyssä, esimerkiksi sakkomenettelyssä. Lisäksi esitutkinnan rajoittamista ja syyttämättä jättä-

mistä tulisi käyttää silloin kun se on mahdollista. Esimerkiksi ns. konkurrenssiperusteisia esitutkinnan rajoittamispäätöksiä ja syyttämättä jättämispäätöksiä tulisi käyttää tilanteissa, joissa on selvää, ettei oikeudenkäynti johda lisärangaistuksen tuomitsemiseen, ellei yksityinen etu edellytä syytteen nostamista.

Sovittelu ja asioiden sopiminen myös muussa mahdollisessa menettelyssä koettiin tärkeänä työkaluna myös syyteharkinnan aikana.

Todettiin, että syyteneuvottelun käyttö on ainakin paikoin jäänyt vähäiseksi. Varsinainen tunnustamisoikeudenkäyntimenettely on kankea ja sisältää paljon epävarmuutta syyttäjien näkökulmasta (suostumuksen peruutus, valitusoikeus; myöhemmässä vaiheessa saatetaan tarvitaikin näyttöä, mikä puhuu ideaa vastaan, että voitaisiin tutkintaa rajoittaa). Vaihtoehtona syyteneuvottelulle nähtiin ”tosiasiallinen syyteneuvottelu”, jota eräät syyttäjät hyvinkin aktiivisesti harjoittavat omassa työssään. Tällöin syyttäjän esittämästä rangaistusvaatimuksesta sekä seuraamuskannanotosta ja toisaalta vastaajan vastauksesta neuvotellaan vapaamuotoisesti ennen istuntoa. ”Tosiasiallista” syyteneuvottelua voidaan harjoittaa syyteharkintaa sitovien säännösten puitteissa. Syyttäjä voi syytteen nostamisen jälkeenkin olla vastaajan avustajaan yhteydessä mahdollisen syyteneuvottelun järjestämiseksi.

5.2.3. Tuomioistuin

5.2.3.1 Keinot prosessin jouduttamiseksi ennen istuntoa

Istuntoresurssin varmistaminen

Ihannetilanteessa saapuvalla istuntorikosasialle olisi istuntoresurssi saatavana 3–6 kuukauden sisällä vireille tulosta.

Kaikille osapuolille sopivien istuntoajankohtien löytämiseksi voidaan käyttää esimerkiksi syyttäjän kanssa sovittavia ns. runkopäiviä sekä kiireellisten nuorten juttujen osalta erikseen sovittuja istuntopäiviä, jonne asioita voidaan keskittää. Syyttäjä-tuomariparien käytön on koettu helpottavan istuntopäivien sopimista. Etäyh-

teyksien käyttöä ja muita joustavia järjestelyjä tulee hyödyntää mahdollisuuksien mukaan, jotta istuntopäivä saadaan sopimaan asiaan osallisille.

Tuomioistuimen tulee viime kädessä huolehtia siitä, että asiaan osallisilla on lainoppineet avustajat, mikäli asian laatu ja asianosaisen oikeusturva sitä edellyttää. Avustajan mukanaolo helpottaa sekä vastapuolen että tuomioistuimen valmistautumista istuntoon sekä edesauttaa myöhempää jutun läpiviemistä esimerkiksi tilanteissa, joissa päämies jättää saapumatta istuntoon. Tällöin todistelun vastaanottaminen päämiehen poissaollessa on helpompaa ja lisäksi voidaan käyttää henkilökohtaisen läsnäolon sijaista asianmieskäsittelyä.

Istuntopäivä tulisi pyrkiä sopimaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa myös avustajien kanssa, jotta istuntopäivää ei tarvitse lykätä avustajan esteen vuoksi. Viran puolesta avustajia määrättäessä on avustajan suostumuksen lisäksi varmistettava, että jo määrätty istuntopäivä sopii määrättävälle avustajalle. Avustajien sijaisten käyttämiseen on syytä suhtautua myönteisesti, ellei siihen ole jutun laadusta johtuvaa estettä.

Istuntopäivien tyhjäkäynnin välttämiseksi päivät tulisi täyttää tehokkaasti mieluummin ”ylibuukaten” kuin jättäen pitkiä taukoja taikka täyttämällä päiviä vain puoliksi. Puolikas istuntopäivä taikka pitkät tauot istuntopäivässä aiheuttavat sekä syyttäjälle että tuomioistuimelle ajanhukkaa. Täyttämällä istuntopäivä ennakolta jopa ”ylitäyteen” päivä on edelleen täysi, vaikka jotkin jutut peruuntuvat. Tuomarin tehtävänä – ei sihteerin – on varmistaa, että sovitut runkopäivät tai erikseen sovitut päivät täytetään tarkoituksenmukaisiksi kokonaisuuksiksi.

Vaikeasti tavoitettavien vastaajien osalta on suositeltavaa sopia istuntopäivä riittävän kauas, jotta haasteen tiedoksiantamiselle jää riittävästi aikaa. Näissä tapauksissa tiedoksiannon määräpäivä kannattaa jättää niin kauas istuntopäivästä, että päivälle ehtii vielä haastaa/kutsua jonkin toisen asian, ellei vastaajaa tavoiteta. Myös ns. kaatopäivämallia, jossa haaste laitetaan jopa noin vuoden päästä pidettävään istuntoon, voidaan käyttää esimerkiksi vaikeasti

tavoiteltavien ulkomaalaisten osalta. Toivottavaa on, että tällaiset vastaajat tunnistettaisiin jo esitutkintavaiheessa siten, että voidaan käyttää syyttäjän pikahaastetta.

Haastaminen ja asian jäsentäminen

Jo lainsäädäntö edellyttää haasteen laittamista liikkeelle viipymättä. Suositeltavaa on, että vastaaja haastetaan vastaamaan suoraan istuntoon eikä käytetä kirjallista haastetta ainakaan tavanomaisissa asioissa. Asian aikatauluttaminen suoraan istuntopäivälle vähentää tuomioistuimen työtä ja lyhentää käsittelyn kokonaiskestoa. Haasteeseen tulisi lähtökohtaisesti aina sisällyttää ennakkovastauspyyntö. Asiamiehet hyvää prosessitapaa noudattaen toimittavat ennakkovastauksen tosin ilman eri pyyntöäkin.

Istuntoresurssin tehokkaaseen käyttöön olennaisesti liittyy myös prosessinjohton laatu istunnossa. Istunnossa ei tulisi harrastaa pitkien tai lukumääräisesti laajojen syytteiden lukua, vaan niiden niputtamista ja informatiivista prosessinjohtoa. Puheenjohtaja voi varmistaa, että asianosaiset tietävät mitä käsitellään, sen jälkeen voidaan esimerkiksi suoraan keskittyä kiistettyihin kohtiin. Myös todistelun läpikäynnissä prosessinjohto on tärkeää, ettei todisteluvaiheessa esitetä asiaesittelyitä ja loppupuheenvuoroja.

Keinoja hankalasti tavoitettavien asianosaisten juttujen käsittelyyn on kartoitettu jäljempänä kohdassa 2.3.3.

5.2.3.2. Keinot istuntojen peruuntumisten välttämiseksi ja joutuisan käsittelyn turvaamiseksi

Asian jäsentely

Prosessisuunnitelman tekeminen laajemmissa asioissa on tärkeää käsittelyn joutuisan läpiviennin, asian jäsentelyn ja tuomion kirjoittamisen helpottamiseksi. Aikataulu tulee antaa tiedoksi kaikille asianosaisille, jotta istuntoon valmistautuminen helpottuu. Vastuu siitä, että prosessisuunnitelma on tehty, kuuluu puheenjohtajalle. Asiaan osallisten tehtävänä on osallistua prosessisuunnitelman tekemiseen ja sen noudattamiseen ja sitä kautta rikosprosessin

tehostamiseen. Avustajan tehtävänä ei voi olla sotkea asiaa. Kaikkien asianosaisten tulee perehtyä asiaan hyvissä ajoin ja riittävästi siten, että istunnossa ei tavanomaisesti tule enää tarvetta nimetä lisätodistelua tai pyytää lisätutkintaa.

Puheenjohtajan on tunnettava juttunsa siten, että esimerkiksi lisätodistelu voidaan sijoittaa istuntopäivälle järkevästi eikä tyhjäkäyntiä tai toisaalta ylipitkiä istuntopäiviä pääse säännönmukaisesti syntymään. Puheenjohtajan on jo ennen istuntoa harkittava, onko jokin osakokonaisuus käsiteltävissä, vaikka joku henkilö jäisi istuntoon saapumatta. Jo ennen istuntoa tulee tehdä yhteistyötä sidosryhmien kanssa henkilöiden tavoittamiseksi ja paikalle saamiseksi. Tuomari voi myös ohjeistaa sihteerä siitä, keitä asianosaisia on tarpeen tavoitella ja muistuttaa istunnosta ennen istuntoa puhelimitse, jottei pääkäsittely peruunnu unohduksen vuoksi.

Lisäksi tulee tarkkaan harkita käsittelyn mahdollista ”pilkkomista” tilanteessa, jossa jotakuta ei ole saatu kutsuttua istuntoon. Ennakopperuutuskynnyksen tulee olla suhteellisen korkealla. Vaikka tiedetään jonkin asianosaisten jäävän varmuudella pois, käsittely voi silti edetä kuulemalla jotakuta muuta paikallaolijaa pääkäsittelyn ulkopuolella taikka aloittamalla pääkäsittely, ottamalla todistelua vastaan ja ratkaistakin siltä osin kuin mahdollista. Tällaiseen vaihtoehtoon voi kehottaa myös asiamiehiä varautumaan näiden tiedustellessa istunnon ”kohtaloa”.

Läsnäolovelvollisuus / läsnäolon varmistaminen

Istunnon peruuntumisen välttämiseksi etenkin sakkojutuissa on tarkkaan harkittava, onko vastaajan henkilökohtainen läsnäolo istunnossa tarpeen vai voidaanko asia ratkaista poissaolosta huolimatta ROL 8 luvun 11 §:n nojalla taikka vastaajan suostumuksin ROL 8 luvun 12 §:n nojalla. Nykyistä laajemmin voitaisiin käyttää myös kutsumista istuntoon itse tai asiamiehen edustamana.

Todistajien ja myös asianosaisten kuuleminen etäyhteyksien välityksellä edesauttaa henkilöiden tavoitettavuutta ja istunnon onnistumista.

Muita keinoja

Asianosaisten välistä sovinnollista ratkaisua on edistettävä jutun laadusta riippuen vielä tuomioistuinvaiheessakin. Erityisesti laajoihin tai lukuisiin eri korvausvaatimuksiin sisältyvä todistelu voi viedä pääosan jutulle varatusta istuntoajasta, syyttäjän työajasta. Sopimalla voi saada merkittäviä resurssisäästöjä. Näissä tilanteissa, samoin kuin erityisen laajoissa jutuissa muutoinkin, erillisen valmistelustunnon toimittamisella voidaan saavuttaa merkittävää prosessietua. Valmistelussa voidaan aktiivisen prosessinjohton keinoin rajata ”riitaa” ja todistelua. Näin myös vältetään tai ainakin merkittävästi vähennetään vasta pääkäsittelyssä esitettävän ”yllätystodistelun” ja tästä johtuvan peruuntumisen riskiä.

Mikäli vastaaja ilmoittaa suostuvansa kirjalliseen menettelyyn haastamisen jälkeen, juttu olisi mahdollista siirtää kirjallisen menettelyn jutuksi. Tämä kuitenkin useimmiten lisää tuomioistuinten työtä, eikä sen vuoksi ole tarkoituksenmukaista.

Mikäli saliin kutsuttu juttu toimenpiteistä huolimatta joudutaan peruuttamaan tai joltakin osin lykkäämään, paikallaolijat kutsutaan heti uuteen istuntokäsittelyyn. Uuden ajankohdan sopivuus varmistetaan paikallaolijoiden kesken. Näin säästetään kutsujen ja tiedoksiantojen edellyttämää työtä sekä vähennetään uuden käsittelyn peruuntumisriskiä.

5.2.3.3 Keinot käsitellä asioita, joissa on hankalasti tavoitettavia asianosaisia

Haasteen tiedoksianto

Vaikeasti tavoitettavat vastaajat on tunnistettava jo esitutkintavaiheessa pikahaastemenettelyn käyttämiseksi. Pikahaastemenettelyä käytetään nykyään varsin laajalti ulkomaalaistaustaisten henkilöiden kohdalla. Menettelyä voisi kuitenkin tehostaa tiedostamalla muun muassa 6 tunnin säännön ja syyttäjien viikonloppupäivätyksen tarjoamat mahdollisuudet. Ulkomaalaistaustaiset tulisi saada heti haastettua istuntoon, usean vastaajan jutuissa tämä tarve vain korostuu.

Tuomioistuimessa vaikeasti tavoitettavat asianosaiset tulisi hyvissä ajoin jutun vireille tultua ”tunnistaa”, ja varautua ennalta vaikeasti tavoittavuuteen ja esimerkiksi yhdistää tiedoksiantoja sekä tavoitteluyrityksiä saman vastaajan mahdollisesti useiden vireillä olevien juttujen kanssa.

Yhtenä keinona tavoittamattomissa olevan epäillyn tavoittamiseksi on sijaintitiedon hankkiminen pakkokeinolain 10 luvun 8 §:n nojalla. Pakkokeinon käyttämisen edellytyksenä on yhteistyö sidosryhmien välillä, jotta tieto vastaajan vaikeasta tavoitettavuudesta välittyy poliisille, joka voi hakea tuomioistuimelta lupaa sijaintitiedon hankkimiseksi karttamisvaaran käsillä ollessa.

Vaikeasti haastettavien vastaajien etsintäkuulutusten on syytä olla voimassa katkeamatta. Hyvänä käytäntönä on pidetty ns. kaatoapäivien sopimista, joille vastaajaa voidaan pyrkiä tavoittamaan jopa vuoden ajan. Tällä menettelyllä voidaan vähentää useista istuntojen peruuntumisista ja haasteiden uudelleen laatimisesta aiheutuvaa lisätyötä.

Poissaolot istunnossa

Ennakkonoutoa voi käyttää jopa ilman ko. jutun ”pakoilunäyttoa”, jos asianosainen on muissa jutuissa esimerkiksi viimeisen vuoden aikana jäänyt saapumatta istuntoon.

Poissaolotilanteisiin varautuminen edellyttää tuomarilta ”aktiivista prosessinjohtoa” jo ennen istuntoa. Esimerkiksi tullessa ilmoitus jonkun todistajan esteestä, tuomarin ei pitäisi perustella itselleen tilanteen tarkemman selvittelyn ”laiminlyöntiä” muilla kiireillä, vaan pitäisi nähdä viime hetken esteilmoitukset työnsäästötilanteina. Automaattista istunnon peruuttamiskäskyä ei tulisi antaa, ennen kuin on harkittu vaihtoehtoiset etenemistavat, kuten asian käsitteleminen tai ainakin näytön vastaanottaminen joiltakin osin.

Istunnosta poissaolevaa asianosaista tai todistajaa voidaan yrittää tavoitella puhelimitse poissaolon syyn selvittämiseksi. Mikäli henkilö tavoitetaan, tulee harkita vaihtoehtoiset kuulemistavat. Usein puhelinkuuleminen voi olla tarkoituksenmukaista ja hyväksyttävää.

vää. Noutoa istuntopäivälle on aiheellista yrittää ainakin tavanomaisissa jutuissa, joissa henkilön asuinosoite on tiedossa tai henkilö on muuten poliisille tuttu.

Asianosaisen tai todistajan saamiseksi seuraavan istuntoon on yhden selvittämättömän poissaolon jälkeen syytä käyttää noutoa joko ennakkonoutona tietylle istuntopäivälle tai ns. pystynoutomääräyksenä, jolloin istunto on pidettävä viiden vuorokauden sisällä henkilön kiinniottamisesta. On huomattava, että noudoista on tehtävä kirjallinen, kantelukelpoinen päätös, josta henkilölle on ilmoitettava (KKO 2022:72). Työryhmässä pidettiin riittävänä, että henkilö saa noutoa koskevan päätöksen tiedokseen viimeistään kiinni jäädessään. Toisaalta joskus pelkkä ennakkonoutoa koskevan päätöksen tiedoksi saaminen saattaa saada henkilön saapumaan vapaaehtoisesti tuomioistuimeen.

Ennakkonoudon määrääminen tietylle istuntopäivälle helpottaa istuntojen sopimista pystynoutoihin verrattuna. Toisaalta pystynoutoa voidaan pitää tehokkaampana tapana saada henkilö paikalle istuntoon. Kiinniotosta laskettavan viiden vuorokauden käsittelyn aloittamisvelvoitteen vuoksi pystynouto soveltuu heikosti useamman asianosaisen tai muuten laajempien juttujen käsitelyyn. Toki näissäkin tilanteissa voidaan asian käsittelyä tarvittaessa ”pilkkoa” kuulemalla vain noudossa ollut henkilö.

Mikäli vastaajaa ei noutopäätöksilläkään saada tavoitettua istuntoon, poissaolevana vangitseminen voi olla tarpeellista. Tämä edellyttää sidosryhmäyhteistyötä syyttäjän ja tuomioistuimen välillä.

Vastaajat haastetaan istuntoon lähtökohtaisesti uhalla, että todistelu voidaan ottaa vastaan poissaolosta huolimatta (tämän tulisi olla vakiona haastefraaseissa). Tämä mahdollistaa pääkäsittelyn aloittamisen ja joissakin tapauksissa esimerkiksi osaratkaisun antamisen jonkun paikalla olleen vastaajan osalta. Asia on yleensä tarkoituksenmukaista käsitellä mahdollisimman pitkälle ottamalla vastaan se todistelu, joka on mahdollista ottaa vastaan. Pääkäsittelyn lykkäämistä koskevat säännökset ovat verrattain joustavia ja pääkäsittelyn peruuttamista kokonaan tulisi pyrkiä välttämään. Työryhmässä pidettiin suositeltavampana aloittaa pääkäsittely to-

distelun vastaanottamiseksi ja lykätä pääkäsittelyä kuin ottaa todistelua vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, koska lain sanamuoto ja esityöt näyttäivät asettavan korkeahkon kynnyksen todistelun vastaanottamiselle pääkäsittelyn ulkopuolella (vastaanottaminen pääkäsittelyssä ei ole mahdollista tai siitä aiheutuisi huomattavia kustannuksia tai huomattavaa haittaa).”

OK 17:24.2 soveltuu todistajan tai muun todistelutarkoituksessa kuultavan henkilön esitutkintakertomuksen tai muun kirjallisen lausuman hyödyntämiseen oikeudenkäynnissä henkilökohtaisen kuulemisen sijasta. Menettelyllä ei voi korvata vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa oikeudessa, mutta säännöksessä säädetyn edellytyksin sillä voidaan korvata kanssavastaajan kuulemisen todistelutarkoituksessa. Esimerkiksi usean vastaajan jutuissa on valitettavan yleistä, että kaikkia vastaajia ei saada yhtä aikaa pääkäsittelyyn aktiivisista yrityksistä huolimatta. Silloin on syytä nostaa keskusteluun käsittelyn pilkkominen (osaratkaisut) ja aktiivisen prosessin johdon keinoin selvittää kanssavastaajan esitutkintakertomuksen hyödyntämisen mahdollisuus (aktiiviset tavoitteluyritykset – asian ratkaisemista ei tulisi enää viivyttää, ei saa olla ainoa tai ratkaiseva näyttö, mahdolliset puolustusta tasapainottavat tekijät).

5.2.3.4. Keinot tuomioharkinnan joutuisuuden edistämiseksi

Asian jäsentäminen, prosessisuunnitelman laatiminen ja huolellinen valmistautuminen istuntoon nopeuttavat tuomioharkintaa ja mahdollistavat tuomion julistamisen istunnossa. Tavanomaisissa jutuissa tuomio tulisi ensisijaisesti julistaa pääpiirteittäin. Hyvään valmistautumiseen kuuluu tarkistaa esimerkiksi vanhentumiskysymykset, vapaudenmenetysajat sekä muut tekniset seikat ennakoon.

Hyväksi on koettu myös erityistä tarkkuutta vaativien työvaiheiden tekeminen jo hyvissä ajoin ennen ajateltua ratkaisun antamista (=tuomiolauselman). Annettaessa kansliatuomio, tuomiolauselman palkkiopäätöksineen tulisi olla valmis jo hyvissä ajoin – perusteluja ehtii kyllä viilailla, täydentää ja täsmentää sekä tarvittaessa korjata myös tuomiolauselmaa. Virheriski lisääntyy, jos tuomiolauselman

oikeudenkäyntikulu- ja palkkioratkaisuineen laaditaan vasta ”lop-pukiiireessä”.

Ilmoitetun ratkaisun antamisajankohdan siirtämisestä tulisi pidät-täytyä. Tämä korostaa ennakkovalmistelun ja kalenterinhallinnan merkitystä.

5.2.3.5 Muutoksenhakuvaiheen tehostamiskeinot

Käräjäoikeuden tulee pyrkiä siirtämään asia ja asiakirjat hovioikeu-teen viivytyksettä, jottei prosessiin tule tämän takia turhaa viivettä.

Hovioikeuksissa hyväksi oli koettu tavoiteaikojen asettaminen jatkokäsittelylupaharkinnalle, pääkäsittelyn järjestämiselle sekä ratkaisun antamiselle. Asian saavuttua hovioikeuteen se tulisi pyr-kiä laittamaan mahdollisimman pian vastauspyynnöille, mikäli jatkokäsittelylupa myönnetään. Mikäli kysymys on selvästä pää-käsittelyjutusta, voidaan istuntopäivä sopia jo ennen vastausten saapumista. Pääkäsittelyssä tulisi ilmoittaa ratkaisun antamispäivä.

2.4. Kaikissa viranomaisissa käytettävissä olevia muita keinoja

5.2.4 Kaikissa viranomaisissa käytettävissä olevia muita keinoja

5.2.4.1 Johtamisen keinot

Seurantaraporttien antaminen osastonjohtajalle/laamannille kaksi kertaa vuodessa ns. vanhojen juttujen tilasta ja käsittelyaika-arvi-osta on koettu hyväksi keinoksi seurata työtä. Oulun käräjäoikeu-udessa raportti laaditaan 9 kk vanhoista jutuista, muissa keskus-te-luun osallistuneissa tuomioistuimissa aikarajana on ollut 1 vuosi.

Keskusteluissa nousi esille myös tilastoraporttien säännöllinen jakaminen, joka voisi helpottaa oman työn seurantaa sekä myös johtamista. Tietosuojasyistä raporttien jakaminen ja saaminen on kuitenkin ongelmallista.

Työn riittävään resurssointiin ja organisaatorakenteeseen tulee kiinnittää huomiota asioiden mahdollisimman joutuisan käsitte-

lyn turvaamiseksi. Sidosryhmäyhteistyö syyttäjänviraston ja käräjäoikeuden välillä on tärkeää erityisesti istuntopäivien sopimisen ja järkevän järjestämisen osalta. Johtamisen keinoin tulee myös huolehtia siitä, että henkilökunta saa riittävän perehdytyksen ja jatkuvaa koulutusta.

5.2.4.2 Oman työn hallinta ja sidosryhmäyhteistyö

Oman työn hallinta ja organisointi on olennaista joutuisan käsittelyn turvaamiseksi. Keinoina oman työn hallintaan nostettiin esille työstä seuraminen järjestelmästä (Sakari) säännöllisesti, omien tai työparikohtaisten excel-taulukkojen käyttäminen seurannan tukena, Outlook-kalenterimerkintöjen käyttäminen muistuttamassa itseä tietyistä määräajassa tehtävistä toimenpiteistä sekä omien juttujen priorisointi ja aikatauluttaminen kiireellisyysjärjestykseen. Vaikka perehdyttäminen ja riittävän koulutuksen turvaaminen on myös johdon vastuulla, jokaisen tulee itse olla aktiivinen osaamisensa kehittämisessä.

Esitutkintaviraanomaisten puolelta nostettiin esille rangaistusarvoltaan vakavien, tunnustettujen juttujen käsittelyn viipyminen. Asiakkailta oli tullut palautetta siitä, että tällaisten asioiden nopeampi käsitteleminen olisi suotavaa. Todettiin, että tämänkaltaisten asioiden nopeampi käsitteleminen on hoidettavissa nykyisen lainsäädännön puitteissa sidosryhmäyhteistyöllä. Tieto oman rikoksen selvittämiseen myötävaikuttamisesta tulisi välittyä esitutkinnasta syyttäjälle ja sieltä edelleen haastehakemuksen välityksellä tuomioistuimelle, jotta seikka voidaan ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä.

6. MENETTELYTAPASUOSITUKSET

Esitutkintaviranomainen:

- Esitutkintayhteistyössä aineisto syyttäjälle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, viimeistään loppulausuntovaiheessa.

Syyttäjä:

- Jutun joutuisasta käsittelystä huolehtiminen myös syytteen nostamisen jälkeen. Syyttäjän toimenpiteistä riippuvien keinojen käyttö tarvittaessa (esimerkiksi poissaolevan vangitsemisvaatimus).
- Keinovalikoiman tarkoituksenmukainen käyttö syyteharjitteluvaiheessa.

Tuomioistuin:

- Keinovalikoiman rohkea käyttö ja säännöllinen joutuisuuden seuranta oman työlistan kautta.

Kaikki:

- Työlistan sisältö tunnettava – tunne juttusi!
- Sovinnollisen ratkaisun edistäminen siihen soveltuviin tapauksissa.

7. LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITTÄMINEN

Työryhmässä nousi esille seuraavia ehdotuksia lainsäädännön kehittämiseksi rikosprosessin tehokkuuden turvaamiseksi:

- Etäyhteydet tulisi sallia ilman asianosaisten suostumusta; ainakin noutotilanteissa tulisi sallia toimittaminen lähimmän etäyhteyden päähän vastustuksesta huolimatta, mikäli tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi
- Poissaolevana vangitseminen viran puolesta
- Sijaintitiedon hankkimisesta päätös viran puolesta poissa olevien asianosaisten tavoittamiseksi
- Kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen
 - o Esimerkiksi osin kiistettyjenkin tekojen käsitteleminen kirjallisessa menettelyssä, mikäli varataan tilaisuus tulla myös suullisesti kuulluksi
 - o rangaistusarvoltaan vakavampien juttujen käsittely
 - o ”hybridikäsitteily” = tilaisuus tulla suullisesti kuulluksi ilman syyttäjän pakollista läsnäoloa

- Sakkomenettelyn käyttöalan laajentaminen
 - o todistelukustannukset
 - o rangaistusasteikon laajentaminen
- Poissaolokäsittelyn käyttöalan laajentaminen (ROL 8:11 ja 8:12)
- Pikaoikeudenkäynnit; Kiinnijäänti, tunnustaminen, ei korvausvaatimuksia (+6 h kiinnipito poliisilla syytteen valmistelemiseksi), nuoret pikaiseen käsittelyyn
- Jatkokäsittelyluvan myöntämisen raja 8 kk → 1 v.
- Pääkäsittelykynnyksen korottaminen hovioikeusmenetelystä

8. KOULUTUSPÄIVÄN SUUNNITTELU VUODELLE 2024

Laatutyöryhmän tehtävänä on ollut käräjäoikeuksissa vuoden 2024 alussa toteutettavan koulutuspäivän suunnittelu ja valmistelu.

Työryhmässä on esitetty koulutuspäivän aiheiksi seuraavia:

- Rikosasian tehokas läpivienti? Mitä se missäkin juttutyyppissä, asemassa ja tilanteessa tarkoittaa.
- Tehokas rikosprosessi – keinovalikoiman rohkea käyttäminen
- ”Tiukkojen tilanteiden käsikirja” - Kutsumiset ja uhat, keinot poissaolotilanteissa etenemiseen (pilkkomiset, noudot)

Aihe ja toteuttamistapa jätetään laatupäivien keskusteluiden jälkeen laatutyöryhmän kehittämistyöryhmän linjattavaksi. Koulutusaiheen voisi viedä läpi äskettäin luodun interaktiivisen koulutusmetodin mukaisesti, tai vaihtoehtoisesti lopullisesti valittavasta aiheesta voidaan toteuttaa koulutusta luentotyyppisesti.

III LIIKENNERIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ

Laatutyöryhmä III/2023

Työryhmän jäsenet

Rovaniemen hovioikeuspiiri

käräjätuomari Anne Moilanen, Kainuun käräjäoikeus (puheenjohtaja)
 hovioikeudenneuvos Anu Pogreboff,
 Rovaniemen hovioikeus (laatusihteri)
 käräjätuomari Anneli Jaakola, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Kaisa Teivaanmäki, Kainuun käräjäoikeus
 käräjätuomari Annemari Tuomivaara, Oulun käräjäoikeus
 käräjätuomari Heidi Haulos, Lapin käräjäoikeus
 aluesyyttäjä Matti Lukkarila, Rovaniemen hovioikeus
 hovioikeuden esittelijä Heidi Karjalainen, Rovaniemen hovioikeus
 määräaikainen hovioikeudenneuvos Meriel Koppström,
 Rovaniemen hovioikeus
 käräjäsihteri Niina Uusitalo, Lapin käräjäoikeus
 käräjäsihteri Marja Pönttjä, Lapin käräjäoikeus
 apulaispäälikkö Sari Kemppainen, Syyttäjälaitos,
 Pohjois-Suomen syyttäjäalue
 aluesyyttäjä Eeva-Mari Pohjola, Syyttäjälaitos,
 Pohjois-Suomen syyttäjäalue
 asianajaja Tiina Menna, asianajotoimisto Menna

Itä-Suomen hovioikeuspiiri

käräjätuomari Laura Kyyrönen, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus
 käräjätuomari Petteri Harjanne, Kymenlaakson käräjäoikeus
 käräjätuomari Aleks Niskanen, Etelä-Karjalan käräjäoikeus
 käräjätuomari Asser Kuosmanen, Etelä-Savon käräjäoikeus
 hovioikeudenneuvos Eeva Kaisa Kääriäinen, Itä-Suomen hovioikeus
 hovioikeudenneuvos Päivi Törmänen, Itä-Suomen hovioikeus
 hovioikeuden esittelijä Elina Laukkanen, Itä-Suomeen hovioikeus
 hovioikeudenesittelijä Kristiina Lehtola, Itä-Suomen hovioikeus
 hovioikeuden esittelijä Oona Vainio, Itä-Suomen hovioikeus
 aluesyyttäjä Jenny Kaarnasaari, Syyttäjälaitos, Itä-Suomen syyttäjäalue
 aluesyyttäjä Annikaisa Kevätmetsä, Syyttäjälaitos,
 Itä-Suomen syyttäjäalue

1. JOHDANTO

Liikenne rikosten rangaistuskäytäntöä selvittävän työryhmän työskentelyyn on osallistunut Rovaniemen ja Itä-Suomen hovioikeuspiirien tuomareita ja esittelijöitä, syyttäjiä sekä yksi asianajaja. Työryhmä on keskittynyt tarkastelemaan rikoslain 23 luvussa rangaistavaksi säädettyjä rattijuopumusrikoksia, liikenneturvallisuuden vaarantamisia sekä kulkuneuvon kuljettamisia oikeudetta. Työryhmä on tarkastellut näitä rikoksia tieliikennelain näkökulmasta, vesi-, raide- ja ilmaliikenne on rajattu aiheen ulkopuolelle.

Käytännössä rangaistuksen määräämistä tapauksissa, joissa on kysymys toistuvasta syylistymisestä huumausaineratteihin, kulkuneuvon kuljettamisiin oikeudetta tai liikenneturvallisuuden vaarantamiseen, on pidetty haastavana. Törkeiden rattijuopumusten osalta on pohdittu lisäksi sitä, milloin teosta voitaisiin vielä tuomita sakkoa ja koska teosta tulisi tuomita jo ensikertalaiselle ehdotonta vankeutta. Työryhmä on keskittynyt työssään näihin kysymyksiin ja tarkoituksena ei ole ollut tehdä muutoksia aikaisemmin laadittuihin rangaistustaulukoihin. Tällaisia taulukoita ovat muun muassa Rovaniemen hovioikeuspiirin lauluhankkeen raportit I–II sekä VI ja VII (rattijuopumusten rangaistuskäytäntö) ja Kouvolan hovioikeuspiirin ohjeelliset taulukot rangaistuksen mittaamiseen 28.9.2007.

Rangaistuskäytännön tutkimiseksi työryhmä on pyytänyt Oulun, Pohjois-Savon ja Kainuun käräjäoikeuksista toukokuussa 2023 annetut liikenne rikoksia koskevat ratkaisut. Oulun käräjäoikeudesta toimitettiin 48 tuomiota, Pohjois-Savon käräjäoikeudesta 48 tuomiota ja Kainuun käräjäoikeudesta 15 tuomiota. Lisäksi työryhmä on etsinyt Rovaniemen ja Itä-Suomen hovioikeuksista liikenne rikoksia koskevia ratkaisuja muutamalta viime vuodelta. Itä-Suomen hovioikeudesta ratkaisuja toimitettiin 14 kappaletta ja Rovaniemen hovioikeudesta 91 kappaletta. Edellä mainitun rangaistuskäytännön lisäksi työryhmä on tutustunut korkeimman oikeuden antamiin ratkaisuihin sekä myös julkaistuihin hovioikeuksien tapauksiin, alla lueteltuihin rangaistuskäytäntöä koskeviin tutkimuksiin ja suosituksiin, oikeuskirjallisuuteen ja lain esitöihin.

2. LÄHTEITÄ RANGAISTUSKÄYTÄNNÖSTÄ

Edellä mainittujen taulukkojen lisäksi myös seuraavista lähteistä voi etsiä apua rangaistuksen määrittämiseen:

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:37: Rattijuopumuksen rangaistuskäytäntö sekä rattijuopumuksen, törkeän rattijuopumuksen ja törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen ajokieltokäytäntö. Tutkimusaineistona oikeushallinnon Ritu-tietojärjestelmään kirjatut rikosasioiden ratkaisut, joiden käräjä- tai hovioikeuden ratkaisupäivämäärä on vuoden 2017 aikana. Rattijuopumuksen rangaistuskäytäntö sekä rattijuopumuksen, törkeän rattijuopumuksen ja törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen ajokieltokäytäntö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-740-6>

Kääriäinen – Kemppinen – Aaltonen: Rattijuopumuksesta määrättyjen rangaistusten alueellisesta vaihtelusta. Tutkimusaineistona Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin Rikosten ja seuraamusten tutkimusrekisteristä (RST) ja se kattaa aikaväliltä 05/2013–04/2017 annetut rikosasioiden ratkaisut, joissa vastaajalle on ratkaisun vakavimpana syyksi luettuna syytekohtana tuomittu joko perusmuotoinen tai törkeä rattijuopumus. Oikeus 2002 (51); 1: s. 36–58.

Seuraamusjärjestelmä 2021: Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia Nro 53/2023. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki.

Vastaavat julkaisut myös vuosilta 2020 (katsauksia 50/2022) ja 2019 (katsauksia 45/2021) löytyvät osoitteesta <https://helda.helsinki.fi>

Polisihallituksen käsikirja rangaistuksen määrittämiseksi sakon ja rikesakon määrittämisestä annetun lain mukaisessa sakkomenettelyssä (POL-2019-13145).

Kemppinen – Koskenniemi -Mononen -Myllys -Savolainen: Rangaistuskäytännön käsikirja. 2023.

3. TIELIIKENNELAIN SEURAAMUSJÄRJESTELMÄ

Uusi tieliikennelaki on tullut voimaan 1.6.2020 (10.8.2018/729, HE 180/2017, LiVM 16/2018, EV 65/2018). Uusi laki on nostanut liikennesäännöt lain tasolle. Lakiin on myös kirjattu periaate- luonteiset säännökset (muun muassa ennakointivelvollisuus), joita käytetään tulkinta-apuna sovellettaessa liikennesääntöjä. Lisäksi uusi laki on uudistanut liikenne rikkomuksia koskevan rangaistusjärjestelmän. Vähäisiin rikkomuksiin on otettu käyttöön liikennevirhemaksu, joka on korvannut rikesakon. Liikennevirhemaksu on kiinteämääräinen seuraamus, jonka suuruus on määritelty rikkomuskohtaisesti tieliikennelaissa muun muassa sen mukaan, onko rikkomukseen syylistynyt jalankulkija, polkupyöräilijä vai moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja¹. Liikennevirhemaksu² ei ole sakko, vaan hallinnollinen sanktio³. Sen tarkoituksena on korostaa sitä, että sakkorangaistus on varattu moitittavuudeltaan vakavampien liikenne rikosten rangaistukseksi.

Liikenne rikoksista voidaan määrätä rangaistus myös niin sanotussa sakkomenettelyssä, josta säädetään 1.12.2016 voimaan tullessa sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010). Sakkomenettelyssä voidaan käsitellä yksinkertaiset ja selvät rikkomukset (= rikokset)⁴, joista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai kuusi kuukautta vankeutta. Seuraamukseksi voidaan sakkomenettelyssä määrätä sakkorangaistus ja tämän ohella enintään 1 000 euron suuruinen menettämisseuraamus sekä rikosuhrimaksu. Menettelyn käyttäminen edellyttää aina rikoksesta

1 Liikennevirhemaksun määristä tieliikennelaki 6 luku.

2 Liikennevirhemaksu ei ole pelkästään uutta tieliikennelakia koskeva hallinnollinen maksuseuraamus, vaan se voidaan määrätä seuraamukseksi myös ajoneuvolaissa (1090/2002), ajokorttilaissa (386/2011), liikenteen palveluista annetussa laissa (320/2017) ja uudessa vesiliikennelaissa (789/2019, voimaan 1.6.2020) säädettyistä hallinnollisista rikkomuksista.

3 Muutoksenhausta liikennevirhemaksuun ks. Tieliikennelaki 193 §.

4 Eräät rikosasiat on kuitenkin rajattu soveltamisalan ulkopuolelle.

epäillyn ja asianomistajan suostumusta. Rikosta ei saa käsitellä myöskään sakkomenettelyssä, mikäli epäillylle on rikosta edeltävän vuoden aikana tehtyjen rikkomusten perusteella annettu vähintään kuusi sakkomääräystä tai rangaistusmääräystä⁵ ja tekojen samankaltaisuus osoittaa kokonaisuutena arvioiden piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä⁶. Tietyissä tapauksissa myös poliisimies voi antaa sakkomääräyksen, jossa voidaan määrätä seuraamukseksi enintään 20 päiväsakon⁷ suuruinen sakkorangaistus ja menettämisseuraamus. Muissa tapauksissa rangaistusmääräyksen antaa syyttäjä, mutta sen antaminen edellyttää aina esitutkintaviranomaisen antamaa sakkovaatimusta taikka rangaistusvaatimusta.

-
- 5 Poliisihallituksen käsikirjan rangaistuksen määrittämiseksi sakon ja rikesakon määrittämisestä annetun lain mukaisessa sakkomenettelyssä (POL-2019-13145, s. 127) mukaan kolme aikaisempaa rattijuopumustuomiota johtaa kuitenkin siihen, ettei rattijuopumusta saa käsitellä sakkomenettelyssä. Tätä on perusteltu sillä, että oikeuskäytännössä rangaistuslajin valintaan on vaikuttanut se, onko vastaajalla ollut kolme aikaisempaa rattijuopumusta.
- 6 Poliisin sakkokäsikirjan mukaan toistuvina sakkomääräyksinä ja rangaistusmääräyksinä otetaan huomioon nimenomaisesti ne, jotka esitutkintaviranomainen ja syyttäjä ovat määränneet. Rikosasioista, jotka ovat vasta esitutkintaviranomaisella vireillä, ei huomioida laskennassa. Toistuvien rikkomusten laskennassa ei oteta huomioon myöskään huomioida tuomioistuimen antamia tuomioita, vaikka ne koskisivat samoja tai samankaltaisia rikoksia (s. 181). Sakkomenettelyssä määrättyt sakot eivät ole muuntokelpoisia.
- 7 Ks kuitenkin RHO R 17/969, 27.3.2018. Kemi-Tornion käräjäoikeus oli päätöksellään poistanut poliisin määräämän sakkomääräyksen, koska käräjäoikeuden mukaan poliisi oli ylittänyt toimivaltansa sakkomenettelyssä. Poliisi oli määrännyt A:lle 21 päiväsakon suuruisen sakkomääräyksen kahdesta liikenneturvallisuuden vaarantamisesta. Hovioikeudessa oli kysymys muun muassa siitä, oliko sakon ja rikesakon määrittämisestä annetun lain 3 §:n 2 momentissa säädetty 20 päiväsakon raja sakko- vai rikkomuskohtainen. Lain esitöiden (HE 94/2009 vp. s. 30) mukaan sakkomääräyksellä voitaisiin antaa enintään 20 päiväsakon suuruinen sakko. Mainittu rajoitus on rikkomuskohtainen. Jos samalla sakkomääräyksellä määrättäisiin rangaistus kahdesta tai useammasta rikoksesta, yhteenlaskettujen sakkojen määrä voisi olla enemmän kuin 20 päiväsakkoa. Jos taas yhdestä rikoksesta tulisi määrätä ankarampi kuin 20 päiväsakon suuruinen seuraamus, poliisin tulisi antaa sakkovaatimus ja asia saatettaisiin syyttäjän ratkaistavaksi. Hovioikeus totesi, että sakon ja rikesakon määrittämisestä annetun lain 3 §:n 2 momentin nojalla poliisimies voi lain esitöissä kuvatuin tavoin antaa sakkomääräyksenä seuraamukseksi enemmän kuin 20 päiväsakkoa tilanteissa, joissa rikoksesta epäilty on syyllistynyt kahteen tai useampaan rikokseen.

4. YLEISTÄ RANGAISTUKSESTA

4.1 RANGAISTUSVAATIMUKSEN ESITTÄMISESTÄ

Oikeudenkäynnistä rikosasioista annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan syyttäjän on haastehakemuksessa ilmoitettava rangaistus- ja menettämiskaava vaatimus sekä muut vaatimukset ja lainkohdat, joihin ne perustuvat. Lainkohtaa on tulkittu toisaalta siten, että pelkän rangaistusvaatimuksen esittäminen riittää, mutta myös laajentavasti niin, että syyttäjän tulee esittää seuraamuskannanotto jo haastehakemuksella. Haastehakemuksella tulisi esittää myös koventamisperusteen soveltamista koskeva vaatimus.⁸ Kannanoton esittäminen on tärkeää muun muassa siksi, että epäilyllä on mahdollisuus valmistautua käsittelyyn.⁹ Kirjallisessa menettelyssä ratkaistavien juttujen osalta vastaajalle on ROL 5a:2.1 mukaan annettava tieto syyttäjän esittämästä rangaistuksen lajista ja enimmäismäärästä. Mikäli seuraamuskannanotto on puutteellinen, tuomioistuimen tulisi ennen haasteen antamista kiinnittää syyttäjän huomiota siihen. Seuraamuksen määrääminen tavanomaista ankarampana ei saisi olla vastaajalle yllätyksellistä. Myös jutuissa, jotka voidaan ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta, syyttäjän tulisi kiinnittää huomiota seuraamuskannanoton esittämiseen.

8 Kuuliala, Matti: Tekijän aikaisempi rikollisuus rangaistuksen koventamisperusteena, s. 180. Juhlaulkaisu Tuula Linna. Oikeutta oikeudenkäynnistä täytännönpäin. Toisinaan koventamisperusteen soveltamista koskevat seikat saattavat tulla esille vasta myöhemmin, jolloin vaatimuksen esittäminen on mahdollista vasta esimerkiksi loppulausunnossa. Kuulialan mukaan tällöin saatetaan joutua lykkäämään juttua, mikäli vastaajan puolustautumisintressin turvaaminen tätä edellyttää (ROL 6:10.1:n 3 kohta).

9 Syyttäjän seuraamuskannanoton tärkeydestä vastaajan oikeusturvan kannalta muun muassa tunnustamisoikeudenkäyntiä koskeva KKO 2018:23, jonka mukaan vastaajalla on paremmat mahdollisuudet arvioida tuomioesitykseen ja tunnustamisoikeudenkäyntiin suostumisen edellytyksiä, kun hänen tiedossaan on syyttäjän seuraamuskannanotto, josta tunnustamisoikeudenkäynnin konkreettinen vaikutus hänelle tuomitettavaan rangaistukseen ilmenee. Rangaistuksen määrääminen on kuitenkin yksin tuomioistuimen harkinnassa, mutta järjestelmän toimivuuden kannalta on kuitenkin eduksi, että syyttäjän seuraamuskannanotto ei huomattavasti eroa tuomioistuimen tuomitsemasta rangaistuksesta.

Liikennerekosten rangaistuksen määräämiseen vaikuttaa usein vastaajan aikaisempi liikennerekollisuus. Rikosrekisteriotteen tuomioistuin tarkistaa viran puolesta¹⁰. Liikennerekosten osalta tällainen aikaisempi rikollisuus voi rikosrekisteriotteen lisäksi ilmetä myös liikenneasioiden rekisteriotteelta, josta ilmenevät myös sakkoon johtaneet teot. Jos syyttäjä perustaa koventamisperusteen soveltamista koskevan vaatimuksensa tällaisiin rikosrekisteristä ilmenevään rikoksiin¹¹, syyttäjän on syytä yksilöidä nämä rikokset jo vaatimuksessa¹². Toisaalta oikeuskäytännössä on katsottu riittäväksi, että syyttäjä viittaa tällaiseen rekisteriotteelta ilmenevään rikollisuuteen, mikäli se tulisi ottaa rangaistuksen määräämisessä huomioon¹³.

4.2 RANGAISTUKSEN MÄÄRÄÄMISESTÄ

Rikoslain 6 luvussa ei nimenomaisesti säännellä valintaa sakon ja vankeusrangaistuksen välillä. Tätä valintaa on lain esitöissä ja oikeuskirjallisuudessa pidetty puhtaasti mittaamisratkaisuna, joka ei edellytä erillisiä lajinvalintanormeja¹⁴. Ratkaisussa KKO 2020:55 on kuitenkin asteittain ankaroituvaan seuraamusjärjestelmään vii-

10 Näin mm oikeuskansleri OKV/6/21/2011.

11 Sakkotekojen lisäksi myös rikokset, jotka eivät vielä näy rikosrekisteristä.

12 Kuuliala, s. 184.

13 Rovaniemen hovioikeuden tuomion 26.1.2023 numero 23/102566 (asia R 22/838) perustelut: ”Käräjäoikeuden ratkaisun perustelujen mukaan käräjäoikeus ei ole rangaistuksen mittaamisessa soveltanut koventamisperustetta, koska vaatimuksessa ei ole yksilöity millä ajanjaksolla ja kuinka usein A on syyllistynyt vastaaviin tekoihin. Hovioikeus toteaa, että syyttäjän vaatimuksessa on oikeuskäytännössä vakiintuneella tavalla viitattu tekijän rikosrekisteriotteelta ja liikenneasioiden rekisteriotteelta ilmenevään aikaisempaan rikollisuuteen ja että kyseiset otteet ovat viran puolesta käräjäoikeuden käytettävissä. Sen vuoksi käräjäoikeus ei olisi mainitsemallaan perusteilla saanut jättää koventamisperustetta soveltamatta.”

Vastaavalla tavalla myös Itä-Suomen hovioikeus tuomiossa 6.2.2019 numero 19/105033: ”Tuomarin velvollisuutena on tarkistaa vastaajan ajoneuvorekisteriotteelta ilmenevät tiedot ja ottaa huomioon otteelta ilmenevä vastaajan aikaisempi samankaltainen rikollisuus, johon syyttäjä on tässä asiassa myös nimenomaisesti vedonnut.”

Vrt. myös Kuuliala, s. 183. Jos syyttäjä perustaa koventamisperusteen soveltamista koskevan vaatimuksensa sellaisiin rikoksiin, jotka eivät käy ilmi rikosrekisteristä, syyttäjän tarkoittamat aikaisemmat rikokset on syytä yksilöidä jo vaatimuksessa.

14 HE 44/2002 vp. s. 169

taten todettu, että sakon ja vankeuden välisessä valinnassa voidaan kiinnittää huomiota myös tekijän ensikertalaisuuteen tai vastavasti hänen aikaisempaan rikollisuuteensa.

Rikoslain 6 luvun 9 §:ssä säännellään valintaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Sanotun lainkohdan mukaan kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Alle 18-vuotiaana¹⁵ tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyn merkitystä harkittaessa otetaan huomioon rikoksentehtäjän sijoitus lastensuojelulain (417/2007) 57 §:n mukaiseen lastensuojelulaitokseen.

Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että mitä lähempänä rangaistus on kahta vuotta vankeutta, sitä painavampia perusteita tarvitaan, jotta rangaistus voidaan tuomita ehdollisena. Yleensä ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen ensikertalaiselle tulee kysymykseen vasta yli vuoden pituisissa rangaistuksissa, mutta törkeiden rattijuopumusten osalta ensikertalaisille on tuomittu tätä huomattavasti lyhyempiä ehdottomia vankeusrangaistuksia. Käytännössä eniten pohdintaa on aiheuttanut kuitenkin se, kuinka monta ehdollista vankeusrangaistusta tekijälle voidaan tuomita ennen kuin hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Hallituksen esityksen mukaan harkinta tapahtuu kokonaisharkintana, jossa on otettava huomioon aikaisempien rikosten määrä, törkeys ja uusimisnopeus¹⁶. Lisäksi merkitystä on rikosten samankaltaisuudella. Mitä pidempi aika edellisestä tuomiosta on kulunut, sitä vähäisempi merkitys uusimiselle annetaan lajivalinnassa. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että 2–4 vuotta rikoksetonta aikaa aikaisemman tuomion antamisesta lukien mahdollistaisi uuden ehdollisen vankeusrangaistuksen

15 KKO 2014:60 ja KKO 2021:22: Nuoren rikoksentehtäjän iällä ja henkilöön liittyvillä seikoilla voi olla merkitystä rangaistusta määrittäessä esim. rangaistuslajin valinnassa ehdollisen ja ehdottoman välillä silloinkin, kun nuori on tehnyt rikoksen yli 18-vuotiaana.

16 HE 44/2002 vp, s. 206.

tuomitsemisen¹⁷. Korkeimman oikeuden ratkaisu 2020:48 kuitenkin osoittaa, että aikaisempien tuomioiden vaikutus voi ulottua yli viiden vuoden taakse, jos kysymys on samankaltaisesta rikollisuudesta ja tuomiot ovat pituudeltaan tuntuvia. Lajivalintaratkaisussa voidaan antaa painoarvoa rikoksenteikijän henkilökohtaisille oloille ja esimerkiksi rikoksen tekemisen jälkeen muuttuneelle elämäntilanteelle enemmän kuin mittaamisratkaisussa. Yleensä tällaisilta olosuhteilta vaaditaan kuitenkin jonkinlaista poikkeuksellisuutta, että ne voidaan ottaa lajivalinnassa huomioon.¹⁸

Oikeuskäytännössä ilmenee, että koventamisperusteen soveltamisen on katsottu edellyttävän syyttäjän vaatimusta. Toisaalta oikeuskäytännöstä ilmenee, että rangaistuksen määräämisessä noudatettavasta virallisperiaatteesta seuraa, että tuomioistuimella on oikeus ja velvollisuus soveltaa koventamisperustetta viran puolesta. Tällaiseen soveltamiseen on kuitenkin suhtauduttava hyvin pidättyvästi. Koventamisperusteen soveltamisen edellyttää tällöin ainakin sitä, että tuomioistuin informoi asianosaisia.¹⁹

17 Tapani-Tolvanen-Kemppinen: Rikosoikeus – rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano 2022, s. 180.

18 Tapani-Tolvanen-Kemppinen: Rikosoikeus – rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano 2022, s. 184. Tapausaineistoissa esim. I-SHO R 19/1060. Sitä, että vastaajalla oli pieni lapsi, ei voinut pitää rikoslain 6 luvun 7 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna kohtuullistamisperusteena. Ks myös KKO 1993:72.

19 HHO 21.11.2002 nro 3606, jossa hovioikeus totesi, että rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteet eivät ole sellaisia rikolliseen tekoon liittyviä seikkoja, joiden tutkimisen edellytyksenä olisi niihin vetoaminen syytteessä. Sanottujen perusteiden soveltamisen edellytyksenä ei muutoinkaan ole asianosaisen sitä koskeva vaatimus, vaan tuomioistuimen tulee omata aloitteestaan harkita, onko sellaisia perusteita olemassa. HHO 3.9.2003 nro 2573 hovioikeus otti omasta aloitteestaan harkittavaksi, onko valittajan rangaistusta mitattaessa hänen rikosrekisteristä ilmenevät aikaisemmat rikoksensa huomioon ottaen sovellettava koventamisperustetta. Hovioikeus varasi valittajalle tilaisuuden lausua kysymyksestä ennen asian ratkaisemista. Hovioikeus katsoi, että rangaistus oli valittajan aikaisempi rikollisuus huomioon ottaen mitattu oikein, eikä alentanut rangaistusta. Ks myös HE 82/1995 s. 126.

Rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdassa koventamisperusteen soveltaminen ja sen vaikutus rangaistukseen on jätetty tuomioistuimen vapaaseen harkintaan²⁰. Rikoslain 6 luvun 5 §:n 5 kohdan mukaan tekijän aikaisempi rikollisuus on rangaistuksen koventamisperuste, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden²¹ johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Satunnainen uusiminen ei mahdollista koventamisperusteen käyttöä. Olennaisia koventamisperusteen soveltamista koskevassa harkinnassa ovat rikosten laatu ja niiden välissä kulunut aika²² sekä aikaisempien rikosten lukumäärä. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty peukalosääntönä, että viiden vuoden välein tehtyt rikokset²³ eivät osoittaisi ilmeisestä piittaamattomuutta lain käskyistä ja kielloista. Mitään tarkkaa ohjetta on mahdotonta antaa. Satunnaisuuden arvioinnin suhteen merkitystä on myös rikosten vakavuudella. Lievempien rikosten kohdalla toistuvuus edellyttää määrällisesti enemmän kuin

20 Kuuliala, s. 173.

21 Samankaltaisuudesta KKO 1980 II 81 ja KKO 1992:74.

22 HE 44/2002 vp, s. 194-195.

23 Vrt kuitenkin oikeustapaus KKO 1983 II 37. Rikosrekisterin mukaan A oli aikaisemmin tuomittu vankeusrangaistukseen vuonna 1964 moottoriajoneuvon kuljettamisesta alkoholin vaikutuksen alaisena, vuonna 1969 yksin teoin tehdyistä moottoriajoneuvon kuljettamisesta alkoholin vaikutuksen alaisena sekä vuonna 1975 yksin teoin tehdyistä auton kuljettamisesta alkoholin vaikutuksen alaisena, varomattomuudesta liikenteessä ja liikennevahinkopaikalta pakenemisestä. Uudet teot (törkeä rattijuopumus, törkeä varomattomuus liikenteessä, kaksi törkeää kuolemantuottamusta ja epäkuntoisen auton käyttäminen liikenteessä) oli tehty vuonna 1981. Aikaisempien rikosten välillä kuluneesta pitkästä ajasta huolimatta A:n aikaisempi rikollisuus ja nyt käsiteltävänä oleva teko rikosten samankaltaisuuden johdosta osoittivat hänessä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. KKO korotti rangaistuksen 3 vuodeksi vankeutta.

Ks. myös KKO 2006:82. Koventamisperusteen soveltamiselle ei ollut edellytyksiä, koska vastaajan syyksi luetun törkeän huumausainerikoksen ja hänen aikaisempien rikostensa välillä oli kulunut yli 8 vuotta aikaa.

Vrt. yhdistelmärankaistusten osalta RL 2 c luku 12 §.

vakavien rikosten kohdalla²⁴. Aikaisempien tuomioiden määrää merkityksellisempää on rikosten jatkaminen tuomion muodossa saadun varoituksen jälkeen²⁵. Rangaistuskäytännön yhtenäisyys edellyttää, että tuomioistuimien hakee tulkintatukea lajivalintaa koskevasta rangaistuskäytännöstä.²⁶ Rikoshistoriaa tarkasteltaessa on syytä pitää mielessä, että aikaisemmassa tuomiossa voi olla kysymys käsiteltävänä olevaa tekoa tuoreemmasta teosta²⁷ tai myöhempi tuomio on annettu vasta käsiteltävänä olevien tekojen jälkeen²⁸.

24 KKO 2019:21 A ja B oli tuomittu arvokuljetusautoon kohdistuneen törkeän ryöstön yrityksestä vankeusrangaistuksiin, joita mitattaessa otettiin RL 6:5.1:n 5 kohdan nojalla rangaistusta koventavana seikkana huomioon se, että heidät oli kumpikin kerran aikaisemmin tuomittu pitkäaikaisiin vankeusrangaistuksiin samankaltaisista teoista. KKO totesi, että yksin aikarajoilla ei voida määritellä sitä, milloin uutta rikollisuutta on pidettävä koventamisperusteen ulkopuolelle jäävänä satunnaisena uusimisena. Koventamisperusteen soveltamiselle katsottiin olevan edellytykset noin yhdeksän vuoden rikoksettomasta ajanjaksosta huolimatta, kun aikaisempi rikos ja tuomittavana ollut uusi rikos olivat huomattavan samankaltaisia sekä poikkeuksellisen harkittuja ja suunnitelmallisia. Rikosta ei voitu pitää sellaisena satunnaisena uusimisena, joka osoittaisi muuta kuin tekijän tietoista haluttomuutta noudattaa lakia ja jäisi siten koventamisperusteen soveltamisen ulkopuolelle.

Ks myös KKO 2020:48. A:n aikaisemmista rikoksista ja niitä koskevista tuomioista on kulunut aikaa useita vuosia, ja viimeisimmästäkin tuomiosta noin seitsemän vuotta ennen kysymyksessä olevia kahta pahoinpitelyä. Viimeisimmän tuomion suorittamisesta A on vapautunut ehdonalaiseen vapauteen 28.4.2010 eli noin kuusi vuotta ennen nyt kysymyksessä olevia pahoinpitelyjä. Tämä puoltaisi vahvasti sitä, että aikaisemmalle rikollisuudelle ei annettaisi merkitystä rangaistuksen lajivalintaa harkittaessa.

A:n aiemmissa rikoksissa on kuitenkin ollut kysymys laadultaan samankaltaisesta väkivaltarikollisuudesta, aikaisemmista lukuisista pahoinpitelyrikoksista on tuomittu osaksi varsin ankaria ehdottomia vankeusrangaistuksia ja myös nyt kysymyksessä olevista kahdesta pahoinpitelystä tuomittava vankeusrangaistus on varsin tuntuva. Korkein oikeus katsoo, että erityisesti A:n aiemmillä pahoinpitelyrikoksilla ja niistä tuomituilla ehdottomilla vankeusrangaistuksilla voidaan antaa tässä tapauksessa merkitystä lajivalintaa harkittaessa, vaikka aikaisemmista rikoksista ja niitä koskevista tuomioista on kulunut varsin pitkä aika.

Korkein oikeus katsoi, että rikosten vakavuus, niistä ilmenevä tekijän syyllisyys ja A:n aikaisempi rikollisuus yhdessä arvioituina edellyttivät yhden vuoden vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdottomana.

25 KKO 2018:44, kohta 25.

26 Kuuliala, s. 179.

27 KKO 2011:53. Aikaisempaa rikosta ei voida pitää rikoksen koventamisperusteenä myöskään silloin, jos se syyksiluettu vasta tuoreemman teon jälkeen.

28 Katso esimerkiksi Itä-Suomen hovioikeus R 22/79.

Lisäksi liikennetrikasasioiden osalta on huomattava, että liikenneasioiden rekisteriotteelta saattaa ilmetä rikosepäilyjä, joita ei voida ottaa lajivalinnassa taikka koventamisperusteena huomioon²⁹.

Koventamisperusteen soveltaminen saattaa johtaa sakkorangaistuksen korottamiseen ja uusintarikollisuuden jatkuessa siten, että tuomioistuimien tuomitsee ankaramman rangaistuslajin eli vankeusrangaistuksen. Koventamisperusteen vaikutuksen tulisi olla sitä tuntuvampi, mitä painavammat perusteet koventamisperusteen soveltamiselle ovat.

5. LIIKENNETURVALLISUUDEN VAARANTAMINEN

5.1 PERUSMUOTOINEN LIIKENNETURVALLISUUDEN VAARANTAMINEN

Liikenneturvallisuuden vaarantamisesta voidaan rikoslain 23 luvun 1 §:n nojalla tuomita sakkoa tai vankeutta 6 kuukautta. Rangaistuskäytännön käsikirjan mukaan sakkoa tuomitaan noin 95 prosentissa tapauksissa. Pääosa liikenneturvallisuuden vaarantamisista käsitellään rangaistumääräysmenettelyssä. Poliisien käsikirjassa on taulukoita muun muassa ylinopeudella ajamisesta määrättävistä sakkorangaistuksista sekä eräistä muista yleisimmistä rikkeistä. Toisinaan myös korkein oikeus on antanut ratkaisuja liikenneturvallisuuden vaarantamisista.

KKO 2021:70 A oli jättänyt noudattamatta häneltä vaadittavaa erityistä varovaisuutta lähestyessään risteystä liian suurella tilanopeudella ja syyllistynyt siten liikenneturvallisuuden vaarantamiseen. 10 päiväsakkoa. KKO pysytti hovioikeuden tuomitseman sakkorangaistuksen, vaikka syyte hylättiin siltä osin kuin A:n väitettiin jättäneen noudattamatta väistämisvelvollisuuttaan.

29 Katso esimerkiksi Itä-Suomen hovioikeus R 20/397.

Päiväsakkoina liikennetriksestä tuomittavan rangaistuksen osalta on syytä pitää mielessä, että sakon kokonaismäärä on korotettava tieliikennelaissa säädetyn liikennevirhemaksun suuruiseksi (ks. RL 2a:3.2 ja KKO 2022:64).

Nyt tarkasteltavana olevista ratkaisuista ei tullut esille yhtäkään yksittäistä liikenneturvallisuuden vaarantamista, josta olisi tuomittu vankeutta. Tuomioistuinratkaisussa liikenneturvallisuuden vaarantaminen esiintyykin usein muiden rikosnimekkeiden ohella, jolloin yhteiseksi rangaistukseksi voitu määrätä vankeutta. Yksittäisistä teoista seuraamukseksi oli määrätty 10–50 päiväsakkoa.

Teon vaarallisuutta ja rangaistuksen mittaamista koskevassa arvioinnissa on vaikutusta muun muassa seuraavilla tekijöillä, jotka usein ilmenevät jo syytteen teonkuvauksesta:

- taajamassa ajaminen
- risteysalueiden ohittaminen
- ajomatkan pituus (nopeuden ylityksen kesto ja syy, esim. ainoastaan ohitustilanteessa)
- nopeusrajoitus ja ajonopeus
- kyydissä olevat matkustajat
- vuorokauden aika
- liikenteen vilkkaus
- keliolosuhteet
- tien ominaisuudet
- poliisin pakeneminen
- käytetty ajoneuvo
- teosta ilmenevä tekijän piittaamaton asenne muiden tiellä liikkuvien turvallisuutta kohtaan

Tutkitun tiedon valossa rattijuopumuksen ja ylinopeuden yhdistelmä on erityisen vaarallinen³⁰. Näin ollen tekoa voidaan pitää moitittavampana.

³⁰ Onnettomuustietoinstituutin tiedotteen 22.12.2022 mukaan vuonna 2021 joka neljäs pääaiheuttajana olleista henkilö- ja pakettiautojen kuljettajista ajoi ylinopeutta, oli päihtynyt eikä käyttänyt turvavyötä.

5.2 TÖRKEÄ LIIKENNETURVALLISUUDEN VAARANTAMINEN

Törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta voidaan tuomita vähintään 30 päiväsakon sakkorangaistus tai vankeutta. Tilastojen mukaan noin 80 prosentissa tapauksista seuraamus on sakkoa³¹.

5.2.1 Suurimman sallitun ajonopeuden ylittäminen

Käytännössä usein törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen tarkoittaa huomattavalla ylinopeudella ajamista. Erään tuomioistuimen käytössä olevan taulukon perusteella vankeusrangaistus tulee harkittavaksi, mikäli käytetty ajonopeus on ylittänyt 50 km/h nopeusrajoituksen taajamassa tai enintään 60 km/h nopeusrajoitusalueella. Kouvolan hovioikeuspiirin ohjeellisten taulukoiden mukaan taas vankeusrangaistus voisi tulla harkittavaksi nopeuden ylityksen ollessa 80 km/h. Nyt kerätyssä tapausaineistossa oli yksi tapaus, jossa nopeusrajoitus oli ylitetty yli 80 km/h. Tässä tapauksessa (R 22/981 RHO: ei jkl) oli tuomittu rangaistukseksi ehdollista vankeutta. Tapauksessa RHO R 22/446 tuomittiin myös vankeutta, vaikka nopeusrajoituksen ylitys oli enintään 75 km/h tunnissa 60 km/h nopeusrajoitusalueella, mutta ajoon liittyi myös muita vakavia virheitä.

Korkein oikeus on ratkaisussaan **KKO 1981 II 67** katsonut, että sakkoa ei voitu pitää riittävänä seuraamuksena tilanteessa, jossa syytetty oli kuljettanut valtatiellä henkilöautoa ainakin kymmenen kilometrin matkan huomattavan suurella ylinopeudella, kun nopeus oli eräällä osuudella ollut 155 kilometriä tunnissa suurimman sallitun nopeuden ollessa tuolloin 80 kilometriä tunnissa. Matkalla oli ollut kaarteita, mäenharjanteita ja risteyksiä. Ajo oli tapahtunut sunnuntaina päivällä, tiellä oli ollut muuta liikennettä, ja kuljettaja oli ohittanut matkan aikana muun ohella kaksi pyörällä liikkunutta lasta. Syytetty tuomittiin kahden kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

31 Seuraamusjärjestelmä 2021, 2020 ja 2019.

Ratkaisuissa **KKO 1991:29** ja **1991:80** oli kysymys liikenteen vaarantamisen törkeysarvostelusta huomattavan ylinopeuden tilanteissa. Ensin mainitussa tapauksessa syytetty oli kuljettanut henkilöautoa noin kolmen kilometrin matkan 190 kilometrin tuntinopeudella moottoritiellä, jolla suurin sallittu ajonopeus oli ollut 100 kilometriä tunnissa. Asfaltti oli ollut uusi ja liukas ja kaistamaalaukset olivat puuttuneet. Autossa oli ollut kaksi matkustajaa, ja syytetty oli ajon aikana ohittanut kaksi tai kolme autoa. Toisessa tapauksessa syytetty oli kuljettanut henkilöautoa 154 kilometrin tuntinopeudella tiellä, jolla nopeusrajoitus oli ollut 80 kilometriä tunnissa. Tiellä oli ollut myös muuta liikennettä. Korkein oikeus tuomitsi molemmissa ratkaisuissaan syytetyt törkeästä liikenteen vaarantamisesta, ensimmäisessä 80 ja toisessa 70 päiväsakon sakkorangaistuksiin.

Korkein oikeus **2020:55** ratkaisussaan lausui, että kysymyksessä olevan kaltaisesta huomattavan suuresta ylinopeudesta (190 km/h nopeus yleisellä tiellä, jolla nopeusrajoitus 80 km/h) tulee teon vakavuuden vuoksi lähtökohtaisesti tuomita vankeusrangaistus. KKO päätyi kuitenkin tapauksessa sakkorangaistukseen ottaen huomioon A:n nuori ikä (18-vuotias), syyllisyys ja teko-olosuhteet huomioon.

Asiassa on selvitetty, että A on ajanut ylinopeutta enimmillään 110 kilometriä tunnissa noin 500 metrin matkan kanta tiellä 62 alueella, jossa nopeusrajoitus oli ollut 80 kilometriä tunnissa. Ajo oli tapahtunut arki-iltapäivänä. Ajo- ja sääolosuhteet sekä näkyvyys olivat olleet hyvät kuivan ja suoran tieosuuden, päivänvalon sekä puolipilvisen sään vuoksi. Risteäviä teitä ei ollut ollut, mutta tiellä oli ollut vähäisiä korkeuseroja. A:lla ei ollut ollut kyydissään matkustajia. Tieosuudella ei ollut myöskään ollut muita tienkäyttäjiä, mikä oli osittain johtunut siitä, että paikalla nopeusvalvontaa suorittamassa ollut poliisipartio oli varotoimena pysäyttänyt kaksi vastaantulevaa ajoneuvoa pysäytyspaikalle havaittuaan A:n lähestyvän vastakkaisesta suunnasta huomattavalla ylinopeudella.

5.2.2 Muut ajovirheet

Oulun käräjäoikeuden tuomiosta asioissa **R 23/113** ja **R 23/710** ilmenee, että moottoritiellä vastaantulevien kaistalla ajoneuvon kuljettanut henkilö oli tuomittu sakkorangaistukseen ja jälkimmäisessä tapauksessa vankeusrangaistukseen.

KKO 2019:74 A oli kuljettanut autoa siten, että hän oli kaupunkialueella sijaitsevilla suurilla ja vilkkaasti liikennöidyillä risteyksissä kääntynyt yöaikaan kahdesti kulkusuunnassaan oikealle liikennevalo-opastimen näyttäessä punaista valoa. Ajon aikana risteyksissä ei ole ollut muita tienkäyttäjiä. 60 päiväsakkoa.

6. RATTIJUOPUMUSRIKOKSET

6.1 PERUSMUOTOINEN RATTIJUOPUMUSRIKOS

6.1.1 Alkoholi

Rattijuopumuksesta tuomittava rangaistus on lähtökohtaisesti sakko.³² Mikäli rattijuopumus on tuomion ainoa rikos, sakkoa tuomitaan lähes kaikissa tapauksissa. Laatuhankkeen raportissa ja Kouvolan hovioikeuden on otettu kantaa rattijuopumuksista määrättäviin sakkorangaistuksiin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja julkaisussa 2019:37 todetaan, että Rovaniemen hovioikeuspiirin laatima suositus on jonkun verran lievempi kuin tutkittu rangaistuskäytäntö.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan uusimisen vaikutus rattijuopumusrikoksista tuomittaviin rangaistuksiin näyttää ennakoimattomalta. Rattijuopumuksesta on tuomittu vankeutta, jos veren tai hengitysilman alkoholipitoisuus on ollut lähellä törkeän rat-

32 Näin myös seuraamusjärjestelmästä tehdyt tutkimukset: Seuraamusjärjestelmä 2019,2020 ja 2021. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:37.

tijuopumuksen alarajaa ja vastaajalla on 1–3 aikaisempaa³³ rattijuopumustuomiota. Toisaalta tämän selvityksen mukaan sakkoa oli rattijuopumuksesta tuomittu myös tapauksessa, jossa vastaaja on aikaisemmin syyllistynyt kolmeen törkeään rattijuopumukseen. Edelleen valtioneuvoston julkaisusarjan mukaan, mikäli rattijuopumuksen ohella on tuomittu kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta ja/tai liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, hyvin alhainenkin promillemäärä on voinut riittää vankeuden tuomitsemiseen, mikäli vastaajalla on useita rattijuopumustuomioita edeltävän viiden vuoden aikana. Toisaalta selvityksen mukaan vastaavissa tilanteissa on tuomittu myös sakkoa. Tätä laatuhankeen raporttia varten kerätystä aineistosta ei ilmennyt, että yksittäisestä perusmuotoisesta alkoholiratista olisi tuomittu vankeutta. Yhdessä asiassa hovioikeus tuomitsi vastaajan perusmuotoisesta rattijuopumuksesta, kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta ja huumausaineen käyttörikoksesta (vähäisen määrän hallussapito) vankeusrangaistukseen³⁴.

6.1.2 Huumausaineet

Käytännössä suuremmat rangaistuksen määräämisongelmat liittyvät rattijuopumukseen silloin, kun ajoneuvoa kuljetetaan huumausaineiden vaikutuksen alaisena. Nyt kerätystä oikeustapauksesta ilmeni, että tällöin syytetään lähes aina perusmuotoisesta rattijuopumuksesta³⁵. Rangaistuksen määrääminen on haastavaa ensinnäkin siksi, että huumausaineita on niin paljon ja niiden vaikutukset ovat erilaisia. Aineiden sekakäytön vaikutukset saattavat olla ennalta arvaamattomia, päihtymystila huomattavan voimakas ja käyttäytyminen voi muuttua hallitsemattomaksi. Rovaniemen hovioikeuden laatuhankeessa ei käsitellä rangaistuksen määräämistä huumausainerattijuopumuksista. Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistuskäytäntöselvityksen mukaan asteikon alapäästä

33 Poliisihallituksen käsikirjan rangaistuksen määräämiseksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa sakkomenettelyssä (POL-2019-13145, s. 127) mukaan oikeuskäytännössä kolmannen rattijuopumuksen jälkeen harkittavaksi tulee lajiltaan toinen rangaistus.

34 RHO R 21/835. Tapauksesta ilmeni, että vastaaja oli jo aikaisemmin tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

35 Ks. kuitenkin I-SHO R 22/1101 (käsitelty otsikon 6.2.1. alla)

tuomitaan puhdas kannabiksen käyttö tai yksittäisen lääkeaineen käyttö, asteikon keskivaiheilta useamman aineen sekakäyttö ja asteikon yläpäästä korkeat pitoisuuden ja niin sanotut kovat huumeet (esim. heroiini, kokaiini ja ekstaasi). Valtioneuvoston selvityksessä esitetyistä taulukoista ilmenee, mikäli veressä on ollut ainoana vaikuttavana aineena amfetamiinia, metamfetamiinia tai bentsodiatsepiinia, rangaistus on ollut lähes samaa luokkaa kuin useamman aineen sekakäyttö.

Sakkoon johtaneista tuomioista valitetaan vain harvoin hovioikeuteen. Nyt kerätyssä aineistossa rattijuopumukseen liittyy lähes aina amfetamiinin käyttö, joten mitään suuntaa antavaa ohjetta siihen, miten käytetty aine vaikuttaa tuomittavan rangaistuksen määrään, on tämän aineiston pohjalta mahdotonta antaa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että rangaistus on ollut keskimääräistä alhaisempi niissä tapauksissa, joissa on ollut kysymys vain kannabiksen käytöstä taikka silloin, kun henkilön kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut hänen käytettyään lääkevalmisteita, joita hänellä on ollut oikeus käyttää (Oulu R 23/189, Pohjois-Savo R 23/459).

Valtioneuvoston selvityksen mukaan uusimisen vaikutus rattijuopumusrikoksista tuomittaviin rangaistuksiin on ennakoimatonta: uusija voidaan tuomita vakiintuneeseen sakkorangaistukseen, kovennettuun sakkorangaistukseen taikka vankeusrangaistukseen. Nyt kerätyssä oikeustapausaineistossa, jossa on ollut kysymys huumausaineen vaikutuksen alaisena ajoneuvon kuljettamisesta, sivurikoksena on huumausaineen käyttörikoksen lisäksi lähes aina kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta. Tapauksista ilmenee, että tuomitut vankeusrangaistukset ovat olleet ehdottomia, koska vastaajilla on ollut aikaisempia rikosrekisterimerkintöjä. Vankeutta näistä rikoksista on tuomittu silloin, kun vastaaja on aikaisemmin lyhyen ajan sisällä tuomittu useisiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin/ vankeusrangaistuksiin samankaltaisista rikoksista³⁶. Valittavan usein tuomioissa mainitaan vain, että entisyyden vuoksi ei voida tuomita sakkoo. Sakkorangaistuksiin johtaneista tuomioista ei käynyt ilmi, oliko vastaajilla entisyyttä vai ei.

36 Oulun käräjäoikeus asiat R 23/272 ja R 23/434, Rovaniemen hovioikeus R 22/672 (ei jkl) sekä Kainuun käräjäoikeus R 23/151

Nyt kerätystä aineistosta ei siten käynyt ilmi, milloin huumausainerattijuopumuksesta tulisi tuomita vankeutta. Valtionneuvoston selvityksen mukaan merkitystä voi olla seuraavilla seikoilla: käsiteltävänä olevien rikosten määrä, aikaisemmat rattijuopumukset (kirjoittajan huomion: ja niistä kulunut aika) sekä huumausaineen laatu niin, että pelkkä kannabis vaikuttavana aineena vähentää vankeusrangaistuksen tuomittujen osuutta.

6.2 TÖRKEÄ RATTIJUOPUMUS

6.2.1 Rangaistuslajin valinta ja rangaistuksen mittaaminen

Rikoslain 23 luvun 4 §:n mukaan törkeästä rattijuopumuksesta tuomitaan vähintään 60 päiväsakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Törkeän rattijuopumuksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta arvioitaessa keskeisenä seikkana on veren alkoholipitoisuus, mutta merkityksellisiä seikkoja ovat yleensä teon teko-olosuhteita kuvaavat seikat kuten tekijän kuljettaman ajoneuvon ominaisuudet, ajonopeus, ajoaika- ja paikka sekä vallitsevat liikenneolosuhteet.

Tilastojen mukaan törkeästä rattijuopumuksesta tuomitaan sakkoa vain harvoin, noin kahdessa prosentissa tapauksissa. Sekä Rovaniemen laatuhankeen raportin että Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistuskäytäntöselvityksen mukaan sakkorangaistuksen tuomitseminen törkeästä rattijuopumuksesta on mahdollista, mikäli veren alkoholipitoisuus on ollut enintään 1,5 promillea. Sakkorangaistus on näissäkin tapauksissa syytä tuomita vain poikkeuksellisesti ja teon kokonaisarvioinnissa päädytään siihen, että sakko on oikeudenmukainen rangaistus. Alla olevista tapauksista ilmenee, että sakon määräämiseen päädytään varsin poikkeuksellisesti, mm. silloin kun vastaaja on nuori tai ajo on aiheuttanut tyyppitapausta vähemmän vaaraa mm. käytetyn ajoneuvon tai ajon lyhyen keston vuoksi ja ajossa ei ole tapahtunut merkittäviä virheitä. Merkityksetöntä ei liene myöskään se, onko vastaaja aikaisemmin syylistynyt liikennerikoksiin.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa **KKO 2011:28** katsottiin, että yleisellä tiellä sähkömoottoreilla varustettua yhden ihmisen seisoen käytettävää henkilökuljetinta 2,02 promillen humalassa yleisillä teillä kuljettanut henkilö, oli syyllistynyt törkeään rattijuopumukseen, koska kyseinen henkilökuljetin oli rikoslain 23 luvun 12 §:n 3 kohdassa tarkoitettu moottorikäyttöinen ajoneuvo. Korkeimmassa oikeudessa ei ollut kysymys rangaistuksen mittaamisesta. Käräjäoikeus oli tuominnut teosta 60 päiväsakon rangaistuksen, koska henkilökuljetin oli esimerkiksi autoon verrattuna merkittävästi vähemmän vaaraa aiheuttava kulkuneuvon. Lisäksi käräjäoikeus oli ottanut huomioon, että ajomatka ja ajon kesto olivat lyhyet.

RHO R 22/103. Nuorena henkilönä 1,52 promillen humalassa henkilöautoa yleisillä teillä taajamassa ja valtatiellä öiseen aikaan 17 kilometrin matkan kuljettanut henkilö, joka oli lähtenyt ajamaan autoa sen jälkeen, kun hänet oli jo ulkopuolisen toimesta tuotu kotiinsa humalaisena. Teon moitittavuudesta huolimatta hovioikeus tuomitsi 60 päiväsakon sakkorangaistuksen ottaen huomioon, että teko oli johtunut lähinnä nuoruuden ajattelemattomuudesta ja vastaajan elämäntilanne oli vakaa ja uusimisriski vähäinen. Lisäksi otettiin huomioon, että mahdollisista ajovirheistä ei ollut esitetty selvitystä, liikenteen määrä oli voinut olla vastaajan väittämien tavoin vähäinen ja ajosta ei ollut aiheutunut konkreettista vaaraa. Käräjäoikeus oli tuominnut teosta ehdollista vankeutta ja oheissakkoa.

RHO R 22/138. Käräjäoikeus oli tuominnut traktorimönkijää yöaikaan taajama-alueella päihtyneenä (1,51 promillea) kuljettaneen 15-vuotiaan henkilön 80 päiväsakon sakkorangaistukseen ottaen huomioon myös jälkikäteistoimet päihteen hallintaan. Liikenne oli ollut vähäistä ja käräjäoikeuden mukaan teko oli johtunut nuoruuden ajattelemattomuudesta. Käräjäoikeus otti huomioon myös vankeusrangaistuksen haitalliset seuraamukset vastaajan opiskelun ja ammatin kannalta. Teon kuvauksessa mainittiin, että ajo oli ollut holtiton, mutta perusteluissa ei käsitelty mahdollisia ajovirheitä. Hovioikeus ei myöntänyt syyttäjälle jatkokäsittelylupaa.

I-SHO R 22/1101. Henkilö oli kuljettanut tiellä henkilöautoa käytettyään huumausaineita ja muita huumaavia aineita niin, että hänen kykynsä tehtäviin vaatimiin suorituksiin oli tuntuvasti huonontunut. Ajoneuvo oli ajautunut vasemmalle puolelle lumipenkkään siten, että ajoneuvo ei ollut vaurioitunut. Vastaajalla oli ollut lääkemääräys kaikkia muita aineita paitsi diatsepaamia ja että muiden aineiden määrät olivat olleet joko hoitoalueella tai sen alapuolella. Hovioikeus katsoi, että henkilön ilman lääkemääräystä käyttämien lääkeaineiden määrät veressä ajokyvyn tuntuva huonontuminen oli todennäköisesti johtunut lääkärin määräämien aineiden huumaavien lääkeaineiden monilukuisuudesta. Käytettyjen lääkeaineiden yhteisvaikutus ja ajokyvyn tuntuva huonontuminen on voinut olla siinä määrin yllättävää, että hovioikeus katsoi riittäväksi seuraamukseksi tuntevan sakkorangaistuksen.

Oulun käräjäoikeus asiassa R 23/1063 tuomitsi 16-vuotiaan traktorimönkijällä päihtyneenä (1,28 promillea) ajaneen vastaajan, joka oli menettänyt ajoneuvonsa hallinnan ja jäänyt kuljettamansa ajoneuvon alle, 50 päiväsakon rangaistukseen. Rangaistusta mitattaessa otettiin huomioon vastaajan ikä ja ajoneuvon vähemmän vaarallinen laatu.

Yle-uutisten 5.4.2023 mukaan **Helsingin käräjäoikeus** tuomitsi Helsingin sanomien päätoimittajan törkeästä rattijuopumuksesta 100 päiväsakon rangaistukseen, koska tämä oli ajanut päihtyneenä (0,59 mg alkoholia litrassa uloshengitysilmaa) Sanomatalon parkkihallissa.

6.2.2 Rangaistuksen ehdollisuus tai ehdottomuus

6.2.2.1 Ensikertalaiset

Pääsääntöisesti törkeästä rattijuopumuksesta tuomitaan vankeusrangaistus, joka on ensikertalaiselle ehdollinen ja sen ohella tuomitaan sakkoa. Vaikka törkeään rattijuopumukseen syyllistynyttä henkilöä ei ole aikaisemmin rikoksista rekisteröity, teon vakavuus ja tekijän syyllisyys saattaa edellyttää ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista, jos ajoneuvoa kuljetetaan voimakkaasti

päihtyneenä (yli 2,5 promillea) ja teko on ollut omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisen turvallisuudelle. Ehdolliseen rangaistukseen voidaan näissäkin tapauksissa päätyä, mikäli asiassa tulee esille lieventäviä seikkoja.

KKO 2018:92. A oli kuljettanut yleisillä teillä moottoripyörää nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ollut 3,14 promillea. A oli menettänyt moottoripyöränsä hallinnan ja suistunut ajoradalta kevyen liikenteen väylälle. A tuomittiin törkeästä rattijuopumuksesta ja liikenneturvallisuuden vaarantamisesta viiden kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. A:n rikosten vakavuus ja A:n syyllisyys edellyttivät ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista siitä huolimatta, että A:ta ei ollut aikaisemmin rikoksesta rekisteröity.

KKO 1991:112. Vastaaja oli ajanut autoa nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon aikana ollut 2,86 promillea ja käyttänyt kaupungin keskustassa 50 kilometrin nopeusrajoitusalueella 84 kilometrin tuntinopeutta. KKO katsoi, että yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaati rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana.

RHO R 23/36. Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 3,06 promillea, ja menettänyt ajoneuvonsa hallinnan ja törmännyt toiseen ajoneuvoon, jatkanut tämän jälkeen vielä matkaansa törmäten lopulta liikenteen jakajaan. Ehdoton vankeusrangaistus, jonka sijasta yhdyskuntapalvelua.

RHO R 22/880. Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 3,06 promillea. Käräjäoikeus tuomitsi teosta ehdottoman vankeusrangaistuksen veren korkea alkoholipitoisuus huomioon ottaen. Hovioikeus ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa.

RHO R 16/661 Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 3,27 promillea. Vastaaja oli kuljettanut ajoneuvoa havaitsematta siitä rikkoutunutta rengasta. Ajoneuvo oli useita kertoja poikennut kulkusuunnassaan vastaantulevien kaistalla. Vastaaja oli jättänyt noudattamatta poliisin antamia pysähtymismerkkejä sekä pyrkinyt pakenemaan poliisia. Lisäksi vastaaja oli ajoneuvon pysähdyttyä pyrkinyt saamaan ajoneuvonsa liikkeelle poliisimiehen turvallisuutta vaarantaen. Nämä seikat huomioon ottaen teko niin moitittava, että vankeusrangaistusta ei hänen ensikertalaisuudestaan huolimatta voida määrätä hänelle ehdollisena. Ehdottoman vankeuden sijasta yhdyskuntapalvelua.

I-SHO R 23/8. Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 2,75 promillea. Vastaaja oli liikenneympyrässä menettänyt ajoneuvonsa hallinnan ja ajautunut liikenneympyrän keskiosaan. Hovioikeus totesi, että ajo oli tapahtunut Savonlinnassa keskeisellä tiellä ja päätyntynyt ajoneuvon suistumiseen ajoradalta liikenneympyrässä. Toisaalta vastaaja oli ensikertalainen ja tuomittu rangaistus lyhyt. Hovioikeus päättyy kokonaisharkinnassaan siihen, että vastaajan rikos on ollut huomioon ottaen hänen verensä alkoholipitoisuus ja edellä kuvatut ajo-olosuhteet, joissa rikos on ollut omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle, siinä määrin vakava ja osoittaa niin korkeaa syyllisyyttä, ettei vankeusrangaistusta voida määrätä ehdolliseksi sen puolesta puhuvista seikoista huolimatta. Ehdottoman vankeuden sijasta yhdyskuntapalvelua.

I-SHO R 21/101. Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 2,68 promillea. Hovioikeus katsoi, että vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdolliseksi puolsi vastaajan ensikertalaisuus sekä se, että hänelle tuomittu rangaistus alittaa selvästi RL 6:9.1:ssä säädetyn enimmäismäärän, joka vielä voidaan tuomita ehdollisena. Ajomatkan lyhyys, hiljainen liikenne sekä vähäinen ajonopeus vaikuttivat

kuljettajan kykyyn hallita ajoneuvoa ja reagoida ajotilanteen edellyttämällä tavalla. Ehdollinen vankeusrangaistus. (esittelijän eri mieltä mietintö)

I-SHO R 21/163. Vastaaja oli syyllistynyt kahteen törkeään rattijuopumukseen, kohdassa 1 veren alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 2,63 promillea ja kohdassa 2 uloshengitysilman alkoholipitoisuus oli ollut 0,98 mg/litrassa (+kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta). Hovioikeus totesi, että yleisillä teillä henkilöautolla ajo on ollut omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisten hengelle ja terveydelle. Asiassa ei ollut kuitenkaan esitetty tarkempaa selvitystä ajomatkojen pituudesta, muista tielläliikkujista ja teko-olosuhteista. Hovioikeus katsoi, että vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdolliseksi puolsi vastaajan ensikertalaisuus sekä se, että hänelle tuomittu rangaistus alittaa selvästi RL 6:9.1:ssä säädetyn enimmäismäärän, joka vielä voidaan tuomita ehdollisena. Ehdollinen vankeusrangaistus.

I-SHO R 21/1306. Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä enintään 25 km:n matkan nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 2,68 promillea. Kyydissä oli ollut kaksi matkustajaa. Hovioikeus totesi, että asiassa ei ollut esitetty tarkempaa selvitystä vallinneista liikenneolosuhteista tai vastaajan käyttämästä ajonopeudesta. Vastaajan valituksessa oli tuotu esille, että ajo oli tapahtunut taajaman ulkopuolella ja että muu liikenne tapahtuma-aikaan oli ollut vähäistä. Nämä seikat puolsivat rangaistuksen määrittämistä ehdollisena. Hovioikeus piti tekoa veren korkea alkoholipitoisuus, matkustajien mukanaolo ja ajomatkan pituus huomioon ottaen niin vakavana, että vankeusrangaistus tuli tuomita ehdottomana. Ehdottoman vankeuden sijasta yhdyskuntapalvelua.

I-SHO R 20/527. Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 3,11 promillea. Hovioikeuden ratkaisun mukaan rangaistuksen määrittämistä ehdottomaksi puoltaisi se, että teko oli poikkeuksellisen kor-

kean veren alkoholipitoisuuden takia tavanomaista törkeää rattijuopumusta selkeästi vakavampi ja yöllä kaupungin keskustassa tapahtunut ajo oli ollut omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisten hengelle ja terveydelle. Hovioikeus katsoi, että vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdolliseksi puolsi vastaajan ensikertalaisuus sekä se, että hänelle tuomittu rangaistus alittaa selvästi RL 6:9.1:ssä säädetyn enimmäismäärän, joka vielä voidaan tuomita ehdollisena. Lisäksi vastaaja ei ollut muutaman kilometrin mittaisen ajomatkan aikana syyllistynyt muihin rikkeisiin. Ehdollinen vankeusrangaistus.

I-SHO R 21/812. Vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa yleisellä tiellä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon jälkeen ollut 2,93 promillea. Hovioikeuden mukaan rangaistuksen määräämistä ehdottomaksi puolsi veren korkea alkoholipitoisuus ja se, että vastaaja oli aiheuttanut teollaan myös konkreettista vaaraa. Ajomatka ei ole ollut lyhyt. Hovioikeus katsoi, että vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdolliseksi puolsi vastaajan ensikertalaisuus sekä se, että hänelle tuomittu rangaistus alittaa selvästi RL 6:9.1:ssä säädetyn enimmäismäärän, joka vielä voidaan tuomita ehdollisena. Ajoneuvon suistuminen tieltä oikealle ojaan on johtunut hirven väistämisestä, mikä osoittaa kuljettajan kykyä reagoida ajotilanteen edellyttämällä tavalla. Teko oli tapahtunut haja-asutusalueella yöaikaan, liikenne on ollut hiljainen eikä asiassa ollut esitetty selvitystä vastaajan käyttämästä ajonopeudesta. Ehdollinen vankeusrangaistus.

Oulun käräjäoikeuden ratkaisu asiassa R 23/1221. Käräjäoikeus tuomitsi 2,65 promillen humalassa ajaneen vastaajan ensikertalaisuudesta huolimatta ehdottomaan vankeusrangaistukseen, koska ajo oli päätyntä tieltä suistumiseen ja ajo oli tapahtunut ilta-aikaan taajama-alueella. (ei LV)

Lisää oikeuskäytäntöä on esitelty teoksessa Kemppinen ym: Oikeuskäytännön käsikirja. Siinä esitelty hovioikeuksien julkaistuja tapauksia ja niiden lopputulokset vastaavat edellä esiteltyjä tapauksia. **VaaHO 2008:1** eroaa kuitenkin edellä esitetystä siinä, että siinä 20-vuotiaalle kuljettajalle, joka oli kuljettanut autoa 2,53

promillen humalassa, määrättiin ikä ja erät olosuhteisiin liittyvät seikat (ajomatka ei kovin pitkä ja liikenne ei ollut kovin vilkasta) huomioon ottaen ehdollinen rangaistus, vaikka hänen kuljettamansa ajoneuvo oli kaupungin taajama-alueella yöaikaan liian suuren tilannenopeuden johdosta törmännyt voimakkaasti liikennemerkkiin ja hän oli jatkanut ajoaan vielä törmäyksen jälkeen.

6.2.2.2 Uusijat

Lajivalintaa harkittaessa huomiota kiinnitetään uusimistiheyteen, tekojen vakavuuteen ja aikaisempien tekojen määrään. Oikeuskäytännön perusteella näyttäisi siltä, että törkeään rattijuopumukseen syyllistynyt tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen ainakin silloin, kun hän on aikaisemmin edeltävän viiden vuoden aikana syyllistynyt kaksi kertaa törkeään rattijuopumukseen.

RHO R 23/94. Vastaajan syyksi luettu kaksi peräkkäisinä päivinä tehtyä törkeää rattijuopumusta (1,07 mg/l ja 1,01 mg/l) ja kulkuneuvon kuljettamista oikeudetta. Tuomittu 1.4.2020 ja 3.4.2019 vastaavanlaisista teoista. Seuraamusselvitystä ei ollut saatu laadittua, koska ei ollut saapunut haastatteluun. Ehdoton 5 kuukauden vankeusrangaistus. RHO: ei jkl.

RHO R 23/102. Vastaajan syyksi luettu törkeä rattijuopumus (0,54 mg/l) ja kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta. Vastaajan rikosrekisterin osaotteesta käy ilmi, että hänet on useita kertoja tuomittu samankaltaisista rikoksista vankeusrangaistuksiin ja myös viimeisen viiden vuoden aikana kahdesta törkeästä rattijuopumuksesta. Nämä seikat huomioon ottaen tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Hovioikeus oli kysymys vain yhdyskuntapalvelun tuomitsemisesta ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. 35 päivää ehdotonta vankeutta.

Ehdoton vankeusrangaistus voi olla perusteltu, jos tekijä on aikaisemmin tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen törkeästä rattijuopumuksesta ja hän syyllistyy uuteen törkeään rattijuopumukseen tuon ehdollisen koeaikana (KKO 2012:25, KKO 1993:72³⁷).

Vrt. kuitenkin **RHO R 22/438**, jossa vastaajan syyksi oli luettu rattijuopumus (amfetamiini ja klonatsepaami), huumausaineen käyttörikos, törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen (60 km/h nopeusrajoitusalueella 157 km/h nopeudella), kaksi kulkuneuvon kuljettamista oikeudetta ja törkeä rattijuopumus (0,66 mg/l). Vastaaja oli seuraamuskeskustelussa ilmoittanut olevansa työelämässä ja päässeensä eroon päihteistä ja siihen liittyvästä elämäntavasta. Syyttäjä valitti hovioikeuteen ja vaati oheissakon määräämistä. Syyttäjän valituksen mukaan vastaaja oli aiemmin tuomittu törkeästä rattijuopumuksesta ja teko oli tehty koeajalla. Ehdollinen vankeusrangaistus ja oheissakko.

Vrt. **RHO 2004:1**. Vastaajan syyksi luettu törkeä rattijuopumus (2,32 promillea) oli tehty aikaisemman törkeästä rattijuopumuksesta tuomitun ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan loppupuolella. Hovioikeus otti huomioon, että aikaisemmasta rikoksesta oli kulunut yli vuosi aikaa ja uusi rikos oli tehty koeajan loppupuolella. Nämä seikat ja rangaistuskäytännön yhtenäisyys huomioon ottaen hovioikeus tuomitsi ehdollista.

Ehdoton vankeusrangaistus voi olla perusteltu myös silloin, jos tekijä on tuomittu aikaisemmin kerran törkeästä rattijuopumuksesta.

37 KKO 1993:72. Henkilö oli tuomittu ehdolliseen rangaistukseen törkeästä rattijuopumuksesta, ja hän oli syyllistynyt törkeään rattijuopumukseen ja liikenneturvallisuuden vaarantamiseen tämän ehdollisen koeajalla. KKO katsoi, että yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen edellyttää rangaistuksen tuomitsemisen ehdottomana ottaen huomioon teon vakavuus ja vaarallisuus sekä sen, että hän oli **toistamiseen syyllistynyt lyhyessä ajassa törkeään rattijuopumukseen**. Tätä arviointia ei muuttanut se, että henkilö oli tapahtuman jälkeen hakeutunut hoitoon alkoholismiin vuoksi ja hänen irtisanomisensa oli aloitettu.

RHO R 21/905, jossa vastaaja oli kuljettanut henkilöautoa 2,67 promillen humalassa, ajautunut vastaantulevien kaistalle ja törmännyt toiseen autoon, jossa oleva henkilö oli vakavasti loukkaantunut (RL 23:4, RL 23:2, RL 23:10/11). Lisäksi noin viiden kuukauden kuluttua tästä syylistynyt uuteen törkeään rattijuopumukseen (1,65 promillea) ja kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta. Aikaisempi törkeä rattijuopumus vuodelta 2013 (eli noin 6 vuotta aikaisemmin ennen nyt syyksi luettuja tekoja). Käräjäoikeus tuomitsi ehdollisen rangaistuksen ja oheissakon. Koska vain vastaaja valitti hovioikeuteen, hovioikeudessa ei kysymys rangaistuksen lajivallinnasta.

I-SHO 2006:19. Vastaajan syyksi luettu törkeä ratti (2,06 promillea), liikenneturvallisuuden vaarantaminen (ylinopeus ja vastaantulevien kaistalla ajaminen) ja kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta (tekoaika 14.8.2005). Vastaaja oli ennen kysymyksessä olevia tekoja 26.11.2001 tuomittu 25.1.2001 tehdystä törkeästä kotirauhan rikkomisesta ja kahdesta pahoinpitelystä yhden vuoden kahden kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen sekä 6.11.2000 tuomittu 21.9.2000 tehdystä törkeästä rattijuopumuksesta 45 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja oheissakkoon. Hovioikeus totesi, että vastaajan aikaisemmasta rikollisuudesta oli kulunut pitkä aika. Ottaen huomioon, että vastaaja oli syylistynyt samanlaiseen rikokseen kuin mihin hän oli aikaisemminkin syylistynyt, hovioikeus katsoi, että vastaajan aikaisempaa rikollisuutta ei voinut pitää täysin merkityksettömänä harkittaessa sitä, voidaanko vankeusrangaistus määrätä ehdolliseksi. Kokonaisuutena arvioiden vastaajan syyksi luettujen tekojen vakavuus ja niistä ilmenevä vastaajan syyllisyys sekä aikaisempi rikollisuus edellyttivät vastaajan tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

RHO R 22/381. Vastaaja kuljettanut henkilöautoa 3,85 promillen humalassa ja ajautunut vasemmalle puolelle ojaan. Käräjäoikeus otti huomioon teko-olosuhteisiin liittyviä lieventäviä seikkoja, mutta rangaistusta ankaroittavana seikkana sen, että vastaaja oli tuomittu yli viisi vuotta aikaisemmin teh-

dystä törkeästä rattijuopumuksesta. Ottaen huomioon veren alkoholipitoisuus ja aikaisempi syyllistyminen törkeään rattijuopumukseen, vastaaja tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Ehdoton vankeusrangaistus, jonka sijasta yhdyskuntapalvelua. RHO: ei jkl.

Myös viittä vuotta vanhemmilla teoilla voi olla merkitystä rangaistuksen ehdollisuutta ja ehdottomuutta harkittaessa.

KKO 1983 II 37. Rikosrekisterin mukaan A oli aikaisemmin tuomittu vankeusrangaistukseen vuonna 1964 moottoriajoneuvon kuljettamisesta alkoholin vaikutuksen alaisena, vuonna 1969 yksin teoin tehdyistä moottoriajoneuvon kuljettamisesta alkoholin vaikutuksen alaisena sekä vuonna 1975 yksin teoin tehdyistä auton kuljettamisesta alkoholin vaikutuksen alaisena, varomattomuudesta liikenteessä ja liikennevahinkopaikalta pakenemisesta. Uudet teot (törkeä rattijuopumus, törkeä varomattomuus liikenteessä, kaksi törkeää kuolemantuottamusta ja epäkuntoisen auton käyttäminen liikenteessä) oli tehty vuonna 1981. Aikaisempien rikosten välillä kulu-
neesta pirkästä ajasta huolimatta A:n aikaisempi rikollisuus ja nyt käsiteltävänä oleva teko rikosten samankaltaisuuden johdosta osoittivat hänessä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. KKO korotti rangaistuksen 3 vuodeksi vankeutta.

6.2.3 Rangaistuksen koventaminen

RHO R 22/728. Vastaajan syyksi oli luettu rattijuopumus (vähintään 0,5 promillea) ja kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta sekä törkeä rattijuopumus (2,06 promillea), kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta sekä liikenneturvallisuuden vaarantaminen (kevyen liikenteen väylällä 100 metrin matkan ajaminen). Käräjäoikeuden mukaan vastaajalla 8 aikaisempaa törkeää rattia ajanjaksolla 18.10.2018–10.2.2021. Koventamisperustetta sovellettiin ja päädyttiin 4 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Käräjäoikeuden perustelujen mukaan koventamisperusteen soveltaminen lisäsi rangaistusta hiukan.

RHO R 22/838. Vastaajan syyksi oli luettu törkeä rattijuopumus (2,37 promillea), kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta ja liikenneturvallisuuden vaarantaminen (ajoneuvo suistunut oikealla puolelle ojaan). Hovioikeus totesi, että rikosrekisteriotteelta ilmeni, että vastaaja oli 4.12.2018 ja 3.12.2021 välisenä aikana tuomittu useilla eri tuomioilla rangaistuksiin yhteensä kahdeksasta törkeästä rattijuopumuksesta ja seitsemästä kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta. Vastaaja oli syyllistynyt nyt kysymyksessä oleviin tekoihin heti sen jälkeen, kun hänet oli samana päivänä eli 3.12.2021 tuomittu vankeusrangaistuksen sijasta yhdyskuntapalvelurangaistukseen törkeästä rattijuopumuksesta ja kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta. Lisäksi liikenneasioiden rekisteriotteelta ilmeni useita kulkuneuvon kuljettamisia oikeudetta. Edellä mainituilla perusteilla hovioikeus sovelsi koventamisperustetta törkeän rattijuopumuksen ja kulkuneuvon kuljettamisen oikeudetta osalta ja totesi sen vaikuttavan rangaistukseen 30 päivää. 3 kuukautta 20 päivää vankeutta, jonka sijasta samantyyppinen valvontarangaistus.

7. KULKUNEUVON KULJETTAMINEN OIKEUDETTA

Rikoslain 23 luvun 10 §:n nojalla kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Rikoslain 23 luvun 10 §:n säätämiseen johtaneen lain esitöiden (HE 32/1997 vp, s. 21) mukaan pääsääntöisesti normaalirangaistus oikeudettomasta kuljettamisesta tieliikenteessä olisi sakkoa. Esitöissä kuitenkin todetaan, että tieliikenteessä esiintyy tapauksia, jotka osoittavat erityistä piittaamattomuutta ajo-oikeutta koskevista säännöksistä. Erityistä piittaamattomuutta osoittavien tapausten varalta ja säännöksiä koskiessa myös muita liikennemuotoja, enimmäisrangaistusta nostettiin kolmesta kuukaudesta kuuteen kuukauteen.

Rangaistuskäytännön käsikirjan mukaan sakkoa on tuomittu noin 55–60 prosentissa tapauksissa. Kouvolaan hovioikeuden rangaistustyöryhmän taulukoissa on esitetty, että normaalirangaistus on

14–40 ps ja ajokiellon voimassa ollessa 20–40 ps. Nyt kerätyssä tapausaineistoissa tavanomainen yksittäisestä kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta tuomittu sakko oli 30 päiväsakon suuruisen. 45 päiväsakkoa oli tuomittu tapauksessa, jossa oli tapahtunut ajokiellon aikana³⁸ ja tapauksessa, jossa oli otettu huomioon aikaisemmin vastaajan syyksi luetut samankaltaiset menettelyt (koventamisperustetta ei ollut kuitenkaan sovellettu)³⁹. Toisaalta tapausaineistosta ilmeni, että sakkorangaistusta ei ollut kovennettu, vaikka aikaisempia kulkuneuvon kuljettamisia oikeudetta vuoden sisällä oli ollut kolme⁴⁰.

Vankeuden puolelle siirrytään, mikäli ajo-oikeudetta ajoja on kertynyt lyhyen ajan kuluessa paljon, ajo on jatkuvaa ja sakkorangaistuksella ei ole ollut enää tehoa. Tapausaineistosta ilmeni, että merkitystä koventamisperusteen soveltamiselle oli ollut lähinnä vain aikaisemmillä kulkuneuvon kuljettamisilla oikeudetta, eikä muilla liikenne rikoksilla. Tarkastelujaksoneissa useissa tapauksissa oli edeltävän vuoden aikana tehty kulkuneuvon kuljettamiset oikeudetta. Vankeuden puolelle oli siirrytty silloin, kun aikaisempia kulkuneuvon kuljettamisia oikeudetta oli vuoden aikana ollut 7 tai 8 kappaletta⁴¹. Tapausaineistossa ei ollut kuitenkaan tapauksia, joissa kuljettaja olisi syyllistynyt kulkuneuvon kuljettamiseen oi-

38 Oulu KäO R 23/414

39 Oulu KäO R 23/719

40 I-SHO R 20/397 kahdesta kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta ja ajoneuvolain 96 §:n rikkomisesta 50 päiväsakkoa.

41 I-SHO R 22/732, I-SHO R 18/1131 ja RHO R 23/56 (ei jkl)

Vertaa myös laki sakon ja rikesakon määräämisestä 1 § 5 momentti: Sakkorangaistukseen johtavaa rikkomusta ei saa käsitellä tässä laissa säädettyssä menettelyssä, jos rikkomuksen tehneelle on tämän lain mukaisesti annettu rikkomusta edeltävän vuoden aikana tehtyjen rikkomusten perusteella yhteensä vähintään kuusi sakkomääräystä tai rangaistusmääräystä ja tekojen samankaltaisuus osoittaa kokonaisuutena arvioiden piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Vankeusrangaistuksen puolelle siirryttiin myös asioissa

- RHO R 22/257 (ei jkl), vuoden sisällä aikaisempia kulkuneuvon kuljettamisia oli ollut 9 kappaletta

- RHO R 22/673 (ei jkl), jossa aikaisempia kulkuneuvon kuljettamisia oikeudetta oli ollut ainakin 10 kappaletta sekä

- RHO R 21/842 (ei jkl), jossa aikaisempia kulkuneuvon kuljettamisia oikeudetta oli ollut vuoden sisällä 12 kappaletta. Viimeksi mainitussa ratkaisussa mielenkiintoinen oli se käräjäoikeuden maininta, jonka mukaan ”oikeuskäytännön mukaan yli 10 kertaa vuoden aikana kulkuneuvon kuljettamista oikeudetta rangaistun kohdalla siirrytään sakkorangaistuksesta vankeusrangaistukseen.”

keudetta edeltävän vuoden aikana 4–6 kertaa. Ottaen huomioon, että Itä-Suomen hovioikeus ei tapauksessa R 20/397 päätnyt edes koventamaan sakkorangaistusta, voitaneen päätellä, että tällaisissa tilanteissa harkittavaksi tulee mahdollisesti sakon korotus.

Mikäli tuomioissa oli selostettu vastaajan rikoshistoriaa pidemmältä kuin vuoden ajanjaksolta, vankeusrangaistukseen on päädytty myös tapauksissa, joissa edeltävän vuoden aikana kulkuneuvon kuljettamisesta on ollut vähemmän kuin 7 tai 8 kappaletta. Eräissä tapauksissa edellisistä kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta oli kulunut lähes vuosi aikaa, mutta tätä tekoa edeltävänä vuonna 2021 henkilö oli syylistynyt kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta yli 10 kertaa ja merkintöjä vastaavista teoista oli vuodesta 2015 alkaen⁴². Toisessa tapauksessa aikaisempia kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta oli ollut kaksi kappaletta, mutta aikaisemman noin viiden vuoden aikana henkilö oli tuomittu yhteensä noin 20 kappaleesta kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta sakkorangaistukseen, kolmeen ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja ehdottomaan vankeusrangaistukseen⁴³.

8. JATKOSSA

Laatutyöryhmän työskentelyssä on ilmennyt, että käytännön työssä kaivataan selvitystä erityisesti myös liikennerikosten ja kuolemantuottamusten sekä vammantuottamusten rangaistuskäytännöstä. Tällaisesta rangaistuskäytännöstä ei tässä työssä saatu kattavaa otantaa. Työryhmä esittää, että tämä teema otettaisiin myöhemmin laatutyön teemaksi.

42 RHO R 22/503 (ei jkl)

43 I-SHO R 17/487

IV RIKOSTUOMIOIDEN LAATIMINEN

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten lainkäytön
laatuhankeeseen vuorovaikutteinen koulutus- ja keskustelutilaisuus
vuonna 2023

Työryhmän jäsenet

käräjätuomari Kaisa Teivaanmäki, Kainuun käräjäoikeus (laatukoordinaattori)
käräjätuomari Salla Erola, Lapin käräjäoikeus (laatusihteri)
käräjätuomari Emmi Keränen, Oulun käräjäoikeus (laatusihteri)
hovioikeudenneuvos Tapio Kamppinen, Rovaniemen hovioikeus
hovioikeudenneuvos Maarit Tukiainen, Rovaniemen hovioikeus
käräjätuomari Anne Kurtti, Lapin käräjäoikeus
käräjätuomari Anne Moilanen, Kainuun käräjäoikeus
käräjätuomari Jyrki Määttä, Oulun käräjäoikeus

1. KOULUTUSMETODI

- Vuorovaikutteiset koulutus- ja keskustelutilaisuudet rikostuomioiden laatimiseen liittyen, johon laatuhanke kutsui myös sidosryhmien edustajat (asianajajat ja syyttäjät) osallistumaan.
- Tilaisuudet toteutettiin Oulussa ja Rovaniemellä kahtena eri päivänä. Kainuun osallistujat osallistuivat Oulun tilaisuuteen. Koulutuspäivien kesto oli noin 2–3 tuntia.
- Koulutustilaisuudet olivat paikan päällä järjestettäviä, koska koulutuksen anti oli riippuvainen syntyvästä keskustelusta. Koulutus toteutettiin alustusten ja vapaan keskustelun kautta. Etäyhteys oli mahdollistettu, mutta osallistujille suositeltiin paikan päällä osallistumista.
- Tilaisuudet avattiin tuomari-, syyttäjä- ja asianajajavetoisilla alustuspuheenvuoroilla.
- Alustusten jälkeen tilaisuuden aiheiksi valikoituneista teemoista, niitä koskevista käytännöistä ja menettelytavoista sekä tarpeista käytiin keskustelua läsnäolijoiden kesken. Alustajat osallistuivat keskusteluun aktiivisesti.
- Työryhmän laatusihteerit osallistuivat tilaisuuksiin puheenjohtajina ja laativat keskustelujen pohjalta muistion, joista lopullinen raportti rakentuu.
- Työryhmän laatusihteerit kokoavat eri paikkakunnilla toteutetuista tilaisuuksista yhteisen raportin, joka esitellään lautupäivillä.

2. KOULUTUS- JA KESKUSTELU- TILAISUUKSIEN TOTEUTUS

UUODEN 2023 TEEMAT

Syksyn 2023 keskustelutilaisuuden aiheeksi on valikoitunut rikostuomion laatiminen. Laatusihteerit ovat keskustelleet aiheesta alustavasti laatukoordinaattorin kanssa 14.3.2023. Tämän jälkeen alla mainitut laatuhankeaineistot on käyty läpi työryhmän laatusihteerien toimesta ja sieltä on nostettu esille aiheet, joista on sovittu osaston johtajien kanssa palaverissa keväällä 2023.

Ongelmallisena on erityisesti ylempien oikeusasteiden näkökulmasta näyttäytynyt *rikostuomioiden laajuus, näyttöä selostava kirjoitustapa* ja *rakenteen jäsentymättömyys*. Keskustelutilaisuudet on suunniteltu valittujen aiheiden pohjalta ja tilaisuuksiin on valittu alustajiksi aihe huomioon ottaen tuomari, syyttäjä ja asianajaja. Keskustelutilaisuudet on suunniteltu tarkemmin paikkakunta-kohtaisesti laatusihteereiden ja alustajien toimesta.

Tähän raporttiin on koottu valikoiduista aiheista ne, jotka nousivat erityisesti alustuksissa ja keskustelutilaisuuksissa esiin.

Tuomiolauselmia on käsitelty tässä raportissa siltä osin kuin niissä hovioikeuden ja Oikeusrekisterikeskuksen näkökulmasta on ilmennyt haasteita. Keskustelutilaisuuksissa nämä kysymykset on jätetty vähäisempään rooliin, koska ne koskevat lähinnä vain käräjä- ja hovioikeutta.

KESKUSTELUTILAISUUDET PAIKKAKUNNITTAIN

Keskustelutilaisuudet on järjestetty Rovaniemellä 11.9.2023 ja Oulussa 25.9.2023. Kainuun osallistujat osallistuivat Oulun tilaisuuteen joko etänä tai paikan päällä.

Osallistujia molemmissa tilaisuuksissa oli noin 20–30. Osallistujien enemmistö oli käräjä- ja hovioikeuden tuomareita, lisäksi oli hyvä edustus syyttäjistä ja vähäisempi edustus asianajajista. Jatkossa voisi miettiä, miten asianajajien osallistumisaktiivisuutta saisi lisättyä.

Keskustelujen alustajina toimivat molemmilla paikkakunnilla tuomari, syyttäjä ja asianajaja. Kaikki kertoivat omia ja ammattikuntansa näkökulmia käsiteltävinä oleviin teemoihin.

KESKUSTELUJEN POHJANA OLLEET AIKAISEMMAT LAATUHANKEAINEISTOT

- Laaturaportti V (oikeus.fi) (Työryhmä 1/2003: Näyttötartkaisun perustelut riita- ja rikosasioissa)

- [Laaturaportti V \(oikeus.fi\)](#) (liite 1 ja 2)
- [Laatuhankkeen raportti X \(oikeus.fi\)](#) (Työryhmä 2/2008: Tuomion rakenne ja kirjoitustapakysymykset)
- [laatutyöryhman raportti II-2014.pdf \(oikeus.fi\)](#) (Työryhmä II/2014: Tuomion rakenne, perustelujen laatu ja laajuus, kieli ja kirjoitustapakysymykset)
- [LaaturaporttiXVI.pdf \(oikeus.fi\)](#) (Työryhmä II/2020: Rikosasioiden käsittelijän oppaan päivittäminen, kohta 23 tuomion laatiminen)
- [LaaturaporttiXVII.pdf \(oikeus.fi\)](#) (Työryhmä I/2021: Näyttöratkaisun perusteleminen riita- ja rikosasioissa)

Vuonna 2021 päivitettyt laatutavoitteet/suosituks

- 1) tarpeen mukaan asianosaisia informoidaan, mihin kysymyksiin heidän erityisesti tulisi keskittyä loppupuheenvuoroissaan
- 2) näyttöperustelu laaditaan ongelmakeskeisesti siten, että siinä keskitytään käsittelemään näyttöä asian kannalta merkityksellisten riitaisten kysymysten osalta, ja riidattomat seikat todetaan tuomion perusteluissa siltä osin kuin se on tarpeen kokonaisuuden kannalta
- 3) asian ratkaisuun vaikuttavaa näyttöä selostetaan siinä laajuudessa kuin seikan merkitys ja riitaisuus vaativat tai rikosasiassa asian laadun edellyttäessä vastauksessa myönnetyn seikan vahvistamiseksi
- 4) näyttöperusteluissa selostetaan vastaanotettujen todisteiden merkitys, ja mikäli todiste on asian ratkaisemisen kannalta merkityksellinen, mainitaan tästä lyhyesti perusteluissa
- 5) näyttöperusteluista tulee ilmetä, miksi johonkin lopputulokseen on päädytty, eli päättelyketjun tulee olla aukoton
- 6) näyttöperustelut kirjoitetaan erityisesti häviävälle osapuolelle eli perusteluissa otetaan kantaa erityisesti valittua lopputulosta vastaan puhuviin argumentteihin ja kerrotaan, miksi lopputulosta puoltavat argumentit ovat olleet painavampia (pro & contra -periaate)

- 7) tuomio jäsenellään riitakysymysten perusteella siten, että jokainen näyttöperustelun osio muodostaa oman selkeän kokonaisuuden ja ratkaisu kirjoitetaan siten ymmärrettävällä kielellä, että myös ulkopuolinen lukija saa helposti selon ratkaisun pääperusteista

3. RIKOSTUOMION RAKENNE, ULKOASU JA LUETTAVUUS

Sisällysluettelo on tarpeellinen vain laajimmissa tai laajuudeltaan poikkeuksellisissa jutuissa. Käytännössä näin laajoja asioita on toistaiseksi ollut harvoin.

Aiemmassa Laatuhankeen raportissa X (vuodelta 2009) oli esitelty kaksi yleisintä tapaa rakentaa rikostuomio. Tuolloin oli vielä käytössä Sakari-järjestelmä myös tuomioiden laatimisessa.

Rikostuomion teknistä rakennetta ohjaa rikostuomiosovellus RITU. Tästä huolimatta tuomiot on mahdollista laatia selkeiksi ja jäsennellyiksi. Vakiintuneeksi rakenteeksi on muodostunut seuraava malli.

Syyttäjän vaatimukset – periytyvät RITU:uun ja tuomion rešiittiin alkuperäiseltä haastehakemukselta. Pääkäsittelyssä tehty syytteiden tarkennukset on tehtävä jälkikäteen manuaalisesti kirjalliseen tuomioon. Syyttäjät ovat tuoneet esiin, että tässä on välillä ollut puutteita eli syyttäjä on pääkäsittelyssä tarkentanut syytettä mutta tarkennus ei ole ilmennyt kirjallisesta tuomiosta. Hovioikeuden näkökulmasta joissakin tapauksissa on ollut niin, etteivät tarkennukset ole ilmenneet edes pöytäkirjasta.

Asianomistajien vaatimukset, RITU otsikoi ”asianomistajien vaatimukset”, vaikka näitä olisi vain yksi.

Kaikkien vastaajien vastaukset, huomattava poikkeamat kirjallinen ennakkovastaus vs. pääkäsittelyssä esitetty.

Todisteet – kirjalliset todisteet ja henkilötodistelu eriteltyinä, ei teemoja. Kirjalliset todisteet on syytä luetella täsmällisesti, eli mai-

nita todisteen nimen lisäksi mahdollinen päivämäärä tai muu tunniste (1. Lääkärinlausunto 3.8.2023). Tämä korostuu enemmän kirjallista todistelua sisältävissä jutuissa ja selkeyttää asian jatkokeskustelua muutoksenhakutuomioistuimessa.

Käräjäoikeuden ratkaisu, jonka RITU otsikoi oletuksena ”Tuomion perustelut”. Tätä otsikkoa ei voi käyttäjän toimesta muuttaa, vaikka tarkoituksenmukaisempi otsikko voisi olla ”Käräjäoikeuden ratkaisu” tms. Rikostuomioissa varsinainen ”loppuratkaisu” eli se, luetaanko syytekohtat syyksi vai hylätäänkö ne / niitä kokonaan tai osittain, olisi suositeltavaa kirjata selkeästi erikseen. Vaikka nämä seikat ilmenevät luonnollisesti tuomiolauselmalta, varsinkin syyttäjät toivovat, että syyksilukeminen kävisi erikseen ilmi tuomion perusteluista erillisenä kohtana ainakin niissä tilanteissa, joissa tunnusmerkistö ja näyttö on haastava. Myös hovioikeuden näkökulmasta tämä on tärkeää, sillä joissakin tapauksissa hovioikeus on joutunut lausuttamaan käräjäoikeutta siitä, mikä osa teonkuvauksesta / tunnusmerkistötekijä on luettu syyksi.

Mikäli syyte hylätään vain osittain, tulisi syyksiluettun osan ilmetä tuomiosta selkeästi eikä tulkinnanvaraakaan tässä saisi jäädä. Suositeltavaa on, että syyksiluettu osa kirjoitetaan ”puhtaaksi” varsinkin niissä tapauksissa, joissa teonkuvaus on pidempi ja / tai hylättäviä osia on enemmän. Silloin varmistuu siitä, että tulee lausuttua kaikesta, mitä teonkuvauksessa väitetty.

Tuomiolauselmä, jonka tulisi olla niin yksiselitteinen, että se kelpaa täytäntöönpanon perustaksi. RITU-järjestelmä ohjaa tässä, tarkkuutta vaaditaan erityisesti yksityisoikeudellisten korvausvaatimusten ja oikeudenkäyntikulujen osalta.

Hovioikeuden näkökulmasta käräjäoikeuden tuomiolauselmissa on jonkin verran puutteellisuuksia ja virheitä. ORK on laatutyöryhmän pyynnöstä toimittanut listauksen valtakunnallisesti yleisimmistä virheistä / puutteista, joita on käsitelty lyhyesti seuraavassa. Näitä teemoja on suositeltavaa käsitellä enemmän esimerkiksi virastojen sisäisissä lainkäyttöhenkilökunnan palaverissa.

- Haasteita liittyy erityisesti menettämisseuraamuksiin (RITUssa seuraamukset 06O Rikoksentekovälineen tai muun omaisuuden menetys, 08H Taloudellisen hyödyn ja arvon menettäminen ja 09T Takavarikon kumoaminen). **Tuomiolauselmateksti voi näyttää oikealta riippumatta siitä, onko valittu oikea seuraamuslaji.** Seuraamusten täytäntöönpanon kannalta on olennaisen tärkeää valita "teknisesti" oikea seuraamuslaji, jotta asian täytäntöönpano etenee oikein ja oikeille viranomaisille. Virheellisistä jakeluista lähetetään ORK:sta vuosittain noin 600 tarkistuspyyntöä tuomioistuimille ja suurin osa näistä koskee menettämisseuraamuksia, kun tuomioistuimessa on käytetty väärää seuraamuslajia. Tästä aiheesta löytyy myös erillinen RITU-ohje 19.10 Menettämisseuraamukset ja niiden eri käyttö-tarkoitukset, jossa on kattava opastus näihin asioihin.
- Vapaudenmenetysaikojen osalta on ilmennyt myös haasteita. Niiden osalta Rikosseuraamuslaitos pyytää ORK:ta tekemään tarkistuspyynnön tuomioistuimelle eli ORK on viestinvälittäjänä Rikosseuraamuslaitoksen ja tuomioistui-men välillä. Vapaudenmenetysaikoja koskevat tarkistuspyynnot ovat suurin ja selkein tarkistuspyyntöjä koskeva asiaryhmä. Näitäkin on vuosittain useita satoja.
- Verkkoviestin poistamis- ja hävittämismääräykset. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (13.6.2003/460) 22 §:n 3 momentin perusteella tuomiois-tuin voi määrätä sisällöltään lainvastaiseksi todetun verk-koviestin poistettavaksi yleisön saatavilta ja hävitettäväksi. Näiden määräysten osalta toisinaan on kohdattu ongelmia täytäntöönpanovaiheessa. Verkkoviestin yksilöinti ja mää-räyksen sisältö on voinut olla tuomiolauselmassa puutteel-linen, jonka on voinut johtaa siihen, ettei ulosottomies ole suostunut täytäntöönpanemaan määräystä.
- Eläimiin kohdistuvat menettämisseuraamukset. Eläinten yksilöinti tuomiolauselmassa silloin, kun se on mahdollista.

Tuomion ulkoasu tulee pitkälti RITU-järjestelmän kautta. Tämä koskee erityisesti fontteja, rivivälejä ja osittain otsikointeja. Toisaalta esimerkiksi väliotsikointeja, alleviivausta tai tummennettua tekstiä voi käyttää haluamallaan tavalla. Näitä keinoja tulisi käyttää harkiten. Toisaalta esimerkiksi väliotsikointi parantaa luettavuutta ja selkeyttää tuomion rakennetta. Liiallisesti käytettyinä väliotsikointi voi puolestaan toimia päinvastoin. Yksi hyvä tapa voi olla käyttää runsastakin väliotsikointia kirjoittamisen ja tukena kirjoittamisvaiheessa mutta lopulliseen versioon otsikoita voi karsia.

Aikamuotojen käytön tulisi olla johdonmukaista läpi tuomion. Keskusteluissa todettiin, että käräjäoikeustasolla aikamuotojen täsmällisyyteen ei ole tarkoituksenmukaista kiinnittää korostusta huomiota, mutta niiden tulisi kuitenkin olla siten oikein, ettei asiasisältö muutu virheellisen aikamuodon vuoksi toiseksi.

On sinänsä selvää, että tuomioissa tulisi pyrkiä mahdollisimman hyvään oikeakielisyyteen ja **oikeinkirjoitukseen**. Erityisesti syyttäjät ja asianajajat ovat tuoneet esiin, että mikäli asianosaisien nimet on toistuvasti kirjoitettu väärin, tämä saattaa antaa epäammattimaisen tai huolimattoman vaikutelman. Näin ollen erityisesti asianosaisien nimet tulisi kirjoittaa oikein ja olisi hyvä käyttää asianosaisista nimiä ”vastaaja” ja ”asianomistaja” -nimikkeiden sijaan. Mikäli asiassa on useita asianosaisia tai todistajia, joilla on sama sukunimi, tulee huomiota kiinnittää siihen, että lukijalle on selvää, ketä näistä tarkoitetaan, eli on käytettävä myös etunimiä lisäksi.

4. RIKOSTUOMION SISÄLTÖ

Rikostuomion sisällöstä /rakenteesta säädetään ROL 11 luvun 6 §:ssä ja perustelemisselvyydestä ja perustelujen sisältövaatimuksista ROL 11 luvun 4 §:n 1 momentissa. Perusteluista tulee ilmetä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn tuomio perustuu. Perusteluissa on selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytetyksi tai jäänyt näyttämättä. Näyttöratkaisun perustelemista käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Perustelujen laajuus riippuu jutun laadusta, selvitettävien asioiden lukumäärästä ja laadusta. Hyvänä vaihtoehtona on pidetty ongelmakekseistä eli teemalähtöistä perustelutapaa, jolloin erityisen olennaista on riitaisten kysymysten hahmottaminen ja jäsentäminen.

Määrä ei korvaa laatua eli rikostuomion perusteluissa on pyrittävä mahdollisimman tiivistettyyn muotoon. Keskustelutilaisuuksissa tuli esiin, että joskus ratkaisun hyväkin pääpointti saattaa hukkuu liian pitkän tai toistoa sisältävän tekstin sisään. Useita syytekohtia sisältävissä jutuissa on syytä keskittyä perustelemaan laajemmin niitä syytekohtia, joissa on ollut enemmän selvitettävää / todistelua.

Perusteluissa korostuu jutun juridisen rakenteen ymmärtämisen merkitys. On selvää, ettei tuomari voi kirjoittaa riittävän hyvin perusteltua tuomiota, ellei hän ole hahmottanut, mistä asiassa on kysymys. Vaikka moni rikosasia ”elää” pääkäsittelyssä paljonkin, on juttuun etukäteen valmistautumisella suuri merkitys juttuun perehtymisen kannalta. Tämä merkitys korostuu erityisesti laajoissa tai juridisesti tavanomaista rikosasiaa haastavammissa jutuissa.

Hyvänä valmistautumisen apuvälineenä on koettu **kirjallisen ennakkovastauksen pyytäminen**. Keskustelutilaisuuksissa on tullut esiin, että ennakkovastauksen pyytäminen on yleistynyt ja sitä pyydetään rutiiniluonteisissakin rikosasioissa. Jotkut asianajat toimittavat ennakkovastauksen pyytämättäkin, mikä on hyvä käytäntö.

Tuomareiden ja syyttäjien näkökulmasta ennakkovastauksen ei tarvitse olla kovin syvällinen tai varsinkaan laaja, myös yksinkertainen ja tiivistetty ennakkovastaus auttaa tuomaria ja syyttäjää pääkäsittelyyn valmistautumisessa. Mikäli ennakkovastausta ei ole mahdollista toimittaa hyvissä ajoin ennen pääkäsittelyä, myös edellisenä päivänä toimitettu vastaus auttaa sekä tuomioistuinta että syyttäjää. Tässä aikataulussa ei välttämättä ehdi enää reagoida ennakkovastauksen mahdollisesti aiheuttamiin muutoksiin todistelussa, mutta vastauksesta on silti hyötyä.

Etukäteen perehtyminen auttaa tuomaria keskittymään rikosasian pääkäsittelyssä olennaisiin asioihin. Tämä taas mahdollistaa jäsennellyn ja riittävän perustellun tuomion laatimisen paremmin.

Perusteluissa tulee keskittyä niihin olennaisiin seikkoihin, joista asiassa on ollut kysymys. On tarpeetonta esimerkiksi kuvailla laajasti riidattomia tapahtumia, ja parempi on mennä ”suoraan asiaan”.

Olennaista olisi hahmottaa, kuka on tuomion ensisijainen lukija ja yleisö. Käräjäoikeuden rikostuomioiden lukijoina ovat (maallikko)asianosaiset, syyttäjät ja avustajat. Tuomioiden perustelut on laadittava siten selkeiksi ja ymmärrettäviksi, että myös maallikkoasianosainen pystyy ne lukemaan ja ymmärtämään. Keskustelussa nousi esiin myös, että perusteluiden tulisi olla siten selkeät ja ymmärrettävät, että avustaja ei joudu tilanteeseen, jossa joutuu ”tulkkaamaan” niitä asiakkaalle.

Hyvänä ohjenuorana voi pitää hävinneelle asianosaiselle kirjoittamista, eli ajatella perusteluita kirjoittaessa, mitä seikkoja hävinneen asianosaisen näkökulmasta olisi erityisesti hyvä tuoda esiin. Rikostuomioita lukevat myös median edustajat ja ylemmät oikeusasteet, joiden näkökulma on myös hyvä ottaa huomioon. Kuitenkin käräjäoikeuden rikostuomioista osa jää lainvoimaisiksi eikä juuri kiinnosta mediaa, eli ne jäävät vain asianosaisten tietoon.

Myös **seuraamusharkinta** on perusteltava. Tämä koskee sekä rangaistuksen mittaamista että rangaistuslajin valintaa. Mikäli kysymyksessä on kaikkien asianosaisten näkökulmasta selkeä tapaus, (sakolla rangaistava teko ja sakkoa on vaadittu) seuraamusharkinnan perusteleminen voi olla summaarista tai ns. fraasiperustelu. Mitä enemmän rangaistuksen mittaamisesta ja lajivalinnasta on ollut asianosaisten välillä eriäviä näkemyksiä tai seuraamusharkinta on muutoin ollut haastavampaa, sitä kattavammat perustelut vaaditaan.

Usein vastaajalle merkityksellisintä tuomiossa on korvausten ohella rangaistuksen määräämisen perustelut ja että tältä osin vastaajan

pääkäsittelyssä esimerkiksi henkilökohtaisista olosuhteistaan esille tuomat seikat on otettu huomioon lopputuloksesta huolimatta.

Mikäli vastaajan syyksi on luettu useampia tekoja, perusteluista tulisi ilmetä, mikä teko on ankarimmin rangaistava ja mikä on pohjarangaistus. Tämän jälkeen tulisi käydä ilmi, mikä on muiden syyksiluettujen rikosten vaikutus yhteiseen rangaistukseen. Mikäli asiassa on vaadittu ehdollisen vankeusrangaistuksen tai jäännös-rangaistuksen täytäntöönpanoa, näiden vaatimusten kohtalo ja vaikutus yhteiseen rangaistukseen on myös käytävä ilmi perusteluista.

Rangaistuslajin valinta tulee myös perustella erityisesti niissä tilanteissa, joissa se on tulkinnanvaraista.

Konkurrenssikysymykset on tarkoituksella jätetty keskustelutilaisuuksien ulkopuolelle, sillä niistä on järjestetty erillistä koulutusta laatuhankeen toimesta. Keskustelutilaisuuksissa on kuitenkin todettu, että mahdollinen konkurrensi ja sen vaikutus rangaistuksen mittaamiseen on myös perusteltava.

Tuomion julistaminen vai kansliatuomio? Tätä teemaa ei juurikaan käsitelty keskustelutilaisuuksissa, mutta sitä sivuttiin tilaisuuksien suunnittelupalaverissa. Tuomion julistamisen tulisi olla pääsääntö (ROL 11 luku 7 §) ja vain laajoissa ja vaikeissa asioissa tuomio saadaan antaa kansliassa. Käytännössä kuitenkin muun muassa rikosasioiden istuntopäivien aikataulutus ja juttujen laajuus aiheuttavat sen, ettei julistaminen ole mahdollista järkevällä aikataululla. Mikäli tuomio julistetaan, sen voi asianosaisten suostuessa julistaa perustelujen osalta ”pääpiirteissään”, eli käydä julistamisessa läpi olennaisimmat tuomion perusteluina olevat seikat. Kirjallinen tuomio voi esimerkiksi sovellettujen lainkohtien sisälön referoinnin tai muidenkin seikkojen osalta olla yksityiskohtaisempi, mutta olennaisia uusia seikkoja ei kirjalliseen versioon saisi ”ilmestyä”.

On syytä ottaa huomioon, että kansliatuomion voi antaa myös lyhyemmässä ajassa kuin kahden viikon kuluttua istuntopäivästä, joissakin tapauksissa jo seuraavana tai sitä seuraavana päivänä.

5. NÄYTTÖRATKAISUN PERUSTELEMINEN RIKOSASIOISSA

Näyttöratkaisun perusteleminen on rikosasioissakin olennaisessa roolissa. Tunnustus ei ole yleensä riittävä syyksilukevan tuomion peruste, erityisesti vakavimmissa asioissa on perusteltava laajemmin.

Jokaisen rikosjutun näyttöratkaisun peruskysymykset eli todistus-teemat määräytyvät syytteessä väitetyn rikoksen tunnusmerkistön ja teonkuvauksen sekä vastaajan vastauksen perusteella.

Näyttöratkaisun perustelemissä hyvänä lähtökohtana voi pitää ratkaisussa KKO 2013:96 esitettyä. Onko uhrin kertomus uskottava? Jos on uskottava, voidaanko vastaajan kertomus sulkea pois?
→ Kokonaisharkinta.

Olennaisena yksittäisenä teimana tilaisuuksien suunnitteluissa ja koulutustilaisuuksissa oli **näytön referointi**. Onko näytön referointi ylipäättään tarpeen ja jos on, missä laajuudessa? Ja jos ei ole, miten ristiriitaista näyttöä punnitaan?

Keskusteluissa tuotiin esille erilaisia näkökulmia tähän teemaan. Yksi näkökulma on, että näytön referointia ei tulisi juurikaan tehdä tai sitä tulisi tehdä mahdollisimman vähän. Perusteluissa tulisi keskittyä näytön arviointiin ja johtopäätöksiin, ei näytön selostamiseen. Näytön selostaminen tekee tuomioista tarpeettoman pitkiä, lisää toistoa ja heikentää tuomioiden luettavuutta. Näytön liiallinen selostaminen voi myös aiheuttaa sen, että tuomion perusteluiden varsinainen anti – eli johtopäätökset – jäävät vähemmälle huomiolle.

Todettiin myös, etteivät tuomion pituus tai lyhyys ole mitään itseisarvoja, vaan tuomion laatu punnitaan sen sisällön perusteella. Näin ollen toisinaan lyhyt tuomio on aivan riittävä, kun taas joissakin tapauksissa vaaditaan pidemmät perustelut. Luettavuus on tällöin avainasemassa.

Erityisesti asianajajien ja syyttäjien mutta myös useiden tuomareiden näkökulmasta näyttöä olisi hyvä kirjoittaa auki ainakin jossain määrin. Riittäisiin seikkoihin keskittyminen riittää. Yksityiskohtaisempi näytön selostaminen voi olla tarpeen tilanteessa, jossa henkilöt ovat kuvailleet tiettyä tapahtumaa tarkasti ja varsinkin, jos nämä kertomukset ovat olleet ristiriitaisia.

Keskustelussa nousi esille myös se, että riidattomien seikkojen selvittämisellä ja keskusteluun nostamisella on merkitystä rikosasian käsittelyssä ja tällä voidaan välttää turhaa näytön selostamista ja läpikäymistä, mikä on tuomarin näkökulmasta hyvä tapa saada lyhennettyä perusteluita.

Mikäli näyttöä referoidaan, tulisi kiinnittää erityistä huomiota toiston välttämiseen. Eli samoja seikkoja ei tarvitse kirjoittaa ensin näytön referoinnin ja myöhemmin johtopäätösten yhteydessä.

Tuomarinäkökulmana tuotiin esiin myös, että tuomarit saattavat kokea näytön referoinnin ”oman selustan turvaamisena”. Tämän ajatuksen taustalla on viestiä asianosaisille, että heidän kertomuksensa on tuomioistuimessa noteerattu ja ymmärretty. Tuomion johtopäätökset eivät saisi tulla asianosaisille yllätyksenä, vaan tuomarin ajatuskulku johtopäätöksiin pitäisi käydä ilmi tuomiosta. Mikäli tuomioistuin ei ole pitänyt jonkun asianosaisen kertomusta uskottavana, syyn pitäisi ilmetä perusteluista.

Yhteenvetona voi todeta, että näytön referoinnin tarve vaihtelee juttukohtaisesti. Tarve saattaa vaihdella myös yksittäisen jutun sisällä syytekohdittain. Myös tuomarikohtaista vaihtelua on ja asia voidaan nähdä myös eräänlaisena koulukuntakysymyksenä. Näytön referointi ei missään tapauksessa saa mennä johtopäätösten edelle siten, että ensin selostetaan näyttöä laajasti ja johtopäätöksenä todetaan pelkästään ”edellä kerrotuilla perusteilla” tms. Tuomioihin liitettäviä näyttömuistioita ei myöskään käytetä.

Muutoksenhakutuomioistuinten näkökulmasta näytön selostamisen tarve muuttuu, kun videotodistelu tulee käyttöön. Tämä ei kuitenkaan sinänsä vaikuta käräjäoikeuden rikostuomioiden perusteluvollisuuteen.

Tältä osin myös todettiin, että laatuhanke on ollut tämän asian suhteen ”hereillä” jo ainakin 10 vuotta näiden laatutyöryhmien kautta, kun jäsennellystä tuomiosta on käyty keskustelua ja tehty laadunmittausta. Tulevaisuudessa uudistusten myötä myös rikosasian valmistelunistunnot lisääntyvät, mikä auttaa sitä, että prosessi muodostuu jäsennellyksi ja todistelu kohdistuu tarvittaviin kohtiin.

ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN LAATUHANKKEEN JULKAISUJA

ISBN 978-951-53-3895-2
ISSN 1458-9702